

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR NORSK FORSKERFORBUND

Kvalitetsreformen splitter forskerne

Nesten halvparten av forskerne ved norske universiteter og høgskoler mener at kvalitetsreformen har ført til faglig nivåsenking, viser en fersk undersøkelse Forskerforbundet har gjort blant egne medlemmer. Kvalitetsreformen er også underfinansiert, mener et stort flertall.

Se side 6-7

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR NORSK FORSKERFORBUND

Nr. 9/2005 – 37. årgang
 Tidsskrift for Norsk forskerforbund
 Forskerforum blir redigert etter Redaktørplakaten.
 Redaksjonen avsluttet 25. oktober 2005.

REDAKSJON

REDAKTØR: Ingar Myking
REDAKSJONSSEKRETÆR: Kjetil A. Brottveit
BLADBUNAD: Ragnhild Gram

REDAKSJONSRÅD

Martin Eide, professor UiB
 Helge Salvesen, biblioteksdirektør UiTø
 Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ADRESSE

Forskerforum, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
 Telefon: 21 02 34 00
 Telefaks: 21 02 34 01
 E-post redaksjon: i.myking@forskerforbundet.no,
 k.brottveit@forskerforbundet.no

Trykk/ekspedisjon: Øyvind Glomvik AS
 ISSN 0800-1715
 Opplag 16 500

ANNONSER

ANNONSE: Arne Aardalsbakke
 Telefon: 64 87 67 90
 Telefaks: 64 87 67 91
 E-post: forskerforum@c2i.net

Format	
1/1 side	16900
1/2 side	11900
1/3 side	8500
1/4 side	6500

Stilling / kunngjøringer: kr 27,- pr spalte mm.
 Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

UTGIVELSESPLAN

nr. 9/2005	31. oktober
nr. 10/2005	28. november
nr. 1/2006	2. januar

Neste nummer: 28. november. Deadline: 16. november.
 Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte
 innlegg. Sender du inn stoff, legg ved diskett eller bruk
 e-post/vedlegg.

Internett: <http://www.forskerforbundet.no>

Omslagsillustrasjon: Heidi Ring/DIPP

INNHOLD

aktuelt

5 DAGPENGESTRID

Etter at stipendperioden har løpt ut: Kan doktorgradsstudenter fullføre avhandlingen utenom vanlig arbeidstid – og samtidig få dagpenger? Aetat og Forskerforbundet tolker regelverket ulikt.

6 – FAGLIG NIVÅSENKING

Et flertall mener at kvalitetsreformen er underfinansiert. Nær halvparten er enige eller delvis enige i at reformen har ført til faglig nivåsenking på studiene. Dette viser en undersøkelse gjort blant medlemmer i Forskerforbundet.

8 NY KUNNSKAPSMINISTER

– Det kommer ikke på tale å flytte universiteter og høgskoler fra statlig til regionalt nivå, sier en ellers forsiktig ny kunnskapsminister, Øystein Djupedal.

14 SLUTT FOR BIBSYS?

Nasjonalbiblioteket vil erstatte biblioteksystemet BIBSYS med tjenester fra kommersielle aktører. Forslaget blir tatt negativt imot i akademia.

magasin

17 TRIVSEL FOR KYR

En frustrert ku viser mye av det hvite i øyet. Agnethe-Iréne Sandem har skrevet doktoravhandling om tegn på trivsel og mistrivsel hos kyr.

20 MATEMATIKER OG REKTOR

Han er optimistisk på vegne av "supertankerem", Universitetet i Oslo. Møt den nye rektoren, matematiker Geir Ellingsrud.

22 50 ÅR MED FORSKERFORBUNDET

Hva har kjennetegnet Forskerforbundet i 50 år? Logikken rundt en standardisert karriereveg, mener Yngve Nilsen, historiker og forfatter av Forskerforbundets historie.

forbundssider

38 INNSPILL: Forbundsleder Kolbjørn Hagen

39 INNSPILL: Generalsekretær Kari Kjenndalen

faste spalter

21 20 SPØRSMÅL

Test allmennkunnskapene i vår nye spalte.

32 LESERREV

I skuggen av barnehagane

SV HAR I MANGE ÅR vore forsking og høgare utdannings beste ven – iallfall når det gjeld lovnader om økonomiske løft. Berre så synd at SV har mange bestevener, og at statsråd Øystein Djupedal kjenner dei alle.

Etter å ha kome gjennom ein valkamp med utanrikspolitiske bråvendingar og reknefeil i milliardklassen, med påfølgjande fall i stemmetal, har SV og Øystein Djupedal hamna i statsrådsstolen i det nye Kunnskapsdepartementet. Djupedal, som er nest sterkest i SV, skal no vise at partiet både er styringsdyktig og får gjennomslag for SV-politikk i det nye prestisjedepartementet. Den tidlegare finanspolitiske talsmannen for SV skal leie departementet som skal vise SV-politikk på sitt beste, og vere utstillingsvindaugen til partiet ved neste val. Vi skal få gratis skulebøker, fri skulemat, reforma "kunnskapsløftet" i grunnskulen, og barnehageplass for alle som treng det, med redusert makspris.

KVA SÅ MED FORSKING og høgare utdanning? Å legge barnehagesektoren inn under nykonstruksjonen Kunnskapsdepartementet var nok ikkje draumeløysinga for forskingssektoren. Sjølv om den nye regjeringa lover sterkt satsing på norsk forsking og tangering av BNP-målet innan 2010, er skepsisen lett gjennomgangen frå dei første forsiktige reaksjonane på den nye regjeringa. Vil forsking og høgare utdanning kome i skuggen av ambisjonane i den meir høgprofilerde skule- og barnehagepolitikken, er gjennomgangstone i spørsmåla frå rektorar og instituttleiarar. Sjølv om Djupedal har partifellen Kristin Halvorsen som pengepung i Finansdepartementet, er det grenser for kor stort gjennomslag eitt departement kan få i dei harde budsjettkampane internt i regjeringa, blir det hevda. Djupedal sjølv forsikrar forståeleg nok skeptikarane om at forskingssatsinga skal fortsette som før.

REGJERINGERKLÆRINGA FRÅ Soria Moria er klar og grei; Stortingets ambisiøse mål for satsinga på forsking står ved lag. Innhaldet

elles er bra: Kvalitetsreforma skal evaluerast, finansieringa av lærestadane skal vurderast og justerast, og institusjonane i høgare utdanning skal sikrast akademisk og økonomisk fridrom. Både grunnforskning og anvendt forsking er verdifult for landet, og det blir understreka at Noreg treng fleire forskarar og stipendiatar. Felleserklæringa frå dei tre regjeringspartia er elles lang og full av gode formål. Likevel sit lesaren igjen med kjensla av at forsking og forskingsbasert kunnskap ikkje akkurat har nokon framskoten plass i framtidsvylene til dei raudgrønne.

NO ER DET IKKJE NOKO NYTT at forskinga slit med ein velvilje som plasserer henne høgt på statistikken over å få rosande adjektiv, men hamnar under den raude streken når budsjettet skal leggast. Dei fleste som har følgd forskingspolitikken over år veit at den politiske viljen til å satse tungt på akademia gjerne stoppar med lovnaden. I Noreg har vi dessutan eit system der dei fleste departementa har eigne forskingsbudsjett, det såkalla sektorprinsippet i norsk forsking. Når budsjetta skal balanserast mot alle gode formål er det lett å kutte litt på forsking i kvart departement. Enkeltutta verkar små på kvar budsjettpost, men summen av dei slår negativt ut for den norske forskingsinnsatsen. Mange har peikt på at representantar frå forsking og høgare utdanning gjerne blir handsama på same måte som lobbyistar og sektorinteresser for veg, sprit, kjøt eller næringsskatt. Kunnskapspolitikken blir ikkje vurdert som eit overgripande tiltak som er naudsynt for demokratiet, kulturen, næringsutviklinga og det sivile samfunnet i landet. Kort sagt: Å investere i hovuda til ungdomen blir vurdert som ein utgiftspost på linje med lågare bensinprisar.

MEN ØYSTEIN DJUPEDAL VIL møte eit meir utålmodig akademia enn før. Det er flere grunnar til at Noregs ypparste akademikarar har fått blod på tann. Forskningsfondet har fått ein gledelege vekst, og den førra regjeringa hadde ei relativt store interessa for forsking

Redaktør Ingar Myking

som investering i framtida. Mykle kan seiast om ministertida til Kristin Clemet, men ho var utvilsamt interessert og engasjert i forsking. Sjølv om Clemet hadde ein refleks mot marknadsløysingar på nær sagt alle felt, greidde ho å snakke inn sakene overfor finansminister og regjering. Med seg i Regjeringas forskingsutval hadde ho fleire ministrar med sterkt interesse for forsking, noko som gav seg utslag i budsjetta. Ho brukte lovleg mange ressursar på å ta omkamp på tilknytingsforma til norske lærestadar, men viste styrke med å trekke dei mest kontroversielle forslaga frå Ryssdal-utvalet. Ein viktig bieffekt av heile omkampen var at norsk akademia fekk gjennomført ein viktig grunnlagsdiskusjon om eiga rolle.

DEI SISTE ÅRA HAR SV profilert seg godt som eit "forskningsvennleg" parti. Som leiar i Kyrkje-, utdannings- og forskingskomiteen i førra storting, gjorde Rolf Reikvam ein viktig innsats for norsk kunnskap. Han har vore ein entusiastisk sverdkjempar for å få oppgradert statusen til forsking og kunnskap i rikspolitikk og i media. Alltid kunnskapsrik, og ikkje minst lydhør for folk som kan sektoren. Sjølv om Djupedal var medlem i same komité i stortingsperioden 1994-97, er det framleis uklart korleis han vil ta tak i forsking og høgare utdanning. Det same gjeld statssekretærane han har vald. Dei er uskrivne blad på området. På spørsmål frå Forskerforum om kvalitetsreforma, finansieringa av norske lærestadar og anna forskingspolitikk har den nye ministeren vald å svare "ingen kommentar". Han har sagt at han hamna i sitt "draumedepartement" og at han no skal styre "framtdsdepartementet", men når han skal forklare kvifor, er det grunnskulen og barnehagane som er svaret. På spørsmål frå Forskerforum om kva som skil mellom venstre-sida og høgresida i synet på forsking, er svaret frå Djupedal at det ikkje er noko særleg skilje: Måla er felles, og Clemet har gjort ein framifrå innsats som den nye regjeringa no skal følgje opp, er Djupedals svar.

KANSKE ER DET DENNE tilsynelatande politiske semja som hindrar forskingspolitikken i å nå elitedivisjonen på den politiske agendaen? Er det på tide å synleggjere større usemje og politisk kontroversielle spørsmål? Diskusjonen om tilknytingsforma til lærestadane, og delvis kvalitetsreforma, har synt at konfliktane er her. Vala på ny rektor i Bergen og i Oslo har fått historisk høg medieomtale og viser at det er konfliktane som skaper interesse og engasjement utover eigne miljø. Framleis har ikkje dei politiske miljøa fanga opp potensielle saker som kan verke som politiske markørar i ordskifta i media. Kanskje den nye ministeren kan fortelje oss kvifor ein minister for SV vil gjere ein betre jobb for forsking og høgare utdanning enn ein frå Høgre?

Vi ønskjer Øystein Djupedal til lukke med ny jobb!

Øystein Djupedal ser ikkje dei store ideologiske skilnadane mellom Høgre og SV i forskingspolitikken. (Foto: Ingar Myking)

Ny evalueringsrapport om nordiskfaget

Flere miljøer innen nordisk språk og litteratur er fragmenterte og preget av mye individuell forskning. En strategisk balanse mellom individuell forskning og større forskningsprosjekter, anbefales i en fersk evalueringsrapport. Evalueringen er foretatt av en flernasjonal sammensatt komité ledet av professor Britt-Louise Gunnarsson ved Universitetet i Uppsala.

Evalueringsskomiteen foreslår blant annet at nordiskmiljøene utvikler strukturer som kan ivareta behovet for mer samarbeid, for eksempel ved å "opprette forskningsutvalg, utpeke forskningsleder og etablere møteplasser for kvalitetsvurderinger og kritisk debatt." Rapporten slår fast at forskningen innenfor nordisk språk og litteratur i Norge er omfattende og mangesidig, og holder gjennomgående et godt, tidvis høyt faglig nivå. Samtidig står fagmiljøene overfor store utfordringer, blant annet som følge av kvalitetsreformen ved universiteter og høgskoler med vekt på strategisk ledelse og incentiv-

Kvalitetsreformen gir nordiskfaget nye utfordringer.
(Foto: EU)

basert finansiering av forskning. Komiteen peker dessuten på at i perioden fra 1994 til 2003 har faget opplevd bare svak vekst i vitenskapelige stillinger, slik at rekrutteringen til faget har vært liten, mens gjennomsnittsalderen har økt.

Færre studentar til Storbritannia

Talet på utanlandsstudentar aukar i Australia, New Zealand og Canada, men stagnerer i Storbritannia. Det går fram av nye opplysningar frå det britiske opptaksorganet Ucas. Det siste året har talet på studentar frå andre verdsdelar enn Europa auka med berre 0,9 prosent. Avisa The Guardian meiner dette set britiske universitet i ein vanskeleg situasjon. Mange av dei har budsjettet med ein auke på nærmere 20 prosent dei kommande åra. Representantar for den britiske rektorkonferansen seier at ein ser alvorleg på utviklinga, og at det vil føre til nedskjerings dersom trenden held fram. Ein peikar på Storbritannias engasjement i Irak, bombinga i London og skjerpa visumreglar som mogelege grunnar til stagnasjonen. Ein representant for den liberaldemokratiske opposisjonen seier at regjeringa har vore med på å skape ein utdanningsmarknad som er utanfor universitetas kontroll

Skal utrede akademisk frihet

Utdannings- og forskningsdepartementet har oppnevnt et utvalg for å utrede spørsmålet om en eventuell lovfestiging av vitenskapelig ansattes akademiske frihet. Utvalget har følgende sammensetning: Rektor Arild Underdal (leder), Oslo, rektor Christina Ullénus, Karlstad, professor Johan P. Olsen, professor Rigmor Austgulen, professor Jan-Fridthjof Bernt, generalsekretær Kari Kjenndalen, Oslo, professor Gunhild Hagesæther, dr. polit. Tanja Storsul, professor Johan Giertsen.

Utvalget skal avgje sin innstilling til departementet innen 1. oktober 2006.

Elektroniske bibliotek i Europa

Europas litterære og audiovisuelle arv skal gjøres tilgjengelig via Internett. Kommisjonen lanserte 30. september et forslag til tiltaksplan, og inviterer til en konsultasjon omkring dette på nett. Kommisjonen vil bidra til å finansiere digitaliseringen gjennom forskningsprogrammet og eContentplus-programmet, ifølge EU-nytt.

Tysk brevveksling om forsking

Ei rekke tyske forskrarar, som no arbeider ved amerikanske universitet og høgskular, har skrive eit ope brev til den tyske utdanningsministeren Edelgard Bulmahn (som sit enno). Dei skriv at dei er i tvil om dei vil ha ei framtid i Tyskland eller i USA. Mange vil eigentleg vende heim, men meiner det føreset eit betre klima for unge forskrarar i heimlandet. Dei peikar blant anna på rigide opprykksreglar, fråveret av "tenure track" etter amerikansk modell og sviktande finan-

sierung ved dei tyske universiteta. Utdanningsministeren har svara med eit ope brev der ho ynskjer forskarane velkommen heim. Ho skriv at ho gjerne skulle ha gjennomført nokre av reformene dei etterlyser, men at det har stranda blant anna grunna motstand frå nokre av dei konservativt styrde delstatane. Ho skriv vidare at utdanningspolitikarane i framtida treng engasjerte forskrarar for å kunne endre på rigide og utidsmessige strukturar.

Vanskelig i helsesektoren

Det er i skrivende stund brudd mellom NAVO (Norges arbeidsgiverforening for virksomheter med offentlig tilknytning) og Akademikerne helse (Forskerforbundet er tilknyttet Akademikerne ut 2005). Bruddet gjelder reguleringen av de sosiale bestem-

melsene i avtaleverket, og ikke lønnsnivået. NAVOs krav vil føre til at medlemmene kan få ulik pensjon og forskjellige rettigheter ved svangerskap, fødsel og sykdom, avhengig av hvilket sykehús man arbeider ved. Akademikerne Helse har i mer enn atten måneder forsøkt å finne en forhandlingsløsning med NAVO om oppgjøret for 2004, uten å lykkes. Grunnleggende dreier det seg i offentlig virksomhet om rett til arbeidsfri med lønn i forbindelse med sykdom eller skade, svangerskap, fødsel, adoptsjon og amming, omsorg for barn, militær eller sivil tjenesteplikt og velferdspermisjoner. Det dreier seg også om ytelsjer til etterlatte ved arbeidstakers dødsfall, gruppelivsforsikring og erstatninger og andre ytelsjer ved yrkesskade. De offentlige arbeidsgivere er også pliktige til å sørge for tjenerstypensjon, herunder også avtalefestet

Sitatet:

– Hadde alle midlertidig ansatte lagt ned arbeidet i en uke, så ville universitete gått helt i stå.

Vigdis Vandvik, representant for midlertidig ansatte i universitetsstyret ved Universitetet i Bergen, til På Høyden.

adgang til førtidspensjon AFP. Endelig kan det dreie seg om avtalefestet utvidelse av ferierettigheter.

I alle de tre offentlige tariffområdene - stat, kommunenesektor og offentlige foretak - er disse sosiale bestemmelsene, som i prinsippet er like og skal gjelde likt for alle ansatte, regulert av hovedtariffavtalenas såkalte fellesbestemmelser. Avtaleterminologien er noe annerledes i NAVO-området, men så langt har disse forholdene vært regulert i A1-delen av avtaleverket. Akademikerne organiserer omlag 3000 medlemmer i helseforetakene av et samlet antall på over 100 000. NAVO har meddelt Akademikerne at en streik etter deres mening vil være et brudd på fredsplikten. Arbeidsgiverne mener også kravet fra Akademikerne representerer et brudd med det som NAVO normalt har praktisert.

Trygd for doktorkandidatar

Aetat: Ingen endra praksis

Kan doktorgradsstudenter fullføre avhandlinga utanfor vanleg arbeidstid – og samtidig få dagpengar? Trygderetten har i tilfelle støttet ein slik praksis, men Aetat meiner desse sakene er utan "prinsipiell betydning".

Forskerforum skreiv i førre nummer om to liknande saker som har vore oppe i Trygderetten det siste året. Det dreier seg om doktorgradsstudenter som, etter at stipendperioden har gått ut, har søkt om dagpengar. Aetat avslo søknadene, men har ved to høve tapt i Trygderetten. Retten kom til at sluttføring av avhandling på kveldstid og i helger kunne vere sameinleg med arbeidssøking på heiltid.

Nye forskrifter

Aetat Arbeidsdirektoratet ved underdirektør Anne C. Bisgaard meiner at det ikkje er fritt fram for dagpengar til folk som fullfører doktoravhandlinga utanom vanleg arbeidstid. I eit brev sendt til Forsker forbundet 28. september heiter det: "Vi kan imidlertid ikke se at disse kjennelsene har prinsipiell betydning for andre saker der det reises spørsmål om doktorgradskandidatar har rett til dagpenger."

- Kvifor har ikkje sakene prinsipiell betydning?

Trygderetteren har vurdert om desse personane går under unntaksregelen i forskrifa. Det står eksplisitt i folketrygdlova at utdanning som hovudregel ikkje er sameinleg med å ta imot dagpengar, seier Bisgaard til Forskerforum.

Ho viser til § 4-3 i ei ny forskrift om dagpengar frå 1. juli i år. Der heiter det: "Medlem som fyller vilkårene for dagpenger under arbeidsløshet, kan beholde stønaden under deltaking i utdanning eller opplæring i følgende tilfeller: Ved deltaking i utdanning eller opplæring når undervisningen foregår utenfor normal arbeidstid, dvs. på kveldstid, i weekender o.l. og vedkommende følger undervisningen."

Ein kan ikkje seie at all aktivitet på kveldstid og i helger fell inn under unntaket i forskrifa. Det er eit eksplisitt krav i forskrifa at vedkommende skal fylgje undervising. Ein har ikkje valt å opne for sjølvstudium på kveldstid som eit unntak, seier Bisgaard.

- Men kva er i så fall endra frå dei gamle forskriftene på dette punktet?

Den nye forskriftena er ei forskriftsfestning av Aetats praksis på området.

- Forsker forbundet vil argumentere med at doktorgradsstipendiatar ikkje er studentar, men arbeidstakarar. Korleis kan Aetat trekke inn sjølvstudium i denne samanhengen?

Som vi oppfattar det, er doktorgradsstipendiatar delvis arbeidstakarar og delvis studentar. Når arbeidsforholdet er slutt, vil aktiviteten ikkje lenger vurderast som arbeid, men studium, og derfor underleggast reglane om rett til dagpengar under utdanning.

Individuell handsaming

Aetat hadde nyleg eit kontaktmøte med Trygderetten der denne saka var oppe.

– Vi informerte Trygderetten om den nye forskrifa og bakgrunnen for den, blant anna at vi oppfattar unntaksreglane i forskrifa som uttømmande. Det inneber at aktivitet som ikkje er nemnt i forskrifa ikkje er sameinleg med retten til dagpengar, seier Bisgaard.

- I brevet skriv Aetat elles: "At ein arbeidssøker arbeider med å fullføre en doktoravhandling, er imidlertid ingen selvstendig avslagsgrunn." Vil det seie at Aetat tolkar regelverket meir liberalt enn før?

– Nei, men det er eit uttrykk for at kvar søknad vert handsama individuelt, og må vurderast mot unntaksreglane i forskrifa. Men dagpengar er ein arbeidssøkjærstønad, ikkje ein utdanningsstønad. Hovudoppgåva til dei som får dagpengar er å sökje jobb, seier Bisgaard.

– Forstår ikkje Aetat

Forsker forbundet ved juridisk rådgjevar Lars Petter Eriksen har problem med å forstå den prinsipielle haldninga til Aetat i denne saka:

– Aetat ser ut til å gløyme at hovudoppgåva deira er å hjelpe arbeidssøkjrarar med å få ny jobb fortast mogeleg. Korleis kveldsarbeid med doktorgradsavhandling hindrar denne målsetnaden, når ein fullt ut stiller seg til Aetats disposisjon, er vanskeleg å forstå. Fullfort doktorgrad er ein viktig føresetnad for å få jobb innanfor sektoren vår, og her ville Aeat verkeleg ha noko å tilby langtidsutdanna. Aetat ser på doktorgradsarbeid utelukkande som utdanning, og av eit slag som ikkje inngår i unntaksregelen om kva utdanningsaktivitet som er sameinleg med dagpengar, seier Eriksen. Han er usamdi i Aetats tolking av den nye forskriftena:

Aetat og Forsker forbundet stridast om reglane for dagpengar til doktorgradsstudenter. (Foto: NTNU Info)

Bisgaard uttrykkjer at den nye forskriftena berre er ei kodifisering av Aetats praksis på området, utan at vi kan sjå at forskriftena er klårare på dette punktet enn før. Det inneber at Aetat vidarefører ein praksis som Trygderetten har uttalt er for streng etter gjeldande rett, seier Eriksen.

Av Kjetil A. Brottveit

USA: Vil ha ny forskarutdanning

Forskarutdanninga ved amerikanske universitet og høgskular bør fornyast. Det er hovudbodskapen i ein rapport med tittelen "The Responsive Ph.D.: Innovations in U.S. Doctoral Education" som nyleg vart publisert av The Woodrow Wilson National Fellowship Foundation. Bak rapporten står representantar frå ei rekke leiande forskingsuniversitet. Dei hevdar at doktorgradsstudentane må få ei breiare utdanning med utsyn mot andre vitakspfelt, og med kvalifikasjoner til å undervise på ulike nivå. Evna til å delta i samfunnet rundt, til dømes samarbeid med verksemder eller ideelle organisasjonar, bør òg verte betre. Forfattarane argumenterer vidare for ei breiare rekruttering av forskarrekruttar frå ulike minoritetsgrupper, og meiner dette krev ei betre rettleiing.

Fleire studentar til Canada

Talet på utanlandske studentar i høgare utdanning i Canada auka med 16,8 prosent føre studieår. No studerer om lag 70 000 utlendingar i Canada, og dette er sju prosent av den totale studentmassen i landet. Tala vart nyleg publiserte av det statistiske sentralbyrået i Canada. Rundt halvparten av dei utanlandske studentane kjem frå Asia, og innanfor denne gruppa utgjorde kinesarane 44 prosent. Sør-Korea, Japan og India har òg mange studentar i Canada. Ein femtedel av utanlandsstudentane er europeiske. Halvparten av desse er franske studentar, som tradisjonelt har søkt seg til dei franskspråklege universiteta i Quebec. Den sterke auken i internasjonal rekruttering vert forklåra med meir intensiv marknadsføring og med strengare immigrasjonsreglar i andre land, til dømes USA.

Høyere utdanning

Kvalitetsreformen splitter norske forskere

Nesten halvparten av Forskerforbundets medlemmer ansatt i vitenskaplige stillinger ved norske universiteter og høgskoler mener kvalitetsreformen har ført til faglig nivåsenking på studiene, viser en fersk rapport fra Forskerforbundet.

En ny rapport (om kvalitetsreformen) fra Forskerforbundet viser at kvalitetsreformen i høyere utdanning har problemer med legitimiteten blant norske forskere. Hele 83,3 prosent er enig eller delvis enig i at reformen er underfinansiert av norske myndigheter, og over 48 prosent av de som svarer på undersøkelsen er enige eller delvis enige i at den har ført til faglig nivåsenking på studiene. Opp mot seksti prosent mener den har ført til at det er blitt vanskeligere å ha innflytelse på beslutninger på egen arbeidsplass, og over seksti prosent mener kvalitetsreformen tar oppmerksomheten vekk fra viktigere spørsmål knyttet til høyere utdanning.

Todeling

Rapporten gir inntrykk av at norske forskere er todelt i synet på reformarbeidet som ble satt i gang av tidligere statsråd Jon Lilletun og

videreført av både Trond Giske og Kristin Clemet. Også ulike storting har støttet reformen fullt ut. 49,1 prosent er for eksempel enig eller delvis enig i at selve kvalitetsreformen var en viktig reform, mens 47,5 prosent er delvis enig eller uenig i det samme.

Det kan stilles spørsmål ved hvor godt bilde rapporten gir av virkeligheten ved norske læresteder. Spørsmålene har blitt stilt til Forskerforbundets medlemmer som representerer den klart største fagorganisasjonen i sektoren. 9000 medlemmer ved norske universiteter og høgskoler har hatt anledning til å svare. 3169 personer svarte, og vel 80 prosent eller 2500 av disse er vitenskaplig ansatte.

Misnøye

- Dette er ikke noe forskningsarbeid, men det gir en pekepinn på hvor kontroversiell reformen er, sier Bjørn Berg, rådgiver i Forskerfor-

Hele 83,3 prosent av de vitenskaplig ansatte medlemmene i Forskerforbundet mener reformen er underfinansiert av norske myndigheter. (Foto: NTNU Info)

- Store bøter for fusk

Tyskland: Bøter opp til 50 000 euro kan verte straffa for studentar som fuskar eller plagierer tekstar. Det er i alle fall trugsmålet til ein studierektor ved Universitetet i Münster. Tidsskriftet Der Spiegel skriv at kopiering av tekster frå nettet har vorte eit stadig større problem ved tyske universitet, og bøteframlegget i Münster er bare eitt døme på korleis vitskapleg tilsette freistar å motarbeide ein trend. Den vanlegaste straffa for fusk er underkjennin av eksamen eller utvising. Utanforståande juristar er forundra over storleiken på bota som er føreslått.

Betre matteopplæring

Eit "National Centre for Excellence in the Teaching of Mathematics" skal etablerast i Storbritannia. Eit halvstatleg konsortium for det nye sentret har sett av 15 millionar pund til senteret, som skal vere tilknytt Plymouth University. Førstespråket er å utdanne og vidareutdanne lærarar i matematikk for skuleverket, men òg å utvikle nye metodar for å gjøre matematikkfaget meir populært blant elevane. Framlegget om opprettninga av senteret kom etter stadig dystrare rapportar om interessa for faget frå grunnskulen og opp til høgskulenivå.

bundet og hjernen bak undersøkelsen.

Han vedgår at det ville ha vært ønskelig med en høyere svarprosent, men understreker at målet med rapporten har vært å lodde stemningen i akademia.

- Vi aner uansett at reformarbeidet har medført misnøye blant svært mange forskere i Norge.

Berg påpeker at blant de 9000 som fikk tilsendt spørreskjemaet er det mange som ikke er berørt av reformen, og derfor har unnlatt å svare.

- Svarene er godt fordelt på ulike typer institusjoner, fag og stillinger. Jeg er derfor fornøyd med svarprosenten, og mener den gir et dekkende bilde av hvordan vitenskapelige ansatte ved universiteter og høgskoler oppfatter reformen. Hovedformålet er å vise de ansattes perspektiv på reformen, og dette kan betraktes som en stemningsrapport fra grasrota, sier Berg.

Ikke homogen

- Vi vil merke oss funnene, sier førsteamanensis ved Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Svein Michelsen. Han er en av de to som leder den store nasjonale evalueringen av kvalitetsreformen.

- Selv om tallene ikke er representative i vitenskaplig forstand, er dette indikasjoner som ikke er spesielt overraskende. Reformen treffer ansatte i høyere utdanning på ulik måte. Enkelte fagmiljøer og institusjoner er mer tilpasset kvalitetsreformens innhold enn andre. Norsk høyere utdanning er ikke homogen. Det er derfor rimelig at en vil finne en del misnøye, kommenterer Michelsen.

Nivåsenking?

- Det som gjør slike undersøkelser vanskelig, er at vi ikke helt vet hva folk svarer på når de snakker om kvalitetsreformen. Er det studiereformen alene? Eller er det i kombinasjon med finansieringsreformen og styringsreformen, som av og til blir vurdert som en del av kvalitetsreformen?

- Det må likevel være et klart faresignal at nesten halvparten av de som svarer mener at kvaliteten på studiene er svekket?

Europeiske utdanningsdata

Den som vil ha statistikk om utdanningssystema i dei ulike EU-landa kan finne mykje i publikasjonen "Key data on education in Europe 2005" som nyleg er gjeven ut. Eurydice er utgjevar. Publikasjonen inneholder data om alle utdanningsnivå, om demografiske tendrar og arbeidsløyse relatert til utdanning. Ein kan òg finne opplysningar om enkeltområde som lærarutdanning og prioriterte fag som matematikk, teknikk og naturvitenskap. Rapporten er på nær 400 sider, og han finst på nettadressa www.eurydice.org

Reformarbeidet har medført misnøye blant svært mange forskere i Norge, mener rådgiver i Forskerforbundet, Bjørn Berg. (Foto: Ingar Myking)

- En skal huske at den nye reformen kuttet ett års utdanning på bachelornivå. Det er vanskelig å kompensere for dette i studieeffektivitet. Kanskje er det dette mange mener med faglig nivåsenking? Poenget mitt er at vi ikke vet nok. Hva innebærer nivåsenking?

- Nesten 60 prosent mener det er blitt vanskeligere å ha innflytelse på beslutninger på egen arbeidsplass. Hvordan tolker du det?

- Når ledelsen ved en arbeidsplass skal gis mer makt på bekostning av ansatte, vil det skape problemer. Det vet vi fra annen forskning på organisasjoner. Det blir interessant å se hvordan Forskerforbundet vil takle denne utfordringen. Hvilken rolle vil fagorganisasjonene ha i det nye systemet? spør Michelsen.

- Hvis den store misnøyem med arbeidssituasjonen viser seg å være dekkende, så betyr dette i praksis et nytt viktig arbeidsområde både for fagorganisasjonene generelt og for Forskerforbundet, avslutter Michelsen.

Underfinansiert

- At relativt mange ansatte er kritiske til kvalitetsreformen, bunner i at den har vært mer arbeidskrevende enn forutsatt. Dermed har det blitt mindre tid til forskning, spesielt sammenhengende tid, påpeker leder i Forskerforbundet, Kolbjørn Hagen.

Han er overbevist om at også evalueringen av reformen vil vise at reformen ikke er fullfinansiert.

- Når det snakkes om faglig nivåsenking, må dette ha sammenheng med at de nye

Fakta

Rapport om kvalitetsreformen (Tallene er i prosent).

Kvalitetsreformen har stort sett hatt positive effekter på høyere utdanning:

Enig: **8,1** Delvis enig: **36,1**
Delvis uenig: **27,7** Uenig: **19,8** Vet ikke: **7,6**

Reformen er underfinansiert:

Enig: **61,1** Delvis enig: **22,2**
Delvis uenig: **3,6** Uenig: **3,3** Vet ikke: **9,2**

Kvalitetsreformen var en nødvendig reform:

Enig: **12,6** Delvis enig: **36,5**
Delvis uenig: **26,1** Uenig: **18,4** Vet ikke: **5,5**

Reformen har ført til faglig nivåsenking på studiene:

Enig: **17,9** Delvis enig: **30,9**
Delvis uenig: **19,3** Uenig: **20,1** Vet ikke: **11**

Kvalitetsreformen er for ambisiøs til å kunne realiseres:

Enig: **13,6** Delvis enig: **37,4**
Delvis uenig: **22,2** Uenig: **14,2** Vet ikke: **11,6**

Kostnadene ved å iverksette reformen er for høy i forhold til resultatene:

Enig: **24,9** Delvis enig: **33,3**
Delvis uenig: **14,4** Uenig: **8,1** Vet ikke: **18,6**

Kvalitetsreformen tar oppmerksomheten vekk fra viktigere spørsmål knyttet til høyere utdanning:

Enig: **30,2** Delvis enig: **33,9**
Delvis uenig: **14,5** Uenig: **12,1** Vet ikke: **8,7**

Det har blitt vanskeligere å ha innflytelse på beslutninger på egen arbeidsplass:

Enig: **33,5** Delvis enig: **26**
Delvis uenig: **14,5** Uenig: **13,7** Vet ikke: **11,6**

mastergradene har blitt vesentlig kortere enn de gamle hovedfagene innenfor flere fagområder. Studentenes undervisningstilbud har utvilsomt blitt bedre, og på den måten mener jeg kvalitetsreformen må representere en nivåhevnning, sier Hagen.

- Skal de ansatte få den tid til forskning som de har krav på, må antall ansatte i sektoren økes. Men det er klart at selv med bedre undervisning og høyere innsats fra studentene, får en kanskje ikke det samme inn i et 5 års studium som en tidligere fikk inn på 7-8 år.

Hagen legger til at utgangspunktet for reformen imidlertid var at de lange studietidene skulle reduseres.

- Blir bare kvalitetsreformen fullfinansiert, tror jeg både de ansatte og studentene vil få et langt mer positivt syn på reformen.

Av Ingar Myking

Samarbeid Norden – Sør-Afrika

Universitetet i Bergen og University of Western Cape går i bresjen for å etablere et nordisk senter i Sør-Afrika. Senteret skal skape en formell ramme rundt de mange samarbeidsprosjektene som pågår mellom de nordiske landene og det sørlige Afrika, ifølge På høyden.

- Vi har hatt et svært godt samarbeid med Universitetet i Bergen i mer enn 15 år, og har også hatt et langt forhold til andre nordiske institusjoner. Vi mener det vil være verdifullt for begge parter å få på plass en slik institusjonell paraply som dette senteret skal være, sier Vice-Chancellor ved University of Western Cape (UWC), professor Brian O'Connell, til På høyden. Professor Steinar Askvik, som er prosjektleder fra UiBs side, forteller til På høyden at det nye senteret skal bygges opp etter samme modell som The Nordic Centre i Fudan, University in China. Det innebærer at det skal være en medlemsorganisasjon hvor hver institusjon betaler en avgift som skal finansiere driften.

Fransk BNP-mål

Den franske regjeringa har nyleg vedteke å satse tungt på forsking dei neste fem åra. Løyvingane skal auke med i alt 27 prosent fram til 2010. Målet er at Frankrike det året skal bruke 3 prosent av BNP på forsking og utvikling. Utover auken på ein milliard euro i det ordinære statsbudsjettet, kjem 300 millionar euro frå eit planlagt sal av statlege føretak. Samtidig skal heile forskingssystemet verte modernisert og avregulert. Eit rådgjevande organ (Haute conseil de la science et de la technologie), under leiding av presidenten, vert stifta. Det skal ha tjue framståande forskarar som medlemer. Budsjettpostane for forsking skal verte mindre detaljerte. Eit nærrare lokalt samarbeid mellom universitet og forskingsinstitutt vert oppmuntra. Det vert òg fleire forskarstillingar, samtidig som vilkåra for doktorgradsstipendiatar skal forbetrast kraftig.

Sorbonne-filial i Abu Dhabi

Det velkjende franske Sorbonne-universitetet skal opne ein filial i Abu Dhabi, hovudstaden i Dei sameinte arabiske emirata, neste haust. Universitetet og regjeringa i Emirata er saman om avgjerda, og kjem til å finansiere investeringar og driftskostnader saman. Tilbodet ved den nye avdelinga skal ha ein humanistisk og samfunnsvitskapleg profil. Undervisinga skal vere på fransk med førelesarar frå Sorbonne, og eksamenspapira skal skrivast ut av Sorbonne. Studentar som ikkje kan fransk får tilbod om eit førebuande språkkurs på seks månader. Avdelinga kan ta imot om lag 1500 studentar frå heile Midt-Austen, og Sorbonne har forplikta seg til å ikke opne andre filialar i regionen. Frå fransk side ser ein samarbeidet som eit gjennombrot på den internasjonale utdanningsmarknaden der anglosaksiske aktørar dominerer.

Britisk nettstad for utdanning

Ein nyopna nettstad skal gje samla informasjon om undervisingskvaliteten ved universitet og høgskular i Storbritannia. Nettstaden "Teaching Quality Information" skal gje offentleg informasjon frå blant anna The Higher Education Statistics Agency saman med synspunkt frå om lag 170 000 studentar. Ein kan søkje etter opplysningar om eit enkelt fag ved ein spesifikk institusjon og få fram data om opptakspoeng og gjennomstrøyming. Universitet og høgskular i heile Storbritannia, saman med ulike "funding councils", står bak nettstaden. Minister for høgare utdanning Bill Rammell sa under lanseringa at meir slik informasjon til studentar inneber at ein styrkar marknadskreftene på feltet høgare utdanning. Adressa til nettstaden: www.tqi.ac.uk

Innsamling i Cambridge

I 2009 skal universitetet i Cambridge feire 800-årsjubileum. Ein stor innsamlingskampanje, som skal vere heilt fram til 2012, er starta i samband med jubileet. Ein håpar å samle inn 1 milliard pund. Rektor Alison Richard, tidlegare "provost" (tilsvarar nokolunde prorektron) ved Yale i USA, seier at Cambridge må vere meir uavhengig av statlege løvingar om det framleis skal vere eit verdsleidende universitet. Kampanjen er openbert inspirert av USA, og rettar seg mot næringsliv, organisasjoner og 145 000 tidlegare studentar, av desse bur rundt ein fjerdedel i andre land. Ein håpar at minst 30 prosent av dei tidlegare studentane gjev pengar til det gamle universitetet sitt. I dag er talet ti prosent, medan ein ved mange institusjonar i USA har kome opp i 30-40 prosent.

Startskudd for strategiprosess

NTNU er rangert omrent som nummer 25 blant europeiske læresteder med teknisk-naturvitenskapelig hovedprofil. Nå skal strategien for å komme seg opp blant de ti beste meisles ut med hjelp av innleid konsulent fra Agendum Strategi og ledelse, skriver Universitetsavisa. Agendum Strategi og ledelse har over 20 års erfaring fra strategiarbeid, blant annet har konsulentfirmaet i det siste bistått Forskningsrådet på dette området. Konsulent Thorbjørn Overholdt har arbeidet både med offentlig og privat virksomhet, og trukket opp linjene for hva som skiller et universitet fra kommersiell virksomhet.

– Kunnskapsvirksomheter preges av et ønske om status quo og at de er trege, sier Overholdt fra Agendum ifølge Universitetsavisa.

To kvinnelige prorektron

Styret ved NTNU har ansatt to prorektron. Det er Julie Feilberg som får ansvar for utdanning og læringskvalitet, og Astrid Lægreid som blir prorektron for forskning og nyskaping.

– Det er viktig for meg å understreke at det ikke er rangering av den enkelte søkeres personlige kvalifikasjoner som ligger til grunn for valget, men behovet for å sette sammen et lederlag der medlemmene utfyller hverandre, sier rektor Torbjørn Digernes.

Ny regjering

Forsiktig ny minister

De første reaksjonene på Djupedal som kunnskapsminister er positive, men også noe avventende. Det nye departementet får et stort ansvarsområde, og enkelte frykter at forskningen kan få mindre oppmerksamhet.

Kristin Clemet utalte under framleggingen av forslag til nytt statsbudsjett at forskning og høyere utdanning kan risikere å få mindre fokus og svakere budsjett om barnehage blir plassert i utdanningsdepartementet. Barnehagesektoren er et av de høyst prioriterte politiske feltene til den rødgrønne regjeringen, og det er grenser for hvor mye en minister greier å få gjennomslag for i de tøffe budsjettforhandlingene internt i regjeringen. Det er heller ikke forskning og høyere utdanning som blir dratt fram når Djupedal forklarer hvorfor han nå har fått drømmedepartementet sitt.

– Skole og barnehage handler om de menneskene som skal bli fremtiden. Her kan vi ikke tillate sosiale forskjeller og svak satsing. Jeg har selv barn som er i skolen og har vært i barnehagen, og har derfor alltid interessert meg sterkt for dette området, sa Djupedal.

Forskning viktig

Kunnskapsministeren avviser likevel at forskning og høyere utdanning vil komme i skyggen av skole og barnehage.

– Jeg har slåss for forskning i tidligere budsjetter, og vært en av de som har ment at forskningsinnsatsen må heves betraktelig i Norge. Det har alltid skuffet meg at vi ikke har greidd å følge opp politiske løfter om forskningsinnsatsen med budsjettkroner. Nå skal vi bevise at vi virkelig skal få til en slik satsing.

– *Vil du greie å leve et like sterkt budsjett som Clemet på forskningssiden?*

– Clemets budsjett er godt. Vårt budsjett skal bli minst like bra på forskning, ja.

– *Hva vil du gjøre annerledes en Clemet innenfor høyere utdanning og forskning?*

– Dere vil se at ministeren kommer fra SV i mange enkelsaker. Det er likevel ikke tvil om at det er stor tverrpolitisk enighet om hovedmålene for høyere utdanning og forskning. Her vil en finne få ideologiske forskjeller. Kristin Clemet har gjort en sterk jobb som forskningsminister, og jeg vil nok først og fremst følge opp hennes arbeid mot det jeg oppfatter som felles politiske visjoner for forskning og høyere utdanning.

Ikke regionuniversitet

– Det har vært visse politiske signaler om at en omlegging av fylkesnivået til regioner kan føre til at universiteter og høgskoler havner administrativt under de nye regionen. Kan du love at dette ikke skjer?

– Jeg kan her og nå slå fast at det ikke kommer på tale å flytte verken universiteter eller høgskoler fra et statlig til et regionalt nivå.

Djupedal unnlot også å kommentere de pågående WTO-forhandlingene. Norge har for tiden inne flere krav til land fra 3. verden om å åpne utdanningssektoren for eventuelle norske markedsaktører. Statsråden fra Sosialistisk venstreparti ville ikke kommentere om han var komfortabel med at Norge legger press på en rekke land via WHO-forhandlingene.

– Men jeg vil bidra til å lage en åpnere prosess, med mer innsyn fra offentligheten.

Han avviser dessuten at det noen gang var aktuelt å flytte forskningen vekk fra utdanningsdepartementet.

Ine Marie Eriksen leder KUF-komiteen

Ine Marie Eriksen (H øyre) fra Oslo skal lede KUF-komiteen den kommende stortingsperioden. I den lange perioden med mindretallsregjeringer har stortingskomiteen vært viktige arenaer for politiske beslutninger. KUF-komiteen har hatt en svært så selvestendig posisjon og har i mange spørsmål gjort store justeringer på forslagene fra de ulike regjeringene. Med den nye flertallregjeringen er det ventet at komiteene får svekket innflytelse. Eriksen satt også i KUF-komiteen forrige stortingsperiode. Hun har først og fremst markert seg som en politiker med særlig interesse for studentpolitiske saker, og mindre for forskning og mer generelle spørsmål om høyere utdanning.

SVs Rolf Reikvam, forrige periodes svært markerte leder av KUF-komiteen, forsetter som medlem. Anniken Huitfeldt fra Akershus blir fraksjonsleder for Arbeiderpartiet. Hun er

regnet for å være blant de fremste av de unge arbeiderpartipolitikerne og er spådd en sterk karriere i norsk politikk. Verd å merke seg er det at Odd Einar Dørum er tilbake i utdannings- og forskningspolitikken. Dørum, som har vært justisminister i Bondeviks avtropende regjering, har i mange år vært en av landets fremste forskningspolitikere.

Andre medlemmer: Freddy de Ruiter, Aust-Agder, Torfinn Opheim, Rogaland, Anne-Kristin Ljunggren, Nordland, Gerd Janne Kristoffersen, Nord-Trøndelag – alle fra Arbeiderpartiet. SV stiller ved siden av Reikvam med Lena Jensen fra Troms, FRP med Anders Anundsen fra Vestfold, Jon Jæger Gåsvatn, Østfold og Åse Schmidt, Vest-Agder. Ine Marie Eriksen får med seg partifellen Gunnar Gundersen, Hedmark. Senterpartiet stiller med Inger S. Enger, Oppland og KRF med Ola T. Lånke, Sør-Trøndelag.

- Clemets budsjett er godt. Vårt budsjett skal bli minst like bra på forskning, lover SV-statsråden.
(Foto: Ingar Myking)

- Forskning og høyere utdanning hører naturlig sammen. Vi var aldri i nærheten av å endre på forskningens plass i departementsstrukturen, hevder den nye ministeren.

Taus minister

Ellers var det en lite meddelsom kunnakapsminister Forskerforum møtte samme dag som han ble statsråd. Djupedal unnløt å kommentere en rekke viktige spørsmål innenfor forskning og høyere utdanning.

- Hvilke inntrykk har du av kvalitetsreformen?
- Det vil jeg ikke kommentere.
- Den nye finansieringsmodellen for lærestedene skaper økonomiske problemer for flere univer-

siteter og høgskoler. Er du tilfreds med denne?

- Ingen kommentarer.
- Vil det bli en egen statssekretær for forskning og høyere utdanning?
- Ingen kommentar.

De nye statssekretærerne er rektor Åge Ronald Rosnes (51), Erdal/Askøy utenfor Bergen (SV) og politisk rådgiver Lisbet Rugtvedt (38), Oslo (SV). Rugtvedt har vært rådgiver for SV innen forsvars- og utenriks-politikk og Rosnes er blant annet varaordfører i Askøy kommune.

Drømmedepartementet

Det var uansett en fornøyd Djupedal som hilste på medarbeiderne i Kunnskapsdepartementet for første gang i embets medfør.

- Jeg skal bestyre framtidas departement. Kunnskap står sentralt i menneskets liv fra barnehagen til doktorgraden. Jeg er veldig glad, men samtidig ydmyk i forhold til denne store oppgaven, sa Djupedal under en presskonferanse samme dag som han mottok nøklen til sitt nye statsrådskontor.

- Jeg føler meg veldig trygg på at vi nå får et løft for kunnskap i Norge og at Kunnskapsdepartementet står i sentrum for det, sa Djupedal.

Øystein Djupedal (45) har siden 1993 representert Sør-Trøndelag på Stortinget. Den første perioden var han medlem av kirke, utdannings- og forskningskomiteen, mens han de siste årene har sittet i finanskomiteen. Fra 2001 til 2005 har han også vært medlem av den utvidede utenrikskomiteen.

Ville ikke til finans

- Når Kristin Halvorsen ønsket å flytte meg over til finanskomiteen i 1997 var det egentlig mot min vilje. Utdanningsspørsmål er en av mine politiske hovedinteresser. Derfor har jeg nå havnet i drømmedepartementet.

Djupedal har i tillegg hatt en rekke verv i SV. I perioden 1991-93 var han leder av SV i Sør-Trøndelag og samtidig medlem av partiets landsstyre. Han har også vært leder for Sosialistisk Ungdom i samme fylke. Djupedal har utdanning fra grafisk linje i videregående skole og har arbeidet som trykker ved Wennbergs trykkeri A/S. Den nye kunnakapsministeren er gift og har tre barn.

Av Ingar Myking

Slår fast målet om 3 prosent

Ap, SV og Sp lover mer penger til universiteter, høgskoler og forskningsinstitutter. Et vesentlig virkemiddel vil være å øke overføringene til forskningsfondet.

I den politiske plattformen som ble lagt frem ved Soria Moria gjentar den nye regjeringen målet om å øke den nasjonale forskningsinnsatsen til 3 prosent av BNP innen 2010. "Økt forskningsinnsats krever flere forskere. For å sikre rekruttering må antallet nye stipendiatstillinger økes i forhold til dagens nivå. I tillegg må det opprettes flere forskerstillinger for dem som er ferdige med sin doktorgrad," heter det.

I Soria Moria-erklæringen har den nye regjeringen satt ned på papiret fem punkter som slår fast hva den vil med forskningen:

- Øke bevilgningene til grunnforskning
- Heve forskningsinnsatsen slik at Norge ligger på 3 prosent av BNP
- Styrke forskerrekryttingen og legge til rette for økt forskerutvikling med andre land
- Satse bevisst på forskning innenfor næ-

riger der Norge har fortrinn og stort verdiskapingspotensiale

- Satse på bedriftsrettet forskning, og sikre god formidling og nyttiggjøring av forskningsresultater

Om høyere utdanning heter det i programmerklæringen at: "Regjeringen vil sikre frie og uavhengige universiteter og høyskoler som kan gi studentene en forskningsbasert undervisning, tilpasset et moderne kunnakapsamfunn. Universitetene og høyskolene skal fremdeles være forvaltningsorgan og eies av det offentlige, med private institusjoner som et supplement. Et godt utbygd regionalt universitets- og høyskolesystem og internasjonale samarbeidsordninger skal gi norske studenter det beste utdanningsstilbuet, både innenfor og utenfor landets grenser." I erklæringen heter det videre at Regjeringen vil foreta en grundig og omfattende evaluering av kvalitetsreformen, og følge opp målene med tettere oppfølging og evaluering av studentene underveis gjennom hele studieløpet.

Statsbudsjettet

Baksmell for dei minste - og NTNU

UiTø-rektor Jarle Aarbakke sin kamp for å vende det forskingspolitiske lønssystemet til gagn for Nord-Noreg, har ikkje ført fram i budsjettforslaget. Heller ikkje forsøka til NTNU på å få utteljing for konferanselitteratur.

Utdannings- og forskingsdepartementet (UFD) kritiserer Universitetet i Tromsø (UiTø) for at publiseringstala er for låge. I forslaget til statsbudsjettet for neste år tek dei over 20 millionar kroner frå UiTø og gir til dei sterke universiteta i Bergen og Oslo gjennom den resultatbaserte omfordelinga av forskingsmiddel (RBO).

I 2003 møtte UiTø-rektor Jarle Aarbakke departementet med ei bør om å ikkje innføre nullsumspel, men han støtta resultatbasert finansiering av forsking.

- Eg har sjølv vore med på å legitimere dette systemet av di eg har tru på at ein får lön for det ein gjer. No ser eg at eg kan framstillast som ein nasjonal idealist. Eg har vorte eit gissel for nullsumspellet, seier Aarbakke. Han syner til at ein var samd om å auke løyvingane til forsking.

- Slik det er blitt, er det dei som er tunge på kjøttvekta, som får meir, seier Aarbakke.

UiO: – Reelt

Avtroppande rektor Arild Underdal ved Universitetet i Oslo (UiO) kan glede seg over 45 millionar RBO-forskingsskroner neste år, jamfør budsjettforslaget. UiO får utteljing for 6230 publikasjonspoeng i 2004, medan UiTø til samanlikning får godtgjort 474 poeng.

- Omlegginga frå innsatsbasert til eit delvis resultatbasert budsjett er prinsipielt riktig. Publisering seier meir om kva universitata får til enn talet på stillingar, hevdar Underdal.

- Ligg det urett i nullsumspellet mellom institusjonane?

- Fordelinga gjenspeilar reelle skilnader på forskinga, men modellen bør brukast berre innanfor ein og same kategori institusjonar, seier Underdal.

UiB: – Logisk

Universitetet i Bergen (UiB) får 17 millionar kroner lagt til RBO-ramma for forsking i budsjettforslaget. Rektor Sigmund Grønmo meiner likevel at det er grunn til å drøfte erfaringane med den resultatbaserte finansieringsmodellen.

- Det er logisk at modellen vil virke slik at ein tek forskingskrone frå svakare institusjonar og gir til dei sterke, men fordelinga vil kunne variere frå år til år, seier Grønmo til Forskarforum. UiB-rektoren ønskjer no å sjå på korleis overgangen til resultatbasert finansiering fungerer.

NTNU: – Seint på banen

Noregs teknisk-naturvitenskaplege universitet (NTNU) er den store taparen i nullsumspellet om RBO-forskingssløyvinga, med eit tap på 43 millionar kroner.

- Viss dei svake publiseringstala kan tilskrivast teknologifag, der NTNU er sterkest, så veit eg at Nasjonalt råd for teknologi kom noko seint på banen (med innspel til tidsskrift som gir publikasjonspoeng, arnm.), kommenterer Jostein Grepstad, prodekan for forsking ved Fakultet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk ved NTNU. Grepstad peikar på at Universitets- og høgskulerådet (UHR) misser

eit stort arbeid for å få konferanselitteraturen, som utgjer ein stor del av publiseringa innan dei teknologiske faga ved NTNU, inn i utteljingssystemet.

UiS: – Feil signal

Universitet i Stavanger (UiS) kjem ifølgje direktør Per Ramvi i ein kritisk situasjon viss budsjettforslaget frå sentrum-høgreregjeringa vert gjeldande. UiS-direktøren meiner han treng 75 millionar kroner meir enn forslaget for å finansiere mellom anna forskarutdanning. Då kan den halve millionen som vart teken ut av RBO-ramma, synast mindre viktig.

- "Universitetet" tyder på at forskinga skal styrkast, men det ligg ikkje noko om dette i budsjettala. Det er heilt feil signal å gi oss og regionen vår, seier prorektor Inge Særheim ved UiS.

Av Andreas Høy Knudsen

- Positive signaler

I forslaget til statsbudsjettet for 2006 får forskningsbevilgningene en samlet vekst på 1,4 mrd kr, og det legges opp til en opptrapningsplan for den offentlige forskningsinnsatsen frem mot 2010 med en årlig vekst på om lag 1,3 milliarder kroner. I tillegg foreslås en økning av forskningsfondet med nye 25 milliarder utover de 14 som ble lovet i Forskningsmeldingen. Forskningsfondet vokset dermed med 39 milliarder til 75 milliarder fra 2006 og til hele 100 milliarder fra 2007. Opptrapningsplanen for forskningsinnsatsen frem mot 2010 som Regjeringen presenterer er likevel for lite konkret når det gjelder perioden 2008-2010, mener Forskerforbundet.

- Dette er likevel positive signaler, sier leder i Forskerforbundet Kolbjørn Hagen.

Forskerforbundet er også fornøyd med forslaget om 350 nye stipendiatstillingar og gjennomslaget for øremerkning av frie doktorgradsstipend. Forskerforbundet beklager at kuttet i studieplasser videreføres i budsjettet for 2006, og vi stiller oss kritisk til påstanden om at kvalitetsreformen nå er fullfinansiert. Blant andre positive tiltak trekker Forskerforbundet frem forslag om å bevilge 250 millioner til grunnforskning, herav 50 millioner til fri prosjektstøtte, 40 millioner til finansiering av mindre driftsutgifter for forskere ved universiteter og høyskoler og 50 millioner for å stimulere private donasjoner til grunnforskning.

- Regjeringen hevder i statsbudsjettet for 2006 at kvalitetsreformen er fullfinansiert med bevilgningen som ble foretatt i 2004, og forslaget innebefatter derfor en videreføring av dette nivået. Erfaringene ved institusjonene viser at reformen er underfinansiert og at det er behov for flere ansatte for å kompensere for de økte arbeidsoppgavene, mener Kolbjørn Hagen.

Nytt nivå 2 for publisering

Forslaget til statsbudsjett bygger på fjarårets ufullstendige autoritetsregister for tidsskrifter, som vil være klart i ny versjon i slutten av desember.

De rapporterte tallene bak den resultatbaserte omfordelingen av forskningsmidler (RBO) i forslaget til statsbudsjett, er ufullstendige i forhold til den vitenskapelige publiseringen fra landets forskningsmiljøer. Dette viser behandlingen av søknader fra de nasjonale fagrådene om å flytte tidsskrifter fra nivå 1 til nivå 2 i grunnlaget for senere tildelinger. I løpet av sensommeren og høsten har publiseringssutvalget i Universitets- og høgskulerådet (UHR) mottatt 49 innspill om oppgradering av tidsskrifter, hvorav de aller fleste har fått tilslag fra utvalget. På lavere nivå har en omfattende konferanselitteratur kommet med i registeret som gir uttelling i RBO'en. NTNU, som blir fratatt 43 millioner kroner i RBO-forslaget til forrige regjering, har allerede påpekt denne gruppen publikasjoner og en rekke naturvitenskapelige

tidsskrifter som ble meldt inn for sent til at de nådde fram til neste års budsjett.

- Vi forventer stort sett konsensus om registreringen når vi kommer i mål med endringene fra fagrådene, sier konsulent i publiseringssutvalget Gunnar Sivertsen fra NIFU STEP. Sivertsen er blant Norges fremste forskere innen indeksering av vitenskapelig publisering, og han har hjulpet fagmiljøene med det omfattende registeret over publiseringsskanaler.

- Det er gjort en relativt forsiktig omfordeling av forskningsmidler på basis av tallene, sier Sivertsen. Han vedgår at størrelsen på beløpet ikke er et selvstendig argument for å gjennomføre utdelingen av midler hvis grunnlaget ikke er godt nok.

- Den avgående regjeringen hadde hastverk, men jeg tror framtiden vil vise at forslaget til RBO gir et realistisk bilde av forskningsaktiviteten i de ulike forskningsmiljøene, sier Sivertsen. Av 14.000 ISSN-titler i registeret ble bare 2.600 benyttet av norske forskere i fjor.

– Eg ser at eg kan framstillaust som ein nasjonal idealist. Eg har vorte eit gissel av nullsumspelet, seier rektor ved UiT Jarle Aarbakke om den nye finansieringsordninga. (Foto: Andreas Høy Knudsen)

– Omlegginga frå innsatsbasert til eit delvis resultatbasert budsjett er prinsipielt riktig. Publisering seier meir om kva universiteta får til enn talet på stillingar, hevdar Arild Underdal, UiO. (Foto: Uniforum)

- NTNU klarer ikke å bruke opp pengene

– NTNU har ingen god forklaring på at de ikke har brukt 270 millioner kroner, sier statssekretær Bjørn Haugstad (H) i sin skarpe avskjedshilsen til NTNU. Til sammen har NTNU 1,2 milliarder på bok, skriver Adresseavisen.

Nylig avgått statssekretær Bjørn Haugstad likte slett ikke NTNUs klaging på Bondevik-regjeringens statsbudsjett.

– NTNU har penger til å takle et budsjett med strammere rammer. Dere gjør oss litt grinete, og påfører oss i utdannings- og forskningsdepartementet et forlegenhetsproblem overfor Finansdepartementet ved at dere ikke bruker opp pengene. Dere stiller dere også til for hugg fra Riksrevisjonen, sier Haugstad til Universitetsavisa.

Bjørn Haugstad mener rett og slett at NTNU stikker statens penger i madrassen.

– Den viktigste kilden for nye penger de siste årene har vært fullfinansiering av Kvalitetsreformen. I denne situasjonen har NTNU funnet rom for å sette av bemerkelsesverdig mye penger. Når NTNU ikke har brukt dem, skal de ha en god forklaring. Det har de ikke. Det oppfattes ikke som god oppfølging av politiske vedtak å ikke bruke pengene, sier Bjørn Haugstad.

Den avgåtte statssekretæren mener NTNU skiller seg ut som det klart rikeste universitetet med 1,2 milliarder på bok. Bare siden 2003 har pengebingen økt med 200 millioner.

Taparar og vinnarar i budsjettforslaget

Tapar: Universitetet i Tromsø

Samla statstilskott	1,122 milliardar kroner (opp 16 millionar frå i år)
Basis	721 millionar
Forsking	235,8 millionar
RBO-forskningsløyving (utteljing for doktorgrader, EU-middel og vitskapleg publisering)	Misser 23 av ei ramme på 110 millionar kroner.
Problem	For lite vitskapleg publisering, ikkje fylt opp stipendiatstillingane
Skryt	Talet på doktorandar opp frå 57 til 70 på eitt år
Utdanning	165,1 millionar
Studenttal	Opp 236 til 5,496
Studiepoeng	Ned frå 40,2 til 38,4 per hovud

Tapar: NTNU

Samla statstilskott	2,617 milliardar kroner (opp 44,5 millionar)
Basis	1,546 milliardar
Forsking	542,3 millionar
RBO-forskningsløyving	Misser 43 av ei ramme på 292 millionar kroner
Problem	For dårleg gjennomstrøyming og for mange avbrot i doktorgradsstudia. For låge tal for vitskapleg publisering.
Utdanning	529,1 millionar
Studenttal	Opp 119 til 19.518
Studiepoeng	Ned frå 39,4 til 39,3 per hovud

Vinnar: Universitetet i Bergen

Samla statstilskott	1,964 milliardar kroner (opp 81 millionar)
Basis	1,011 milliardar
Forsking	510 millionar
RBO-forskningsløyving	Får ytterlegare 16,9 av ei ramme på 218,5 millionar kroner
Skryt	30 prosjekt med EU-støtte, høgt tal for publisering
Utdanning	181,2 millionar
Studenttal	Ned 933 til 16.302
Studiepoeng	Opp frå 36,2 til 38,1 per hovud

Vinnar: Universitetet i Oslo

Samla statstilskott	3,356 milliardar kroner (opp 177 millionar)
Basis	1,745 milliardar
Forsking	899,4 millionar
RBO-forskningsløyving	Får ytterlegare 45,6 millionar av ei ramme på 362,9 millionar kroner
Skryt	50 prosjekt med EU-støtte, høgt tal for publisering
Utdanning	711,6 millionar
Studenttal	Opp 593 til 30.169
Studiepoeng	Ned frå 34,9 til 34,7 per hovud

Tapar: Universitetet i Stavanger

Samla statstilskott	665 millionar kroner (opp 33,2 millionar)
Basis	452 millionar
Forsking	31,9 millionar
RBO-forskningsløyving	Misser 0,5 millionar av ei ramme på 9,3 millionar kroner
Problem	Fått nei til ekstra løying for å finansiere forskarutdanninga
Utdanning	181,2 millionar
Studenttal	Ned 88 til 7045
Studiepoeng	Opp frå 42,8 til 46 per hovud

Språkstrategi

- Norsk fagspråk treng lovvern

Eit utval nedsett av Språkrådet åtvarar mot ein passiv overgang til engelsk som fagspråk.
– Stortinget bør setje rammer for språkbruken i utdanningsfeltet, seier utvalsleiar Gjert Kristoffersen om det nye strategidokumentet for norsk språkpolitikk.

– Det manglar ein språkstrategi ovanfrå. Så lenge det ikkje finst, vert det fort internasjonaliseringsstrategiane som styrer, seier Kristoffersen, professor og forskingsdirektør ved Avdeling for kultur, språk og informasjonsteknologi ved Universitetet i Bergen. Han leide utvalet som nyleg la fram eit strategidokument for norsk språkpolitikk: Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder.

”Parallellspråkhets” er eit nøkkelord i dokumentet.

– Vi står framfor ei dobbelt oppgåve. Omsyna til internasjonalisering og det norske fagspråket må balanserast mot kvarandre, seier Kristoffersen.

– Ureflektert språkbruk

Utvæl har vurdert forsking og høgare utdanning som ein av sektorane der norsk er spesielt truga av engelsk. Dei peikar på fleire utviklingstrekk som dreg i retning av meir engelsk: Kvalitetsreforma føreset at undervisningsstilboda på engelsk aukar, og internasjonalisering er understreka som eit viktig verkmiddel i Forskningsmeldinga frå i vår.

Utvæl meiner at eit manglande refleksjonsnivå hjå institusjonane avspeglar ein tilsvarande mangel på refleksjon og ansvar i Undervisings- og forskingsdepartementet og i Stortinget.

– Vi meiner ikkje at sektoren er utsett for eit sterkt ideologisk press om meir engelsk. Det er meir tale om ein ureflektert overgang til engelsk som forskings- og utdanningsspråk, seier Kristoffersen.

I universitets- og høgskolelova fra 1995 heitte det at ”undervisningsspråket er til vanlig norsk”, ei formulering som er teken vekk i den nye lova. Utvæl sluttar seg til sosiologen Ragnvald Kalleberg som har ytra at ”bestemmelsen hadde liten praktisk betydning tidligere, men ble fjernet da man begynte å trenge den”.

– Konkrete mål

Utvæl slår fast at ei ny lovregulering må til: ”Det må tas inn som egen bestemmelse i lov om universiteter og høyskoler at sektoren har et viktig ansvar for at norsk fagspråk skal utvikles og brukes innenfor alle fagmiljøer, i tillegg til engelsk og eventuelt andre språk. Loven må kreve at institusjonene utarbeider språkstrategier som blant annet spesifiserer hvordan målet skal nås.”

– Ein kan diskutere kva som er ei høveleg formulering i dag. Lovregulering er viktig, men det viktigaste er at institusjonar og tilsette tek inn over seg at ein må gjøre noko med språksituasjonen, seier Kristoffersen.

– Kva skal språkstrategiane innehalde?
– Eg har ingen sterke meningar om korleis

dette skal løysast lokalt. Det krev fagleg administrativ kunnskap ved dei enkelte institusjonane, seier Kristoffersen.

– *Kva skal ein gjøre for å sikre at strategiane vert reelle og bindande og ikkje ender som rein papirproduksjon? Er ei lovformulering nok?*

– Nei, det avgjerande er språkstrategiane som lova bør krevje. Dei må setje opp konkrete og etterprøvelege mål.

Styret i Universitets- og høgskolerådet har òg vedteke å lage eit framlegg til språkpolitikk for sektoren. Forskerforum spør generalsekretæren Ola Stave om lovregulering er ein god idé.

– Vi tek ikkje stilling til dette no. Vi har sett ned ein komité som skal arbeide med språkstrategien fram til sommaren, seier Stave.

Av Kjetil A. Brottveit

– Det er ikkje nøytralt kva ein vel som undervisningsspråk. Omsyna til internasjonalisering og det norske fagspråket må balanserast mot kvarandre, seier Gjert Kristoffersen. (Foto: EU)

Fakta

Strategidokumentet

Styret i Språkrådet har vedteke å starte ein prosess med å utforme strategien for ein nasjonal språkpolitikk. Språkrådet sette i fjar haust ned eit utval til å utarbeide eit strategidokument. Dokumentet vart lagt fram under eit arrangement i Bærum Kulturhus 27. oktober.

Utvæl tilrår elles desse tiltaka for forsking og høgare utdanning:

- Begynnarundervisinga skal skje på norsk. Engelsk innførast gradvis når den norske terminologien er etablert.

- Støtta til utgjeving av lærebøker på norsk for høgare utdanning må styrkast.

- Passiv meistring av norsk fagterminologi er ikkje nok. Alle studentar i norskspråklege studielaupe må skrive minst ein lengre fagtekst på norsk i løpet av studiet. På doktorgradsnivå må det innførast ein regel som krev eit fyldig samandrag på norsk dersom avhandlinga er skriven på eit anna språk.

- Institusjonane bør tilby ei språkvasketene neste for manuskript på engelsk.

Nye tegninger av Osebergskipet

UFD har tildelt Kulturhistorisk museum 1 million kroner for å lage nye rekonstruksjons-tegninger av Osebergskipet. Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo skal lage de nye tegningene i samarbeid med Stiftelsen nytt Osebergskip. Basert på tegningene ønsker stiftelsen å bygge en fullskalakopi av Osebergskipet, slik det opprinnelig så ut. Et av forskningstemaene rundt Osebergskipet er om skipet kun ble bygd for å brukes i graven, eller om det virkelig ble brukt på havet.

Standardkontrakt for oppdrag

Forskingsetiske komiteer har på oppdrag fra Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) utarbeidet forslag til kontrakt mellom partene innenfor oppdragsforskning. I arbeidet med kontrakten har komiteene hatt som siktemål å innarbeide forskningsetiske krav til denne type forskning. Dette gjelder spesielt offentliggjøring og kvalitetssikring av forskningen. Komiteene henvendte seg til 120 ulike forskningsinstitusjoner og potensielle oppdragsgivere, og mottok 66 ulike kontrakter fra disse. Materialet er blitt analysert, og likheter og forskjeller påpekt.

Mållova

Nynorskversting køyrer over UFD

Høgskolen i Østfold bryt mållova konsekvent og har ignorert pålegg frå UFD sidan 2002. – Skuffande frå eit statsorgan, seier Språkrådet, som ber Kulturdepartementet tvinge høgskolen til å følgje lova.

– Vi har eit stort problem, seier høgskoledirektør Birgitta Næss i Østfold.

Høgskolen i Østfold (HiØ) blir karakterisert som ”kanskje den verste” av alle dei omlag 160 statlege institusjonane som Språkrådet fører tilsyn med. HiØ formulerer så lite som 0,4 prosent av det kortfatta informasjonsmateriellet sitt på nynorsk. Av lengre dokument står 1,3 prosent av teksten på nynorsk. Minstekravet som mållova set for begge kategoriar, er 25 prosent. Idealet er sjølv sagt ei likeleg fordeling mellom språkformene.

– Høgskolen i Østfold produserer sikkert meir informasjonsmateriell på engelsk enn på nynorsk, kommenterer rádgjevar Sigfrid Tvittekkja i Språkrådet overfor Forskerforum.

Språkrådet har ikkje sanksjonsmiddel mot dei som let vere å følgje oppmodingane deira. For tre år sidan valde rådet å klage HiØ inn til Undervisnings- og forskingsdepartementet (UFD), som er øvste nivå i høgskoleorganisasjonen. UFD påla HiØ å følgje mållova, men Språkrådet konstaterer at ingen ting er blitt betre sidan dette skjedde. Tvert imot er nynorsk så godt som forsvunne frå høgskolens dialog med omverda.

Legg seg flate

– Vi kunne kanskje ha gått meir i personleg møte med dei, men vi er berre to personar som skal føre tilsyn med 160 institusjonar, seier Sigfrid Tvittekkja til Forskerforum. Språkrådet har no bede Kultur- og kyrkjedepartementet (KKD) om å tvinge Høgskolen i Østfold til å følgje norsk lov.

Rektor Knut Aarvak ved HiØ kan ikkje riktig forklare for Forskerforum kvifor nynorsk-delen av institusjonen sitt materiell er så låg.

– Det er ikkje anna forklaring enn at talet på personar hos oss som skriv på nynorsk er særslig, seier Aarvak. Ifølgje høgskoledirektør Birgitta Næss har HiØ slite med nynorskproblematikken sidan 1994. Då fann Språkrådet fram til at ein tredel av statsorgana under departementsnivå meinte dei hadde for dårlig kompetanse i nynorsk.

– Vi har alt det formelle på plass, retningslinjer og rutinar for rapportering, men folk skriv ikkje på nynorsk her, seier Næss. HiØ har ikkje ein einaste medarbeidar med bakgrunn frå nynorskområde. Ein professor på lærarutdanninga som ”av og til skrev på nynorsk,” har no gått av for aldersgrensa, ifølgje høgskoledirektøren.

– Vi legg oss flate for kritikken frå Språkrådet, og no skal vi svare departementet. Vi er ikkje motviljige, men har eit stort problem, seier Næss til Forskerforum.

Konsekvente lovbrøt

Språkrådet har nett analysert akkumulerte data om målbruk ved alle norske høgskolar og universitet i perioden 2001-2004. Institu-

Sigfrid Tvittekkja i Språkrådet meiner Høgskolen i Østfold saboterer mållova. (Foto: Stefan Jacobsen)

Fakta**Mållova: vinnarar og taparar**

Oppfyller lova: Universiteta i Bergen og Stavanger, høgskolane på Stord, i Hau-gesund, Volda og Sogn og Fjordane og Kunsthøgskolen i Bergen skriv meir enn 25 prosent av korte og lengre informasjons-tekster på nynorsk.

Ignorerer mållova: Arkitekthøgskolen i Oslo, Høgskolane i Akershus, Gjøvik, Øst-fold, Narvik, Kunsthøgskolen i Oslo, Noregs idretts-høgskole, Noregs musikk-høgskole og Noregs veterinar-høgskole skriv under fem prosent av materiellet sitt på nynorsk, eller dei har ikkje rapportert i det heile.

Andre: Dei andre organa står i ein mellom-kategori som tek Mållova på alvor og jobbar for å oppfylle ho, ifølgje Språkrådet.

sjonane blir delt i tre kategoriar for oppfylling av mållova. Den første kategorien inneholder dei som fullt ut oppfyller mållova. I denne gruppa er Universitetet i Bergen ein klar vinnar med nokolunde lik fordeling mellom målformene. Universitetet i Stavanger er òg i den første kategorien.

Den andre kategorien til Språkrådet omfattar institusjonar som ”tek mållova på alvor,” men som enno ikkje oppfyller minstekrava. I denne kategorien ligg dei fleste utdannings- og forskingsinstitusjonane, og etter Språkrådet si oppfatning blir desse jamt betre.

Den siste kategorien inneholder institusjonar som skriv mindre enn fem prosent av dei offentlige dokumenta sine på nynorsk. Høgskola-ne i Østfold og Akershus, Veterinær-høgskolen og seks mindre høgskolar er i denne gruppa. Språkrådet konstaterer at desse statlege organa konsekvent har utført lovbrøt over lang tid.

– I år etter år har dei brote alle reglar, og tala er meir eller mindre gjennomgåande 1-2 prosent nynorsk, seier Sigfrid Tvittekkja.

Av Andreas Høy Knudsen

Normert tid er unormalt

To tredjedeler av studentene har brukt meir enn normert tid på å fullføre utdanningen sin, ifølgje Statistisk sentralbyrå (SSB). Kvinner sto bak flertallet av utdanninger fullført på normert tid, mens en større andel menn brukte betydelig lengre tid. En tredjedel av studentene brukte dobbelt så lang tid i høyere utdanning enn utdanningsnormerte varighet skulle tilsi. For om lag 30 prosent av studentene som fullførte et laveregradsstadium i fjar, var det seks år eller mer siden de første gang var registrert i høyere utdanning. En tilsvarende andel høyeregradskandidater hadde vært ti år eller mer i utdanningssystemet. Opphold underveis eller bytte av studium kan påvirke tallene. Nesten 10 prosent av studentene som i fjar fullførte en utdanning, avsluttet et ettårig påbyggingsstudium i praktisk-pedagogisk utdanning. 40 prosent av disse studentene hadde vært registrert i høyere utdanning i 13 år eller mer, ifølgje SSB.

Kritisk til dobbeltmedlemskap

– Dersom ledelsen i Utdanningsforbundet takker ja til en avtale om dobbeltmedlemskap i Forskerforbundet, vil de sannsynligvis takke farvel til Utdanningsforbundets medlemmer på høgskoler og universiteter, sier Per Ramberg til bladet Utdanning. Per Ramberg er leder for lærerutdanningene ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i Trondheim. Utdanningsforbundet er i forhandlinger med Forskerforbundet om en samarbeidsavtale som skal gjelde Utdanningsforbundets medlemmer i denne sektoren. Forskerforbundet ønsker en avtale om dobbeltmedlemskap. Han oppfordrer Utdanningsforbundets ledelse til å tenke nøye igjennom situasjonen når de fram mot 1. januar 2006 skal komme fram til en avtale med Forskerforbundet.

Mest fagorganiserte i Norden

De nordiske landene scorer høyt på antall fagorganiserte, og aller flest er det i Danmark. Det skiller oss fra det meste av Europa, hvor fagforeninger nærmest er et fremmedord, skriver forskning.no. To av tre dansker (63,3 prosent) svarer at de er medlem av en fagforening, mens hver femte sier at de har vært medlem tidligere. Deretter følger de andre nordiske landene, hvor Sverige (57,8 prosent er fagorganisert) er et lite hakk foran Finland (47,7) og Norge (47,2). Av de som sier at de verken er eller har vært medlem av en fagforening, ligger Danmark på bunn med 17 prosent av befolkningen. Den samme trenden finner man på ingen måte i Sør-Europa. I Portugal, Spania og Hellas sier nesten 83 prosent av befolkningen at de ikke er medlem av en fagforening, skriver forskning.no. Resultatene fra European Social Survey (ESS) viser at fagforeninger langt på vei er et nordisk fenomen

Bibliotek

Vil legge ned og erstatte BIBSYS

Nasjonalbiblioteket foreslår å erstatte biblioteksystemet BIBSYS med kommersielle tjenester. Initiativet skaper opprørstemning i akademia.

Behovet for å oppdatere det nasjonale biblioteksystemet BIBSYS har ført til en intens kamp på flere fronter. I høringsuttalelsen til en utredning av BIBSYS i fjor tilbyr Nasjonalbiblioteket (NB) å ta ansvar for BIBSYS-tjenestene uten å videreføre systemet. Dette skal gjøres ved å analysere nytten av og deretter erstatte systemet med lett tilgjengelige hyllevareprodukter, ifølge Nasjonalbiblioteket. Medlemmene av det departementsoppnevnte arbeidsutvalget som la fram innstillingen om BIBSYS reagerer nå kraftig på at NB ikke tok forslaget opp gjenom sin representant i utvalget, avdelingsleder Kjersti Rustad, før innstillingen ble sendt Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) ved årsskiftet.

Mot hjemmesekrete systemer

- Hele prosedyren fra Nasjonalbibliotekets side er underlig og kritikkverdig, for de burde ha fremmet forslaget sitt gjennom utvalgsarbeidet - eller tatt düssens, sier Frode Bakken. Bakken er leder i hovedstyret for Norsk Bibliotekforening, som tok initiativet til å få utredet BIBSYS.

Assisterende nasjonalbibliotekar Roger Jøsevold avviser at det ligger noe mystikk i NBs høringsuttalelse.

- Vi har gitt en prinsipiell uttalelse om utredningens mandat, som i seg selv var et kompromiss, sier Jøsevold. Om behovet for kommersielle erstatninger for BIBSYS, sier Jøsevold at de fleste land som Norge kan sammenligne seg med for lengst har forlatt "hjemmesekrete systemer."

Ut på jakt

Ifølge Universitets- og høiskolerådet (UHR) er det om å gjøre å få stoppet prosessen fra NB inn mot departementet. UHR er bekymret for at fellesskapet i sektoren blir fragmentert gjennom en eventuell oppsplitting av BIBSYS i en rekke kommersielle tjenester.

- Nasjonalbiblioteket ser fullstendig bort fra det nettverket og den strukturen som lig-

Forhandler om samarbeidsavtale
Utdanningsforbundet og Forskerforbundet forhandler om en samarbeidsavtale. Styret i seksjon høgskole, universitet og kompetansesentra (Huk) i Utdanningsforbundet er positivt til samarbeid, men har vedtatt et klart nei til dobbeltmedlemskap, skriver Utdanning. Bakgrunnen for forhandlingene er at de to tidligere konkurrentene fra 1. april er medlemmer i samme hovedsammenlutting, Unio. Huk har vedtatt at Utdanningsforbundets primære ønske er at det i løpet av kort tid arbeides mot en felles organisasjon med Forskerforbundet.

Fakta

BIBSYS-utredningen

Innstilling til UFD om å organisere BIBSYS som et statsaksjeselskap eid av departementet. Foreslår videre utredning av systemutskifting. BIBSYS ligger i dag under NTNU, har 40 ansatte og et budsjett på 36 millioner kroner (2004)

Innstillingen om BIBSYS' framtid skaper strid mellom Nasjonalbiblioteket og UH-sektoren. Her utvalgsleder Jan-Erik Røed, bibliotekdirektør ved UiO. (Foto: Ola Sæther)

ger i BIBSYS-samarbeidet. Arbeidsoppgaver som er sentrale for universitets- og høgskolesektoren virker perifere for Nasjonalbiblioteket, sier UHs rådgiver Sigrid Tollefson til Forskerforum.

NB har uttalt et ønske om å ta med seg de store universitetsbibliotekene ut av BIBSYS-samarbeidet for å finne nye og mer passende katalogtjenester.

- Nasjonalbiblioteket vil få med seg de store universitetsbibliotekene ut på jakt i markedet, men det er vi bare sånn måtelig interesserte i, kommenterer Jan-Erik Røed, bibliotekdirektør ved Universitetet i Oslo.

Tjenestesalg

Røed ledet det departementsoppnevnte arbeidsutvalget som la fram innstillingen om BIBSYS. Innstillingen går på en omdanning av virksomheten til aksjeselskap under UFD - med kulturdepartementet representert i sty-

ret. Grunnen til dette er at Nasjonalbiblioteket, som er største bidragsyter til BIBSYS, ligger under kulturdepartementet.

Utdelget vil avvikle dagens styringsmodell med bred representasjon av brukere i referanse- og arbeidsgrupper i BIBSYS til fordel for en handlekraftig ledelse som engasjerer prosjektgrupper på ad hoc-basis. Samtidig skal årsavgiften fra brukerbibliotekene suppleres av salg av tjenester i tillegg til en offentlig basisfinansiering for å dekke de nasjonale oppgavene til BIBSYS. Det er et mål at medlemsbibliotekene får et kundeforhold til BIBSYS som leverandør, ifølge innstillingen.

- Det er om å gjøre å få avklart organisasjonsformen til BIBSYS snarest, sier Røed til Forskerforum. Han tror ikke Nasjonalbiblioteket vil finne brukbare erstatninger på det frie markedet for biblioteksystemer.

Av Andreas Høy Knudsen

- En villet utvikling

Arbeidsutvalget som vil gjøre BIBSYS om til aksjeselskap, har utdret systemet under politisk påvirkning - etter en langvarig underbudssetting av BIBSYS, mener rådgiver i forskningsrådet.

Utdelingen av BIBSYS' framtid er farget av et politisk press om privatisering og markedsutsetting, ifølge høringsuttalelsen fra Norges Forskningsråd til Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD). Arbeidsutvalget som i fjor utdret BIBSYS' framtidige organisering og oppgaver, anbefalte klart å gjøre systemet til et statlig aksjeselskap eid av UFD, med styrerrepresentasjon fra kulturdepartementet. Utvalget viser til behovet BIBSYS har for å konkurrere om anbud i markedet og ta seg betalt for ekstratjenester. I tillegg vil AS-formen tillate BIBSYS å oppta lån til anskaffelser og slik forbedre sin handfrihet, ifølge utvalget.

- I stedet burde vi bremse opp og se på det

faktiske behovet for budsjetter som er i tråd med utfordringene i bibliotekverdenen, sier Dyve. Han mener føringene i mandatet til arbeidsutvalget ledet fram til konklusjonene. Dyve er bekymret over at arbeidsutvalget er hensatt til konklusjonene i Sandutvalgets utredning "Mellom stat og marked" (NOU 2003:34 om selvstendige organisasjonsformer i staten, anm.), i stedet for å drøfte de ulike organisasjonsmodellene for BIBSYS spesielt på fritt grunnlag.

- Dette skriver utvalget selv i innstillingen, sier Dyve.

- I en fristilt modell vil små biblioteker få for liten tyngde til at de kan påvirke BIBSYS i konkurransen mot de store UB-enes interesser, noe som trolig vil føre til at mindre forskningsbibliotek blir marginalisert. Det geniale med BIBSYS er at man har en malstruktur som alle kan dra fordel av. Aksjeselskap vil snu denne trenden, påpeker Dyve.

Lønn

Offentlig ansatte taper mot private

Lønnsgapet mellom offentlig ansatte og private øker. Siden 1997 har de relative gjennomsnittelige lønnsforskjellene vokst med fem prosent og er på hele 25-30 prosent. Mest taper de statsansatte forskerne.

Ansatte i privat sektor har i gjennomsnitt godt over 30 prosent høyere timelønn enn forskere i staten med lik kompetanse. Denne relative lønnsforskjellen har økt med omlag fem prosentpoeng fra 1997 til 2003. Kompetanse betyr i denne sammenheng utdanningsnivå, yrkesfaring, ansiennitet og kjønn.

- Ansatte i privat sektor, med samme kompetanse som forskerne i staten, blir verdsett med høyere lønn. Særlig gjelder dette de yngste arbeidstakerne, konkuderer Marianne Røed ved Institutt for samfunnsvitenskap (ISF) i en fersk rapport om forskeres lønnsituasjon.

Hva med kvaliteten?

Rapporten, som er laget på oppdrag av Forskerforbundet, baserer seg på data fra hele lønnsmassen i offentlig sektor og tilgjengelige tall fra Statistisk sentralbyrå om det private arbeidslivet.

I privat sektor er det personer med teknisk og naturvitenskapelig fagbakgrunn som utgjør en stor del av sammenlikningsgrunnlaget, mens de ansatte i offentlig sektor sørger for noe jevnere på forskjellige fagfelt.

- Det er kanskje særlig innenfor det teknisk naturvitenskapelige fagområdet at det offentlige konkurrerer med privat sektor om personale til forskerstillingar. I noen grad gjelder dette antagelig også juss, samfunnsvitenskap og administrasjon. Vi snakker om lønnsforskjeller på over 35 prosent mellom arbeidstakere på samme kompetansennivå, sier Røed.

- Det burde vært interessant å finne ut hvordan disse lønnsforskjellene virker inn på rekrutteringssituasjonen innenfor realfagene i norsk høyere utdanning. Vil kvaliteten på

offentlig forskning tape på at forskerne ligger så langt etter lønnsmessig, spør samfunnsvitenskaren.

Lokalt hjelper lite

- Noe av grunnen til lønnsforskjellene mellom privat og offentlig sektor, er at arbeidsgiverne i privat sektor står friere til å benytte lønn som virkemiddel i konkurransen om arbeidskraften, sier Røed.

Hun minner likevel på at fra begynnelsen av nittitallet har lønnsfastsettelsen blitt mer desentralisert også innen offentlig sektor, og dermed gitt mer rom for individuelle tillegg.

- De resultatene vi har vist her tyder ikke på at dette har redusert lønnsforskjellene mellom offentlig og privat ansatte med utdanning på hovedfagsnivå eller høyere mellom 1997 og 2003.

Toppforskerne tjener mer

Rapporten viser likevel at lønnskilnaden minsker når en sammenlikner gruppen av statsansatte forskerne på det høyeste kompetansennivået med gruppen i privat sektor som har samme utdanningsnivå, ansiennitet, yrkesfaring og kjønn.

- Timelønnen til statsansatte forskere med høyeste kvalifiseringsnivå var i 2002-03 omlag 15 prosent lavere enn timelønnen til privatansatte med samme generelle kompetanse, sier ISF-forskeren.

Lønnsforskjellene på det nest laveste og laveste nivået var større; 35 og 37 prosent. Dette viser at unge, nyutdannede kanskje må velge vakk store lønnsinntekter om de vil satse på en forskerkarriere.

Ikke lønnsvinnere

Forskere innenfor det statlige universitets- og høyskolesystemet "taper" også mot andre grupper av offentlig ansatte. Ansatte i stat og kommune med lik kompetanse har rundt ni prosent høyere timelønn enn de statsansatte forskerne. Denne forskjellen har også økt i løpet av perioden 1997-2003.

- Mye skyldes legenes svært gode lønnsoppkjør de siste årene, men de relative lønnsforskjellene viser fortsatt en klart økende tendens også om vi ser bort ifra legene, mener Røed.

Og heller ikke forskerne i privat sektor er "lønnsvinnerne". Inntektsforskjellene mellom forskerne der og statsansatte forskere er mindre enn gjennomsnittet: mellom 15 og 20 prosent.

Vil borre i statskassen

Frank Anthun, forhandlingssjef i Forskerforbundet, avviser at de har gjort en dårlig jobb for forskerne.

- I de to siste hovedoppgjørene har vi fått gjennomslag for å få prosentvis lønnstillegg. I det forrige århundre fikk vi kronetillegg og tapte i relativ lønnsutvikling på grunn av det. Vi har dessuten satset på at sentrale justeringsoppkjør kan endre skjevhettene. Særlig profesjonene har fått relativt bedre lønn de senere årene, sier Anthun.

- Likevel bør det være et paradoks at et så rikt land som Norge verdsetter personer som jobber med kunnskap så lite. Forskning og utdanning skal jo være et av de store satsingsområdene i årene fremover. Det burde ikke være vanskelig å forstå at en da også må satse på folkene som jobber i sektoren, påpeker han.

- I Norge er vi flinke til å borre etter olje. Det gir oss ufattelige store økonomiske ressurser. Kanskje vi bør begynne å borre i statskassa etter midler til unge forskere?

Av Ingar Myking

Offentlig ansatte taper mot private, mener Marianne Røed. (Foto: Ingar Myking)

Norge valgt inn i UNESCOs styre

Tidligere statsråd og stortingsrepresentant Einar Steensnæs ble 14. oktober valgt inn som Norges representant i UNESCOs øksekutivråd. UNESCOs viktigste oppgave er å koordinere programmet Utdanning for alle. Som FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon skal UNESCO bidra til fred og dialog mellom sivilisasjoner. Den økte globaliseringen medfører et sterkt behov for et handlekraftig UNESCO enn noen gang tidligere, mener norske myndigheter. På denne bakgrunnen ønsker Norge en plass i UNESCOs styre, det såkalte øksekutivrådet. Norge vil bidra til at organisasjonen bedre oppfyller sitt mandat. Norge har sittet i UNESCOs øksekutivråd tre ganger i løpet av snart 60 års medlemskap, siste gang i perioden 1989-93. UNESCOs styre er sammensatt av 58 land. Steensnæs er valgt for en periode på fire år (2005-2009).

Tikjappe

Medlem nr. 400933395 **Elin Havelin Rekdal**
 Stilling: Doktorgradsstipendiat ved Institutt for
 tverrfaglige kulturstudier, NTNU.
 Utdanning: Hovedfag i litteraturvitenskap.

(Foto: Ingar Myking)

1. Hva jobber du med nå?

– Jeg holder på med en doktorgrad i kjønnsforskning om Toril Mois teoretiske forfatterskap. Jeg er opprinnelig litteraturviter, og selv om temaet er feministisk teori, er metoden litteraturvitenskaplig. Jeg ser på hvordan teori produseres gjennom å analysere tekstlige virkemidler. Mois teorier har vært preget av poststrukturalismen, men i senere tekster bruker hun særlig Wittgenstein og Cavell til å bringe inn nye perspektiver.

2. Hvor tenker du best?

– Når jeg går tur. Ikke nødvendigvis i naturen. Gjerne i byen.

3. Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Toril Mois "Hva er en kvinne?" fra 1998. Den fikk meg til å ta hovedfag i litteraturvitenskap, og innholder blant annet en interessant kritisk studie av poststrukturalismen i feministisk teori.

4. Hva er tabu i ditt fag?

– Å kritisere poststrukturalistisk tankegang.

5. Hva skal til før å bli en god litteraturviter?

– Du må være engasjert og nyskapende. Det skal være vel så interessant å lese din analyse som teksten du skriver om.

6. Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Britt Andersen, min veileder nå og på hovedfag. Hun er en modig sjel. En ensom svale med feministisk perspektiv i et ellers konservativt fagmiljø.

7. Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Hadde jeg ikke kommet over "Hva er en kvinne?" ville jeg kanskje ha vært kunsthistoriker i dag.

8. Om du var utdanningsminister, hvilket enkeltiltak ville vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Opprettet flere faste forskerstillingar for unge forskere. Mange talenter forsvinner fra universitetene fordi de ikke har jobbutsikter.

9. Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Jeg var i Bergen og deppa over resultatet.

10. Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Mer om alternative karrierer for akademikere og muligheten for et liv utenom akademia.

Skjønnånd

«Et klukkende familieliv»

Korleis lykkast i å presse intellektet mot det geniale når ein har åtte barn springande rundt? Valet mellom familieliv eller akademisk fordjuping er ei av brytingane i romanen *To the Lighthouse* av Virginia Woolf (1927). Herr og fru Ramsay, alle ungane og mange gjester, held til i eit sommarhus på ei skotsk øy. Personaglariet er stort, og ikkje minst djupt. Det reflekterast, hugsast og assosierast mykje per handling eller ytring.

Fru Ramsay er hovudperson i første del av den tredelte boka. Ho er tvilande og samansett, elskeleg, sterk, vakker, og ein meister i sosialt ansvar. Herr Ramsay er filosof ved eit college. Han lykkast ikkje heilt i å nå den filosofiske forståinga eller akademiske suksessen han tyrstar etter: "For dersom tanken er (...) som alfabetet, ordnet i seksogtyve bokstaver, så hadde hans ypperlige hjerne ikke det minste problem med å gå gjennom disse bokstavene én for én til den kom til, la oss si, bokstaven Q. Han kom til Q. Det er ytterst få mennesker i England som noen gang kommer til Q. (...) Etter Q følger flere bokstaver, den siste er knapt synlig for det menneskelige øye, men blinker rødt i det fjerne. Z nås kun én gang av én mann i hver generasjon. Men om han kunne nå R, ville det da være noe."

William Bankes, ein gamal ven, tenkjer på om Ramsay har gjeve avkall på "den storhet som ungdommens styrke og ensomhet hadde gitt ham og lagt seg til et flaksende og klukkende familieliv i stedet."

Ramsay har utvikla eit bittert drag og lengtar etter tid og samling til å skrive brete: "...av og til tenkte han at i et lite hus der ute, alene – han brøt av med et sukk. Han hadde ikke rett til det."

Kona skjøner: "...for hun gjettet hva han tenkte på – at han hadde skrevet bedre bøker om han ikke hadde giftet seg."

I spalten *Skjønnånd* presenterer vi skjønnlitterære skildringar av det akademiske livet.

Sitata er henta frå utgåva *Til fyret* (Pax, 1995, omsett av Merete Alfsen).

Bilder fra norsk forskning

Fridtjof Nansen (1861-1930), polarforsker, zoolog, oceanograf og diplomat, med resten av medlemmene i Nansen-ekspedisjonen som gikk over Grønland i 1888. Med seg på turen hadde han Otto Sverdrup, Olaf Dietrichson, Kristian Kristiansen Trana, Samuel Balto og Ole Nielsen Ravna. På grunn av vanskelige isforhold langs kysten, kunne de ikke starte oppstigningen til breen før den 15. august. For å komme over, og dette hadde ingen gjort før dem, måtte de helt opp i 2700 meters høyde. 42 døgn tok ferden over, men da var siste skip fra Godthåb for lengst gått. De måtte overvinstre, og denne perioden brukte Nansen godt til etnografiske studier. (Foto: Scanpix)

Det kvite i auga

Korleis kan ein sjå om ei ku trivst? Agnethe-Iréne Sandem slo opp paraplyar rett framfor kyr. Ho tok kalvane frå dei og utsette måltida deira. Heile tida såg ho dei i kvitauga, og der kom ho på sporet av kutrvselen.

KAN DU INTE tala?" Den kjende nipsfuguren av ein liten gut og ein hund passer som apropos: Korleis kan ein finne ut korleis dyr har det? Viser dei teikn som tyder på god eller dårlig trivsel? Dette var noko av utgangspunktet for doktoravhandlinga til Agnethe-Iréne Sandem ved Universitetet for miljø- og biovitenskap. Ho disputerte i vinter med avhandlinga Emosjonelle velferdsindikatorer hos storfe ved Institutt for husdyr- og akvakulturvitskap.

Sandem skreiv hovudoppgåve om det sosiale bandet mellom katt og menneske, og kjende ikkje mykje til kyr frå før. Ho valde ut ti gardar for å observere dyra.

- Eg byrja med å sitje i fjøs frå morgon til

kveld. Eg ville sjå kva kyrne bruker dagen sin til.

- Kva gjer ei ku i løpet av ein dag?
- Det er stort sett ligging, gåing og eting, seier Sandem.

FEM AV GARDANE hadde båsfjøs, medan fem hadde lausdrift - det vil seie at kyrne kan gå fritt rundt og leggje seg der dei vil. Stortinget har bestemt at alle nye fjøs som byggast skal vere tilpassa lausdrift. Innan 2020 må alle ha lagt om frå båsfjøs, noko Sandem sluttar seg til.

- Men det er skilnader på fjøs for lausdrift òg. Dei kan vere dårlig designa, til dømes kan det vere vanskeleg for kyrne å kome fram

«Eg oppdaga at dei frustrerte kyrne viste meir av det kvite i auga.»

til føret, å krysse kvarandre, eller å fordele liggjeplassane. I så fall kan båsar vere betre. Men eg trur kyrne har det best når dei kan velje kven dei vil vere saman med. Kyrne har personlegdomar, og dei får veninner.

Målet hennar var å finne teikn på trivsel eller det motsette, men ho visste ikkje på førehand kva ho skulle sjå etter.

- Men eg hadde jo lyst til å finne noko nytt, seier Sandem.

DET FYRSTE FORSØKET vart gjort i båsfjøset på Ås. Fjøset er utstyrt med ei førgrind, der alle får mat samtidig i kvar sin firkanta kasse. Ho endra rutinane slik at berre halvparten fekk mat på same tid. Dei andre måtte vente i seks minutt før dei slapp til. Kassen deira var dekt til med pleksiglas med hol.

- Tanken var at kyrne både fekk sjå og lukte maten. Eg samanlikna åtferda til dei som måtte vente med dei som fekk mat. Kyrne såg svært frustrerte ut og viste stereotypiar, seier Sandem. Stereotypiar er repeterande handlingar som ikkje tener ein tydeleg funksjon, til dømes å rulle med tunga eller bite på interiøret.

- Dei vokaliserte meir, det vil seie rauta. Dei vart òg meir aggressive og skuva på nauboen om dei hadde sjansen.

- *Kvifor måtte kyrne vente på mat i akkurat seks minutt?*

- Etter den tida hadde eg fått mange nok reaksjonar. Eg ville ikkje ha fått meir informasjon om eg hadde venta lenger, seier Sandem. Ho studerte kyrne nøyde og filma dei med videokamera undervegs.

- Eg såg gjennom opptaka og ynskte å finne skilnader. Eg leita etter alle mogelege teikn, og etter kvart oppdaga eg at dei frustrerte kyrne viste meir av det kvite i auga.

- *Kva kan vere grunnen til det?*

- I ein stressituasjon bør kua vere i stand til å sjå best mogeleg. Augneloka dreg seg tilbake, og meir av det kvite visast.

- *Var du på sporet av andre indikatorar enn det kvite i auga? Mimikk?*

- Eg som har bakgrunn frå katt, hadde studert ein del mimikk frå før, men kyrne har lite musklar i andletet og dermed lite mimikk. Eg lurte på om øystillinga kunne ha noko å seie, men det vart vanskeleg å bruke dette som teikn. Som regellear kyrne på øyro berre fordi dei hører ein lyd. Elles bruker kyr mykke hovud- og kroppsstillinger for å uttrykke seg. Dei kan halde hovudet høgt eller lågt for å markere kor sjølvskire dei kjenner seg. Kyrne vil helst unngå å slåst, og dei som held hovudet høgast, er høgast på rang. Men dette teiknet fell vekk når dei står i ei spesiell stilning under føring.

- *Kor store utslag fekk du på det kvite i auga?*

- Eg ville finne eit nøytralt nivå - og måtte derfor filme kyrne då dei ikkje var utsette for "noko som helst" - midt mellom føringane. Det nøytrale nivået for det kvite viste seg å vere på 25 prosent av auga. Under frustrasjon auka det til 50-60 prosent, medan det gjekk ned til 10-15 prosent under trivsel.

- *Er det mogeleg å sjå endringane utan hjelpe-middel?*

- Ja, absolutt. Skilnaden er stor nok. Eg har sett det same før, til dømes på slakteri - når kyrne værar at noko skal skje.

SANDEM HELDT FRAM med ei rekke ulike forsøk. Ho tok kalvane vekk frå kyrne fire dagar etter kalvinga og filma reaksjonane.

- Eg valde tidspunktet som skulle gjere mest vondt. Ku og kalv har eit naturleg sterkt band, men etter berre ein dag, har det ikkje vorte sterkt nok enno, og det er vanleg å se-

Om kyr som fekk kalvane tekne frå seg: «Dei kunne byrje å drøvtygge og sove, men brått var det som om dei hugsa det att: Det er det som manglar.»

- Ein høgrøysta, brautande bonde får ikkje så rolege dyr som ein som klappar dei mykje, seier Agnetha-Iréne Sandem. (Foto: Kjetil A. Brottveit)

parere ku og kalv etter ein dag. Dei som driv økologisk ventar til det har gått fem dagar, ut frå tanken at det er for brutalt å skilje dei etter berre ein dag. Eg trur dette er feislått. Kyrne reagerer sterkare når dei har vant seg til kalven i fleire dagar.

- *Korleis reagerer kyrne?*

- Dei viste stereotypiar, rauta og lukta etter kalven. Dei kunne gjeve seg med dette nokså fort, byrje å drøvtygge eller sove, men brått var det som om dei hugsa det att: "Det er det som manglar," seier Sandem, som foreinte ku og kalv att etter seks timer.

Eit anna forsøk gjekk ut på utsetje kua for eit overraskingsmoment. Sandem heldt ein paraply framfor dei i eit halvt minutt. Så opna ho paraplyen brått ("med trykkmekanisme") og heldt han der i eit halvt minutt til.

- Berre innføringa av eit ukjent objekt som paraplyen auka nivået på det kvite i auga, seier Sandem. Og meir kvitt vart det under opninga.

SÅ LANGT HADDE SANDEM funne berre negative velferdsindikatorar, og det var eit poeng å finne positive indikatorar òg.

- Eg hadde inntrykk av at kyrne likte godt å få kraftfør. Å gå nedover langs rekkene med trillebår, var teiknet på at dette skulle skje. Kyrne fekk meir kvitt i auga når dei skulle få mat. I den situasjonen var dette den einaste indikatoren - dei viste ikkje stereotypiar og aggressjon. Derned arbeidde eg ut frå at det kvite i auga òg kan vere eit teikn på større "arousal", eller skal vi seie "aktsemd", seier Sandem.

I det siste forsøket ynskte Sandem å få stadfestat at det kvite i auga er ein kjensleindikator. Ho gav kyrne diazepam - eit farmakologisk stoff som vert brukt til å dempe angst hjå menneske. Stoffet har aldri vorte brukt på storfe før.

- Eg trong eit stoff som ikkje gjorde kyrne sognige. Då let dei jo att augo, som eg trong å sjå. Saman med ein veterinær fann eg eit eigna stoff, som eg gav til kyrne medan dei åt. Eg gjorde førkasseforsøket på nyt, og no viste kyrne som ikkje fekk mat mindre av det kvite i auga. Angst og frykt, eller frustrasjon som eg kallar det, fungerer likt fysiologisk i hjernen, og ein kan difor ikkje sjå ytre skilnад.

- *Kor sikker kan du vere på at det kvite i auga tyder det du trur?*

- Eg kan ikkje vere sikker. Vi har ikkje noko anna enn enkle fysiologiske mål. Dei fysiologiske mekanismane i hjernen er svært avanserte og vanskelege å måle. Det kan jo hende kyrne tykkjer det er ekstremt moro å stå og vente på mat. Men ut frå det eg trur, er det ålreit å få mat når ein er svolten, seier Sandem.

Under kalveforsøket brukte ho måling av hjartefrekvens som eit ekstra hjelpemiddel. Slik fann ho ein fysiologisk korrelasjon i tillegg til det reint etologiske - som har med åtferd å gjøre.

- *Kva etiske vurderingar gjorde du før forsøka?*

- Det er ein fast prosedyre at Forsøksdyrutvalet må godkjenne forsøka. Å utsetje dyr for å vente nokre minutt ekstra på maten, eller å ta frå dei kalven i nokre timer, er trass

Kva tyder dette teiknet med øyra? - Berre at det kjem ein bil, seier Agnetha-Iréne Sandem.
(Foto: Kjetil A. Brottveit)

alt nokså mildt. Eg merka sjølv at det ikkje alltid var like morosamt å utsetje dyra for forsøk, men når ein har gjort det mange nok gonger, ven ein seg til det. Det var ei viktig påminning å få.

SANDEM ER ARBEIDSLAUS for tida, men vil gjerne bruke kunnskapen sin praktisk. Ho trur Mattilsynet, Fagsenteret for kjøtt eller Veterinærinstituttet kan vere mogelege arbeidsgjavarar.

Sandem håpar uansett at resultata kan gjere praktisk nytte.

- Eg forstår at bøndene ikkje har høve til å filme kyrne, men har du ei ku du er usikker på, kan det vere lurt å sjekke det kvite i auga. Eg har ikkje belegg for å seie noko meir enn det, seier Sandem, som understrekar kor viktig det er med opplysing.

- På ein av gardane der eg observerte kyr, kjende dei ikkje til at tungerulling var ein stereotypi. Dei trudde det var noko kyr brukte å gjøre. Men kyrne på denne garden var nok

Om kyr som fekk utsett måltidet: «Dei rauta, vart meir aggressive og skuva på na-boen om dei hadde sjansen.»

frustrerte sidan dei fekk for kort tid til å ete.

- *Er det eit naturleg neste steg å prøve ut det same på andre dyr, som til dømes hestar?*

- Ja, hest, eller geit, eller... Men først ville eg ha undersøkt korleis auga til dyrearten er bygd opp.

- *Kvifor er det lettare å finne negative enn positive velferdssindikatorar hjå kyr?*

- Ein grunn til dette er: kvifor skal dyra vise det? Reint adaptivt er det mykje viktigare å få fram det negative, slik at andre kan kome seg unna same situasjon.

- *Heng det òg saman med at forskarar har leita meir etter mistriksel - og fråver av mistriksel - enn triksel?*

- Ja, eg trur det. Dette har òg ei økonomisk side. Kanskje folk etter kvart vert meir opptekne av at husdyr skal ha det bra, ikkje berre at dei ikkje har det dårlig. Det kan verte viktigare i ein situasjon der norske jordbruksprodukt konkurrerer meir på kvalitet enn pris.

- *Mjølk frå lykkelege kyr?*

- Ja, eg trur ikkje det hadde vore håplaust, seier Sandem og fortel om ein gard i Oppdal som reklamerer med sauher som går fritt ute.

- Dei et nokre spesielle urter som visstnok gjev ein kjempegod smak på kjøtet. Det er nok ikkje negativt å reklamere med at sauene har gått ute heile tida. Så lenge ulven ikkje tek dei, seier Sandem.

UTANOM Å VISE LITE kvitt i auga, finst det iallfall ein kjend indikator på triksel hjå kyr: leik.

- Leik finn ein nesten berre hjå ungdyr, men i løpet av arbeidet med doktorgraden har eg sett ei vaksen ku som har leika. Ho tok fart, stoppa og sklei på underlaget. Ho rista på hovudet mot meg, som om ho ville ha meg med. Men når kanskje ei av hundre kyr leikar, er det umogeleg å bruke som indikator. Denne kua hadde ein heilt spesiell personlegdom. Ho var som ein hund, seier Sandem.

Prosentdelen kvitt i auga kan variere mellom 10-15 ved triksel og 50-60 ved frustrasjon. (Foto: Agnetha-Iréne Sandem)

20 spørsmål

1) Øystein Djupedal er ny kunnskapsminister. Kva er han utdanna som?

2) Kva for teknologi har fått namn etter det greske ordet for dverg?

3) Kva heitte den skotske lorden som fall i slaget ved Kringen i 1612, og som har gitt namn til eit spel i Otta?

4) Kven skreiv romanen Frankenstein i 1818?

5) Margaret Thatcher hugsar dei fleste. Men kva heitte mannen hennar?

6) Kven var utanriksminister i Sovjetunionen frå 1957 til 1985?

7) Kva for plante med menneskeliknande rot kunne ein finne på galgebakken, der ho blei sagt å vekse kor den hengde hadde ejakulert?

8) I ein klassisk stumfilmscene heng han frå visaren i eit klokketårn. Kva heiter skodespelauren, som hadde brillene som sitt varemerke?

9) Kva er futarken?

10) Start har overraska dei fleste i årets eliteserie i fotball. Kva år vann sørlandingane den øvste serien sist?

11) Kva grønnsak er det som dominerer i den ungarske matretten gulasj?

12) Kor mange menneske har vore på månen?

13) Kva for fransk vinregion er best kjend for vinar laga på druetypen Pinot Noir?

14) I kva kommune ligg Stiklestad?

15) Kva bartre feller nälene om vinteren?

16) Uvær gjorde stor skade i Sør-Noreg i januar. Kva heitte dei to stormane som fekk kvinnenamn?

17) Andreas Thorkildsen tok sølv i spyd under VM i friidrett i sommar. Kven vann?

18) Kva heiter hovudstaden i republikken Kongo?

19) Og kva var frå 1971 til 1997 namnet på staten som i dag heiter den demokratiske republikken Kongo?

20) Han har blitt kalla «den siste store heidningen i Noreg», og blei drepen etter svik av trælen Kark. Kva heitte han?

Rette svar på side 21 ➤

De er dyktig på rumba, Ellingsrud?

– Ingen kommentar.

PÅ VEI OPP I TIENDE etasje treffer jeg en akademikerkjendis.

– Det var bra Ellingsrud vant, sier han.

– Men vet du hva som var enda bedre?

– Eh, nei.

– At Stein Evensen og Trine Syversen røk ut først og med klar margin, sier han og ler innfult.

Ondskapen sitter i veggene i Matematikkbygget på Blindern.

Jeg forteller Ellingsrud om kommentaren.

Han ler ikke innfult, men smiler vagt.

– Du må ha forståelse for at jeg ikke kan kommentere den uttalesen.

Som påtroppende maktmenneske har man minst to strategier. Man kan gjøre som Gudmund Hernes og Kristin Clemet. Si at akademikere av i dag ikke kan kommaregler og nå skal de jaggu få kjørt seg, idiotene. Eller man kan gjøre som Øystein Djupedal: Si at dette kan man ikke kommentere før man har fått satt seg inn i sakene og fått diskutert saken med sine nærmeste.

Ellingsrud velger den siste strategien. Ikke fordi han som Djupedal mangler kunnskaper, men fordi han vil rekke ut en hånd til alle, som han sier.

– *Dere matematikere, trenger dere egentlig penger?*

– I grunnen ikke så enormt. Men det må du ikke skrive at jeg har sagt.

Slike hensyn kan ikke den frie pressen ta.

– *For det er vel egentlig bare filosofene som er like billige i drift?*

– Vel, filosofene er nok billigere. Alt vi trenger, er penn og papir og en papirkurv, sies det. Filosofene derimot trenger bare penn og papir, sier Ellingsrud, og ler, men ikke innfult.

– Men det trenger du ikke å skrive at jeg har sagt.

For ordens skyld: Ellingsrud spørker. Ikke om at vi ikke skal skrive, men om filosofene.

– Før øvrig er filosofene på Blindern i verdensklasse. I det siste er for øvrig vi matematikere også blitt dyre i drift. Vi har begynt å få behov for tunge og raske datamaskiner som vi bruker til store utregninger.

Vi får snakke om noe som er litt mindre kontroversielt: Norske elevers matematikkunnskaper. For de er ikke like bra som de Ellingsrud hadde da han gikk på skolen. Ikke for det: Ingen hadde så bra matematikkunnskaper som Ellingsrud.

– *Når løste du Den første kvadratsetningen?*

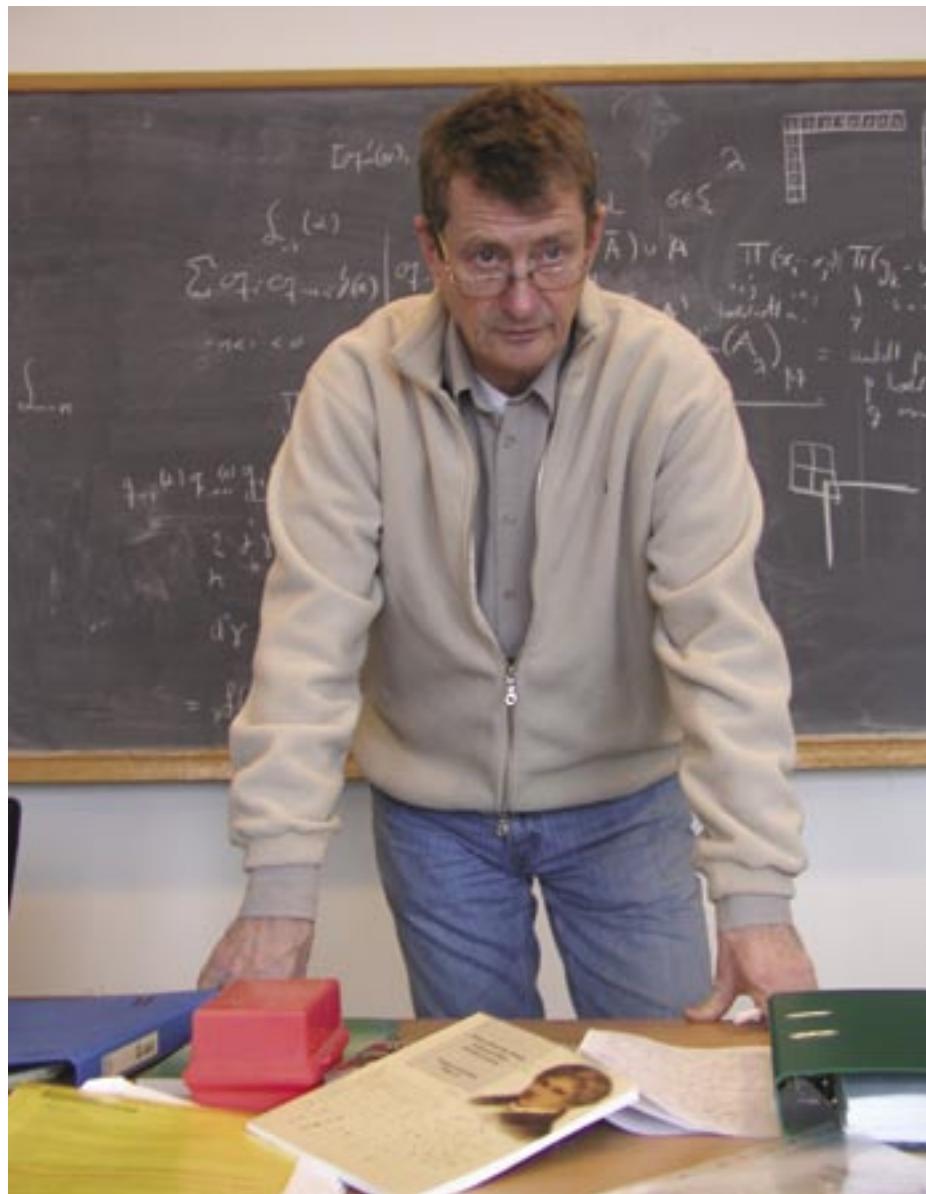
– Det husker jeg ikke. Men jeg drev nå og putlet på med likt og ulikt alt i barneskolen.

– *Når oppdaget du at du hadde disse spesielle regneferdighetene?*

– Jeg svarte i et annet intervju da jeg fikk det samme spørsmålet: Da jeg ble født.

For ordens skyld: Her spørker Ellingsrud.

– Men det var såpass tidlig at jeg ikke har

(Foto: Andreas Høy Knudsen)

noe bevisst forhold til det.

Men det var altså norske elevers matematikkunnskaper:

– *For det er vel ikke til å komme forbi: De er ikke like bra som de engang var?*

– Nei, om det er det nok allmenn enighet.

I en gruppe er det 135 jenter og 115 gutter. Hvor stor er prosentandelen jenter? Det er spørsmålet som alltid er med i Matematikkrådets granskning av norske førsteårsstudenters regneferdigheter. For inntil 15 år siden greidde godt over to tredjedeler av norske lærerstuderter dette spørsmålet. Nå er det under en tredjedel. Lærerstudentene er ikke alene. For alle studentgrupper har det vært en dramatisk nedgang i regneferdighetene. Og for ordens

skyld: Greier du som forsker ikke å regne ut et noenlunde rett svar i hodet, bør du kanskje vurdere stillingen din.

– Ja, det er den mest berømte. Det er faktisk litt skremmende. Jeg ble intervjuet på Dagsrevyen om nedgangen, jeg tok den om prosentandelene, og journalisten greidde den umiddelbart i hodet. Han forstod ingenting da jeg fortalte hvor få studenter som greidde det.

– *Hva kommer det av?*

– For det første er det ikke bare et norsk fenomen. Det er en allmenn trend i hele Vesten. Men nedgangen er nok mest markant hos oss. Noen sikker forklaring på hvorfor det er slik, har vi selv sagt ikke. Men kalkulatorbruken er et element i det. Der vi ble sittende og tenke

og gruble, griper dagens elever etter kalkulatorene.

I tillegg kommer datamaskinene. En undersøkelse fra Harvard på elever i Israel, viste at elever på skoler uten datamaskiner, gjorde det dramatisk mye bedre enn elever på skoler som hadde datamaskiner.

- I en Science-fiction-novelle fra fremtiden, oppdager plutselig noen at det går an å regne i hodet. De blir helt himmelfalne og begynner plutselig å lure på hvorfor man trenger datamaskiner når man kan regne på egen hånd. Men jeg tror ikke dette er hele forklaringen: Den dramatiske omleggingen av skolen vi har hatt den siste generasjonen, har nok også sitt å si.

Her viser Ellingsrud noe overraskende til TV Norge-serien "Internatet". Der er elever av i dag blitt plassert på en 1950-tallsskole.

- Jeg er blitt fortalt at de også har fått folkeskoleprøver fra den tiden. Det var bare tre som så vidt stod.

Men da blir spørsmålet: Bør ikke universitetet i Oslo beskytte seg mot nedgangen som er kommet og vil komme: I Soria Moria-erklæringen står det som kjent at alle med tre år skole etter grunnskolen automatisk skal få studiekompetanse.

- *Bør dere ikke gjøre som i USA og som andre gode universiteter: Begynne med opptaksprøver?*

- Jeg vet at det går en diskusjon om dette i flere land grunnet kunnskapsnedgangen hos studentene, men jeg tror ikke det er en løsning for oss. Dersom vi får beholde spesifikke krav for de forskjellige studierettingene, noe jeg håper vi får fortsette med, så føler jeg ikke at vi trenger opptaksprøver.

Og for UiO isolert er heller ikke problemene så store, mener Ellingsrud.

- For oss på matematikk, eksempelvis, er ikke den allmenne kunnskapsnedgangen så problematisk: Vi får fortsatt de aller flinkeste, de som har den genuine interessen og yter en innsats deretter. Det er de nest flinkeste, dem som samfunnet trenger til å fylle opp lektor- og ingeniørstillingene som er blitt borte. Det er her samfunnet står foran enormt store vansker.

Men det er noe underlig ved Matematisk institutt i Oslo. Foran meg sitter en matematiker i verdenstoppen, hans kollegaer er også blant de fremste. Dette er på ingen måte noe nyt: I tiår etter tiår har dette vesle landet produsert matematikere som har gitt store bidrag til forskningsfronten.

- *Hva er det som ligger bak, er det bare arven fra Abel og Lie?*

- Det er klart at disse to har spilt en sentral rolle, men vi har alltid hatt sterke tradisjonsbærende. Åren for at det går så godt i dag tilfaller nok mye den nye generasjonen norske matematikere som vokste frem på 50 og 60-tallet. De var meget dyktige og meget kloke og la altså grunnlaget for det vi har i dag. Noe av grunnen til at vi gjør det så godt internasjonalt, er selv-

sagt også dette at alle vi gamlingene har doktorgrader fra utlandet og de store amerikanske universitetene. Det er nok en nødvendighet i at en som matematiker er masse i utlandet.

Dersom noen nå gjerne vil vite hva den nye generasjonen sto for, så er svaret på det noe som ligger utenfor journalistens rekkevidde. Når norske matematikere er så lite synlige som de er, så er grunnen enkel: Det de holder på med, kan vanskelig formidles til allmennheten.

- Jeg pleier å sammenligne vår matematikk med japansk poesi, skal man forstå den og sette pris på den, må man første lære seg japansk. Og det er vanskelig å lære folk japansk gjennom media.

- *Hva er din bakgrunn?*

- Jeg har lange opphold i Frankrike og doktorgraden min er fra Stockholm. Nå har jeg en tid vært en av lederne her på senteret vårt for Fremragende forskning. Vi har faktisk jobbet mye med anvendt matematikk. Selv har jeg bidratt til fysikernes strengteori, som i seg selv er spekulativ, men likevel hviler på matematiske utrekninger.

Her blir vi avbrutt av at noen banker på døren. To representanter fra den kristne studentgruppen Ny generasjon kommer inn og gir Ellingsrud kake. De understreker at de er for gratulere ham med den nye jobben og ikke har den samme motivasjonen som BI-studenten som oppsøkte Kristin Halvorsen. Det her kan med andre ord ikke gå annet enn bra: Ellingsrud har til og med Gud på sin side. Men han lover likevel ikke flere studentprester.

- *Får du mange slike gratulasjoner?*

- Ja, jeg gjør det. Det renner inn. Dagen etter at valgresultatet var klart, stod mobilen min som en lemmen i fjellet. Den hoppet av meldinger.

Men nå blir han altså rektor. Tre og et halvt år uten forskning står foran ham. Da matematikeren John Nash fikk sin Nobel-pris for Nash-likevekten (Det matematiske beviset for at folk handler raskt når en ny likevekt etter at et nytt "spill" - endret markedssituasjon, ny teknologi - har dukket opp), sa den mangeårige psykotikeren i sitt Nobel-foredrag at han hadde som et håp om at hans galskap hadde gitt sinnet hans en pause. Med andre ord, nå når han endelig var frisk, kunne han finne tilbake til sin ungdoms kreativitet.

- *Tror du at rektorperioden vil gi deg ny energi til å ta fatt på forskergjerningen?*

- Nå er det noe overdrevet at forskningsfronten innen matematikk stort sett blir flyttet av svært unge folk, men nei: Jeg har ingen ambisjoner om å få åpnet en matematikkbbok i de årene som står foran meg. Så jeg blir nok kraftig satt tilbake i min forskergjerning. Men kanskje det vil gi meg inspirasjon til å ta fatt på et nytt felt etterpå, hvem vet?

Ellingsrud regner altså med at travle år står foran ham, han har likevel ikke noe ønske om å komme med noen bastant programerklæringer

for han filtrer, han sier at han vil se på sensurordningen, de økonomiske incentivene, og at han vil ha evalueringer av kvalitetsreformen.

- *Kan du egentlig gjøre så mye, i styret til UiO sitter fortsatt Paul Chaffey og Egil Myklebust?*

- Selvsagt, i en stor virksomhet som UiO er det hele tiden store og små veivalg som rektor har innflytelse på. Men vi er også en supertanker, en endret kurs vil først vise seg etter mange sjømil. Jeg tror vi er i en god posisjon, nå skriver jo til og med Kristin Clemet det samme som vi i Vox Akademika har hevdet, at det er mye som gjenstår å gjøre med studiereformen før den fungerer etter intensjonene.

- *Er du optimist på vegne av UiO?*

- Veldig, det er stadig større behov for oss, vi har innflytelse på så mange områder. Det er nesten ikke den sektor i samfunnet som UiO ikke bidrar til. Se deg rundt, se hvor avhengig vårt velstand og vårt samfunn er av oss. Klart jeg er optimist.

Om noen er redd for at Ellingsrud ikke får tid til noe annet. Han danser med kona tre timer hver onsdag. Ellingsrud er en djevel på rumba.

Av Jon Hustad

Svar på 20 spørsmål:

- 1) Han har utdanning i grafisk formgjøving.
- 2) Nanoteknologi
- 3) George Sinclair
- 4) Mary Shelley
- 5) Dennis Thatcher
- 6) Andrej Gromyko
- 7) Alrune
- 8) Harold Lloyd, og filmen med klokkesennen heiter «Safety Last».
- 9) Runerekka som blei brukt i oldtida. Namnet kjem av dei første seks runene i alfabetet.
- 10) I 1980
- 11) Paprika
- 12) alle i samband med Apollo-ferdene i tidsrommet 1969-72
- 13) Bourgogne (Burgund)
- 14) Verdal
- 15) Lerk
- 16) Gudrun og Inga
- 17) Andrus Varnik fra Estland
- 18) Brazzaville
- 19) Zaire
- 20) Håkon Ladejarl

Karakterar:

- 18-20 rette: Særs godt
- 14-17 rette: Mykje godt
- 9-13 rette: Godt
- 5-8 rette: Nokså godt
- 0-4 rette: Lite godt

Usynleg hand i 50 år

Den positive, faglege utviklinga fylgjer automatisk av individuell forskingsrett. Denne uuttalte førestellinga er ei hovudline i historia til Forskerforbundet, meiner Yngve Nilsen.

Forfattaren av jubileumsverket om forbundet legg til:

- Det minner om Adam Smiths usynlege hand.

EG KUNNE HA teke fatt i alle sakene, alle lokallaga og skrive eit meir lekksk og breiare tematisk verk. Men eg ville ikkje lage noko "klassebilete", og då måtte eg prioritere. Eg spurde meg: Kva er det som forklårar åferda til Forskerforbundet, og som ikkje samtidig forklårar åferda til alle fagforeiningar? spør historikar Yngve Nilsen. Han avslutta nyleg arbeidet med *En sterkt stilling? Norsk Forskerforbunds historie 1955-2005*.

- Det er ikkje profesjonen som definerer Forskerforbundet, seier Nilsen og viser til andre foreiningar for høgare utdanna, til dømes prestar, lækjarar eller lektorar. Han meiner ein standardisert karriereveg i staden har vorte konstituerande for Forskerforbundet. Han fann tidleg eit nøkkelomgrep for forståing og framstilling av Forskerforbundet: "Forskarstigen".

- Forskarstigen er bygd opp av karrieretrinn, med ei radikal heving av status og løn ved avansement for kvart steg. Systemet skil seg frå til dømes forvaltinga der ein må søkje seg til høgare stillingar. I forskingsverda kan ein avansere gjennom personleg opprykk basert på meritterande forsking. Eit viktig element i Forskarstigen er derfor at alle skal ha rett til forsking og publisering, seier Nilsen. Der kjem den usynlege handa inn: ►►

Sagt om jubilanten:

Christl Kvam, leiar i Akademikerne:

- Forskerforbundet har vore den fagforeininga i Akademikerne som har hatt ansvar for lønnsforhold og politikk på forskingsområdet, og denne kunnskapen har også vore viktig for Akademikerne. For meg personleg har Forskerforbundet vore identisk med Kolbjørn Hagen. Gjennom han har forbundet hatt ein god representant, og i samarbeidet med Akademikerne har han vore ryddig og sakleg, med stor evne til å skilje sak og person. Dette har vore viktig i den skilsmissa vi no har vore gjennom. Akademikerne har den same lønnspolitikken vi har hatt sidan stiftinga, og som Forskerforbundet slutta seg til. Så eg er lei meg for at Forskerforbundet ikkje lenger ser seg tent med å vere med i Akademikerne.

Arvid Hallén, direktør i Forskningsrådet:

- Eg har eit veldig positivt bilde av Forskerforbundet, helt uavhengig av at forbundet no fyller 50 år. Generelt meiner eg at fagorganisasjonar er viktige for politikk og arbeidsliv, og Forskerforbundet er ein av organisasjonane som har tydeliggjort forsking som eit viktig arbeidsfelt. Forskerforbundet har vore ein aktiv og synleg aktør, kanskje ikkje først og fremst i pressa, men gjennom tiltak som den årlege forskingspolitiske konferansen og andre opne møte der ein inviterer til diskusjonar om forskingspolitikk meir generelt. Dessutan er Forskerforum ein interessant forskingspolitiske publikasjon, og vi har ikkje for mange av dei. Eg set stor pris på at Forskerforbundet har blitt ei viktig stemme i den forskingspolitiske debatten. Det er berre om forsking kjem på den offentlege agendaen, at vi også kan få gjennomslag for ein omfattande forskingsinnsats, slik vi treng.

Tove Bull, tidlegare rektor, no professor ved Universitetet i Tromsø (UiT):

- Eg har betalt medlemspengar til Forskerforbundet i heile mitt yrkesaktive liv, men eg veit ikkje om eg har hatt bruk for å gjere det. Dette kan tolkast på to måtar: enten er Forskerforbundet overflødig sett frå mitt perspektiv, eller dei gjer så god jobb at eg ikkje har hatt bruk for dei. Eg føretrekker kanskje å tolke det på den siste måten. Den siste tida har Forskerforbundet, og ikkje minst leiaren, vore svært synleg og tydeleg i den forskingspolitiske debatten. Dette er i seg sjølv positivt, men det betyr ikkje at eg er einig. Den antireformlinja som no ser ut til å dominere i akademia, og i Forskerforbundet, er bortimot fundamentalistisk, synest eg. Endringssviljen både i Forskerforbundet og i Akademia generelt synest svak. Heller ikkje eg er einig i alle endriniane i Akademia, men det nærmast absolute forsvaret av gamle strukturar og undervisningsmodellar har eg lite til overs for. Mykje av reformkritikken Forskerforbundet står for har ei konserverande slagseite.

Ellen Lerberg, tidlegare hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved Nasjonalgalleriet og ved Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design:

- Tidlegare såg eg på Forskerforbundet som noko fjernt og langt unna, og eg kan forstå at vanlege medlemmer ikkje heilt skjørar vitse med organisasjonen. Men det viser seg at Forskerforbundet er der når ein treng det, og forbundet har vore ein viktig støttespilar i den omorganiseringsfasen vi har hatt her ved Nasjonalmuseet. Vi har hatt mange rundar ved Nasjonalmuseet når det gjeld lønn, tilsettingar og personalreglement, og i alle desse sakene har vi fått god støtte av Forskerforbundet, ikkje minst i juridiske spørsmål.

Forskerstigen I

Sigmund Grønmo, rektor Universitetet i Bergen:

– Eg vil særleg framheve Forskerforbundets viktige innsats i samband med debatten etter innstillinga til Rysstad-utvalet. Elles er eg godt nøgd med Forskerforbundet og innsatsen dei gjer både for forskarane og forskinga. Eg synes også Forskerforum gjer ein god jobb for å profilere forskingspolitikken og forskingas betydning. Men det er store utfordringar å ta fatt på framover, så eg håper Forskerforbundet framleis vil stå på for å arbeide for forskarane sitt.

Rolf Reikvam, SV, leiar i Kyrkje- utdannings- og forskingsko- miteen dei siste fire åra:

– Forskerforbundet blir teke på alvor i det politiske miljøet. Dei som representerer Forskerforbundet er grundige og seriøse, og når dei oppsøkjer oss på Stortinget, kjem dei med gjennomarbeidde saker. For ein politikar er det viktig at denne typen organisasjonar kan leggje fram skikkeleg dokumentasjon, og her vil eg rose Forskerforbundet for det dei har gjort. Forbundet har heilt klart vore med på å påverke dei politiske resultata, og eg synest dei har blitt betre i løpet av desse fire åra eg har vore i komiteen.

► – Du skriv at det ligg ei implisitt førestilling om at den positive faglege utviklinga kjem automatisk?

– Ja, trua på at individuell forskingsrett er saliggjerande kan minne om den usynlege handa frå den økonomiske liberalismen. Dette synet kan seiast å vere *atomistisk*, og det institusjonelle perspektivet er ikkje mykje framme. Forskarstigen er ikkje forankra i eit syn på kva som er god eller dårleg forskingsorganisering, seier Nilsen.

Han trekkjer fram krava om prosentvise tillegg i staden for kronetillegg (relativt mest til dei som tener best frå før) som symptomatisk for lønskrava til akademikarar.

– Logikken bak å satse på toppsjiktet ligg i at alle kan nå til topps til slutt. Ein akademikar oppfattar ikkje stillinga si som ein jobb, men som eit trinn i ein karriere, seier Nilsen.

Han meiner det er eit tett samband mellom veksten til Forskerforbundet og framveksten av ein standard for karrierevegar innanfor akademia og, etter kvart, andre forskingsorienterte institusjonar. Dei fleste viktige utspel frå Forskerforbundet har vore forankra i logikken kring forskarstigen, meiner Nilsen, som skriv: "Forskarstigen har eksistert kontinuerlig som en implisitt overordnet personalpolitisk retningslinje."

– Men det har ikkje alltid vore slik, og det finst konkurrerande tankegangar, seier han.

VI MÅ TILBAKE TIL tida før Forskerforbundet vart stifta: Før krigen var det berre to sjikt av vitskapfolk: professorar og "vitskaplege tenestemenn". Dei sistnemnde hadde ingen eigen forskingsrett og kunne berre avansere ved å søkje på professorstillingar. Retten til forsking var meir eller mindre delegert frå professoren. ►

Forskerforbundet feirar 50 år Jubileet til Forskerforbundet skal markerast i lokallaga rundt i landet, men den sentrale delen av jubileumsfeiringa er lagt til Oslo 7.- 8. november 2005. Den 7. november blir det lansering av den nye jubileumsboka i Gamle Festsal, Universitetet i Oslo. Deretter skal det vere middag for spesielt inviterte gjester frå lokallaga, forskingspolitiske foreningar, æresmedlemer, tidlegare leiarar og generalsekretærar.

– Det forskingspolitiske seminar 8.november er ope for alle, og her håper vi at også den nye kulturministeren blir med. Etter seminaret blir det ei mottaking på Hotell Bristol, som også er ein del av jubileumsfeiringa, fortel Kolbjørn Hagen, leiar i Forskerforbundet.

Ivar Bleiklie, professor ved Universitetet i Bergen (UiB), forskar på administrasjons- og organisasjonsvitenskap:

– Politisk har Forskerforbundet kome med viktige bidrag til diskusjonen om forskingspolitikk, både gjennom den årlege haustkonferansen og gjennom Forskerforum. Forbundet har vore aktivt med i diskusjonen, og har ein mykje meir framståande plass no enn det hadde for 20-30 år sidan. Men som andre fagforbund som rekrutterer folk frå miljø knytt til utdanning og forsking, er Forskerforbundet relativt usynlege. Ein kan stille spørsmål ved den rolla Forskerforbundet har spelt når det gjeld utvikling av inntektene til universitetstilsette, særleg når mange lektorar i vidaregåande skule tener meir enn førsteamanuensar ved universitetet. For min egen del synest eg likevel det har større meinings å vere organisert i Forskerforbundet enn i Norsk Tjenestemannslag. Forskerforbundet har ein klarare profil når det gjeld å representere forskings- og utdanningsinteresser.

Vigdis Moe Skarstein, Nasjonalbibliotekar, leiar i Norsk Kulturråd, tidlegare direktør ved NTNU:

– Eg synest Forskerforbundet har vore dyktig til å setje fagpolitiske spørsmål på dagsordenen, og forbundet har også markert seg i media, særleg i fagpressa. Før eg vart toppleiar, var eg ei kort stund med i Forskerforbundets forening for administrativt personale ved NTNU. Forskerforbundet hadde ein sterk posisjon ved NTNU, og mi erfaring var at det vart jobba svært profesjonelt. Eg har seinare hatt ein del med Forskerforbundet å gjøre i forhandlingssituasjonar. Då opplevde eg dei som profesjonelle partar, og vi hadde stor respekt for kvarandre.

► – Det finst døme på at vitskaplege tenestemenn måtte løyne si eiga forsking, seier Nilsen som har denne skildringa frå fysikar Otto Øgrim med i boka: "Tjenestemannen X arbeidet hos professor Y. Han holdt på med noe forskningsarbeide på egen hånd, og hver gang X kom inn på kontoret, gjemte han alle papirer i skuffen. Professoren hadde jo rett til å publisere alt som kom fra avdelingen i sitt eget navn."

Dei vitskaplege tenestemennene hadde eit kollektivt system, med løn etter ansiennitet, i likskap med til dømes lektorane. Men den gamle strukturen med berre to nivå vitskapfolk, tok til å forvitre etter krigen.

– Det starta med opprettinga av nokre få fyrstestillingar, men frå dette unntaket utvikla det seg ein allmenn regel. Det vart legitimt for vitskaplege tenestemenn å søkje personleg opprykk på grunnlag av individuell forsking. Dette skil seg

frå lektorane som hadde eit system med kollektiv lønsdanning. Heilt fram til slutten av 60-talet var dette konkurrerande ideologiar, internt i Forskerforbundet òg, seier Nilsen.

FELLESRÅDET FOR vitenskapelige tjenestemenn, forløparen til Forskerforbundet, vart stifta i 1955. Nilsen skildrar ein organisasjon som var liten og laust organisert den fyrste tida. Medlemsskapet var kollektivt: tilsette var medlemer i lokallag, som kunne slutte seg til Fellesrådet sentralt. Mot slutten av 50-talet melde professorforeiningane seg òg inn i Fellesrådet.

På 60-talet vart det brukt fleire argument mot Forskarstigen, som altså føreset kvalifisering gjennom forsking. Det var stort behov for vitskaplege tenestemenn til andre oppgåver enn forsking - undervising, formidling, administrasjon og foreningsarbeid.

Det Nilsen kallar "brukarorientert institusjonalisering" uvikla seg raskt frå byrjinga av 70- til utover 80-talet.

– Etter kvart som professorveldet forvitra, oppstod det to konkurrerande forskarroller. Den eine bygde på Forskarstigen. Den andre var særleg knytt til instituttsektoren. Samfunnsvitskaplege miljø kritiserte Forskerforbundet for å stå i vegen for brukarstyrt kunnskapsproduksjon og samfunnsgagnleg forsking, seier Nilsen. Han påpeikar òg at LO-forbundet Norsk Tjenestemannslag (NTL) stod for ei anna line enn Fellesrådet.

– NTL hadde sterke lojalitet til forskarenes samfunnsrolle og meinte at forskaren kan vere med på å utøve politikk. Dei har sett noko ned på den individuelle forskinga som Fellesrådet representerte.

– Som småborgarleg sjølvrealisering?

– Ja, det kan vi vel seie.

IMPLISITT ELLER IKKJE: Ved utgangen av 1960-åra hadde Forskerforbundet gjort Forskarstigen til overordna rettesnor i løns- og personalpolitikken, hevdar Nilsen. ►

Ein ny politisk sektor vert til: Tidlegare formann Per Nyborg i samtale med Gerd Brevig Listøl frå forskingsavdelinga i Kyrkje- og undervisingsdepartementet under seminaret til Forskerforbundet på Lysebu, 1977.

Eli Bergsvik, rektor ved Høgskolen i Bergen (HiB), tidlegare hovudtillitsvald i Forskerforbundet ved HiB:

– Ved HiB er Forskerforbundet den største fagforeininga, og det blir lagt merke til kva organisasjonen meiner i ulike saker. Som tillitsvald i Forskerforbundet fekk eg god opplæring gjennom kurstilbod og samlingar. Då eg var ny som tillitsvald, var ei av dei store sakene knytt til diskusjonen om at størstedelen av lønnsforhandlingane skulle skje på lokalt nivå. Eg var svært skeptisk til dette synet frå Akademikerne. Når det gjeld innmelding i ny hovudorganisasjon, så har eg stor forståing for det.

Anne-Marie Aas, nestleiar i Klinisk ernæringsfisiologers forening tilknytt Forskerforbundet (Keff), tidlegare tillitsvald lokalt på Aker sjukehus:

– For meg som tillitsvald har opplæringa og støtta eg har fått i Forskerforbundet vore alfa og omega. Ernæringsfisiologane er ei veldig lita yrkesgruppe litt i periferien av den store hopen i Forskerforbundet, der dei fleste er tilsette i universitets- og høgskolesektoren. Likevel synest eg at forbundet har gjort ein god innsats for oss. Men det er nok ein del av ernæringsfisiologane i fagforeininga vår som er kritiske til Forskerforbundet fordi det ikkje er særleg synleg når det gjeld faget vårt. Mange identifiserer seg

med den fagpolitiske gruppa Keff, men dei ser ikkje heilt koriktig tilknytinga til Forskerforbundet er. Vi er med først og fremst for å få forhandlingsrett og for å kunne jobbe for betre arbeids- og lønnsvilkår. I første omgang var vi svært glade for at Forskerforbundet gjekk saman med Akademikerne, men vi ende opp med svarteper i den eine lønnsforhandlinga etter den andre på grunn av den dominerande posisjonen til legane. Derfor er eg lykkeleg for at vi har brote samarbeidet. Eg trur Unio har større evne til å samarbeide. Dessutan er det enklare for ei så lita gruppe å føre forhandlingar om lønns- og arbeidsforhold på sentralt plan og ikkje i kvart einskilt føretak, slik filosofien har vore hos Akademikerne.

Christian Hambro, tidlegare direktør i Forskningsrådet:

– Eg oppfattar Forskerforbundet som ein positiv bidragsyta i den forskningspolitiske debatten. Det har vore ein organisasjon som har blitt lytta til både i Storting og regjering. I hovudsak har det vore einighet mellom Forskningsrådet og Forskerforbundet i dei viktige spørsmåla, og samspelet har vore godt. Korleis Forskerforbundet er som fagforeining, har derimot ikkje vore ei sak for Forskningsrådet. Men lokalt har Forskningsrådet hatt eit godt og tillitsfullt samarbeid med alle fagforeningsorganisasjonane, også Forskerforbundet.

► – I konteksten bak Forskarstigen ligg det at institusjonane vart stadig meir sjølvstyrde, og at dette kravde meir homogenitet. Fellesrådet meinte at Forskarstigen skulle gjelde universelt, men det tok lang tid å få innpass ved instituttua og profesjonsutdanningane, seier Nilsen.

I 1974 skifta organisasjonen namn til Norsk Forskerforbund. Nilsen omtalar tida frå midten av 70-talet til midten av 80-talet som ein stagnasjonsperiode for forbundet. Men i perioden etter, frå 1986 til 1992, fekk Forskarstigen gjennombrot, meiner Nilsen.

– Ei forskarutdanning som automatisk førte til fyrste-kompetanse, vart innførd. Etter universitetslova av 1989 fekk Forskerforbundet i pose og sekk. Ein fekk gjennom kravet om personleg opprykk til professorat og ein avtale om 50 prosent individuell forskingsrett ved universiteta og dei vitskaplege høgskulane, seier Nilsen.

– Vil det seie at strategien rundt Forskarstigen har vore vellykka?

– Ja, men han har kosta visse offer: Professorane miste statusen som embetsmenn, og slik har sjølv det øvste trinnet vorte ein vanleg arbeidstakar. Den sterke toppen har dermed forsvunne, og det er talande at den nye rektoren ved Universitetet i Oslo i vinter stod i fronten for dei protesterande massane, seier Nilsen og siktat til Geir Ellingsrud, engasjement mot den nye universitets- og høgskolelova.

Forskerforbundet var ein pådrivar for systemet i dag med forskarutdanning, og Nilsen påpeikar at dette òg har kosta.

– Ein har mista amanuensisstillingsane ved universiteta – faste stillinger rett frå hovudfag. Med det gamle systemet kunne ein velje når ein ville setje inn støyten, og ta doktorgraden seinare i karrieren. Enkelte kunne vere i slike stillinger resten av livet og vere nøgde med det.

– Kven har mest grunn til å vere nøgd med Forskarstigen? ►

Kvalifikasjoner? Ja vi veier bare spørerne med hele den vitenskapelige produksjon.

Ingegerd Holand, rådgjevar i samisk kulturminnevern og leiar av Forskerforbundet ved Riksantikvaren:

– Forskerforbundet er ei veldig profesjonell fagforeining. Som tillitsvalde i eit lokallag får vi god støtte og hjelp. Vi får mange gode kurstilbod, god informasjon og sekretariatet stiller alltid opp når vi ber om råd, rettleiing og tilbakemelding. Men det pregar Forskerforbundet sterkt i alt dei føreteik seg at det fleste medlemmene er tilsette ved universitet og høgskolar. Vi som kjem frå andre typar institusjonar blir langt på veg heilt usynlege, og det er synd. Dei store institusjonane har makt til å få sine tillitsvalde inn i sentrale posisjonar, medan vi andre er altfor få til å gjere oss gjeldande der. Det er altså institusjonen du jobbar i som avgjer om du blir synleg eller ei. Men det kan vere ein risikabel politikk for Forskerforbundet å usynleggjere så mange av medlemmene sine, særleg i ei tid då forbundet både treng å halde på medlemmene dei har og å skaffe seg nye.

Toril Johansson, ekspedisjonssjef i Utdan-nings- og forskingsdepar-tementet, Universitets- og høgskoleavdelinga:

– For departementet er det viktig at Noreg har fagforeiningar, og det er viktig å ta vare på dei ulike rollene både som samarbeidspartnerar og i samanheng med forhandlingar. For oss er organisasjonane viktige, og vi treng dei. Men i kraft av dei ulike rollene er vi nokre gonger einige og andre gonger ueinige, også med Forskerforbundet.

Egil Børge Mikalsen, hovudtillitsvald i Forskerfor-bundet ved Universitetet i Tromsø (UiT)

– For meg har Forskerforbundet betydd at eg har fått ein annan karrieremöglegheit enn eg elles ville haft. Eg har tidlegare hatt administrative leiarstillingar ved UiT, men no har eg vore hovudtillitsvald på full tid i åtte år. Gjennom Forskerforbundet har eg fått delta på ei rekke interessante kurs og som tillitsvald har eg blitt svært godt tatt vare på av Forskerforbundet. Eg synest også sekretariatet har vore svært greie å forhalde seg til. Dessutan har eg fått vere med i eit par utval som har jobba med organiseringa av Forskerforbundet, så eg føler eg i stor grad har fått vere med på å forme forbundet slik det står fram i dag.

Arve Kjelberg, tidlegare ekspedisjonssjef i UFD, avde-ling for høgare utdanning:

– Forskerforbundet har særleg vore flinke til å få den politiske leiinga og stortingsrepresentantane i tale. Det er all grunn til å rose forbundet for at dei kvart år tek initiativ til å halde kontakt med den politiske leiinga for å snakke om forskingspolitikk. Møta forbundet inviterer til, har brei deltaking, og det er slett ikkje alle fagforeiningar som får til dette. Sjølv har eg vore i mange forhandlingssituasjonar med Forskerforbundet, og på det uformelle planet har eg hatt mykje kontakt med Forskerforbundet gjennom mange år.

Historikar Yngve Nilsen starta arbeidet med historia til Forskerforbundet i 2003. 7. november er det klart for lansering av *En sterk stilling? Norsk Forskerforbunds historie 1955-2005*.

Boka er skriven som eit oppdragsprosjekt hjå Senter for næringslivshistorie ved Handelshøgskolen BI. Forskerforbundet har finansiert arbeidet. Trond Bergh har vore prosjektleiar, og Tove Orheim har delteke som vitskapleg assistent

► – Dei som kvalifiserte seg til fyrstestillingane mot slutten av 80-talet. Då fanst det jobbar, og dei nytilsette kunne rykkje opp til professorar ganske fort etterpå. Seinare har det vorte trongare, og i dag er ein svært heldig om ein får stilling i rimeleg tid etter doktorgraden.

I dag er saeravtalen, som sikrar individuell forskingsrett og -plikt, i fare. Departementet ville einsidig seie opp avtalen, og Forskerforbundet har stemna saka inn for Arbeidsretten der ho skal kome opp til vinteren. Nilsen meiner Forskarstigen har kome under press som følgje av at institusjonane har fått delegert større økonomisk ansvar.

– Innanfor new public management-tenking vert det naturlig å behandle forsking og undervisning som åtskilde profittsentra, og dermed å skilje mellom spesialisert forskings- og utdanningspersonale. Dersom ein mistar forskingsretten, samtidig som professorane ikkje er embetsmenn lenger, kan ein seie at ein ikkje sit att med noko, verken i pose eller sekk, seier Nilsen og introduserer uttrykket "Stipendiastigen":

– Ein forskar er alltid under opplæring, og ein kan ende med karriereløp der ein går frå å vere stipendiat, til post.dok. til professor på åremål. Dermed kan Forskarstigen verte erstatta av *Stipendiastigen*, og då kan ein seie at retten til forsking framfor retten til stilling har slått tilbake.

– Korleis har forskarane kome ut av det økonomisk samanlikna med andre høgt utdanna grupper, som lektorar og sivilingeniørar?

Torbjørn Digernes, rektor ved NTNU:

– Det er først etter at eg vart rektor ved NTNU at eg har hatt direkte med Forskerforbundet som fagorganisasjon å gjøre. Forskerforbundet er ein synleg organisasjon, også internt her i organisasjonen. Eg synest det er bra at ein fagorganisasjon som organiserer forskarar også engasjerer seg forskingspolitiske, og forbundet set viktige saker på dagsordenen. Ved eit universitet skal det vere høgt under taket slik at alle får uttrykke sine politiske standpunkt, og då er det også naturleg at ulike syn vert brynte mot kvarandre.

Dag Omholt, tidlegare avdelingsdirektør i UFD, æresmedlem i Forskerfor- bundets forening for administrativt personale:

– Det var svært begrensa kontakt eg hadde med Forskerforbundet den tida eg jobba i departementet. På 1970-talet hadde eg særleg kontakt med forbundet i samband med etableringa av styringssystemet for dei regionale høgskolane og utarbeidning av arbeidsinstruks for personalet. I dag er Forskerforbundet blitt større. Men den gongen høyrdie ein ikkje snakk om store forskingskonferansar og seminar i regi av Forskerforbundet.

– Forskarane plasserer seg mellom desse to gruppene, strategisk sett. De ynskjer individuell belønning, som sivilingeniørane, men vil i likskap med lektorane bevare systemet med kollektive og sentrale lønnsforhandlingar. Elles har det vorte mindre lønnskilnader mellom topp og botn i Forskerforbundet i løpet av perioden, men på 90-talet har ein fått topsjiktet oppover.

– Vil du karakterisere Forskerforbundet som elitistisk? Er det i så fall ein kunst å avgjere kor mange ein skal late omfatte av elitismen?

– Forskerforbundet har vore elitistiske og demokratiske på eit gong. Det kan seiast å vere svært elitistisk å meine at berre dei som lever opp til krava om publisering, kan klatre karrieremessig. På den andre sida er det ekstremt demokratisk å krevje at alle skal ha rett til å forske.

– Du meiner at Forskarstigen er ein ikkje uttalt politikk. Trur du han harmonerer med eller på noko punkt bryt med sjølvbiletet og sjølvfremstillinga til Forskerforbundet?

– Betydelege grupper innanfor Forskerforbundet, som bibliotekarar og administrativt tilsette, har separate opprykksystem, som ikkje bygger på forsking. Her ligg ein latent kime til konflikt, som forbundet på mirakuløst vis har klart å styre unna, kanskje nettopp fordi Forskarstigen først og fremst har vore ein implisitt politikk. Dermed har den ikkje verka ekskluderande.

– Korleis vil du oppsummere historia til dei vitskaplege tenestemennene i perioden?

– Dei byrja som ved- og vassberarar for professorane. No er det berre ein gradsskilnad til professorane, seier Nilsen.

Av Kjetil A. Brottveit

Forsking veksler andelen

Elisabeth Halsen, organisa- sjons- og personaldirektør, Universitetet i Oslo (UiO):

– Det som Forskerforbundet bidreg med av kunnskap og erfaring er ein verdiful ressurs, både når det gjeld drift og utvikling av verksemada til Universitetet. Vi møtest i mange samanhengar som likeverdige parter, og Forskerforbundet viser vilje til å finne løysingar. Eg opplever at det er ein profesjonell samarbeidspartner. Dei store fagforeiningane ved UiO har ganske stor påverknad, og eg synest at også Forskerforbundet er flinke til å markere seg.

Helga Hjetland, leiar i Utdan- ningsforbundet:

– Forskerforbundet er ein organisasjon eg har lært å setje pris på. Eg har tidlegare møtt dei i forhandlingar den gongen lærarane var i staten. Vi har sjøvsagt mange felles interesser med Forskerforbundet når det gjeld lønnspolitikk. Og no skal vi ikkje lenger konkurrere, men samarbeide. Det er sjøvsagt ein styrke at Unio no er blitt stor innanfor forsking og høgare utdanning.

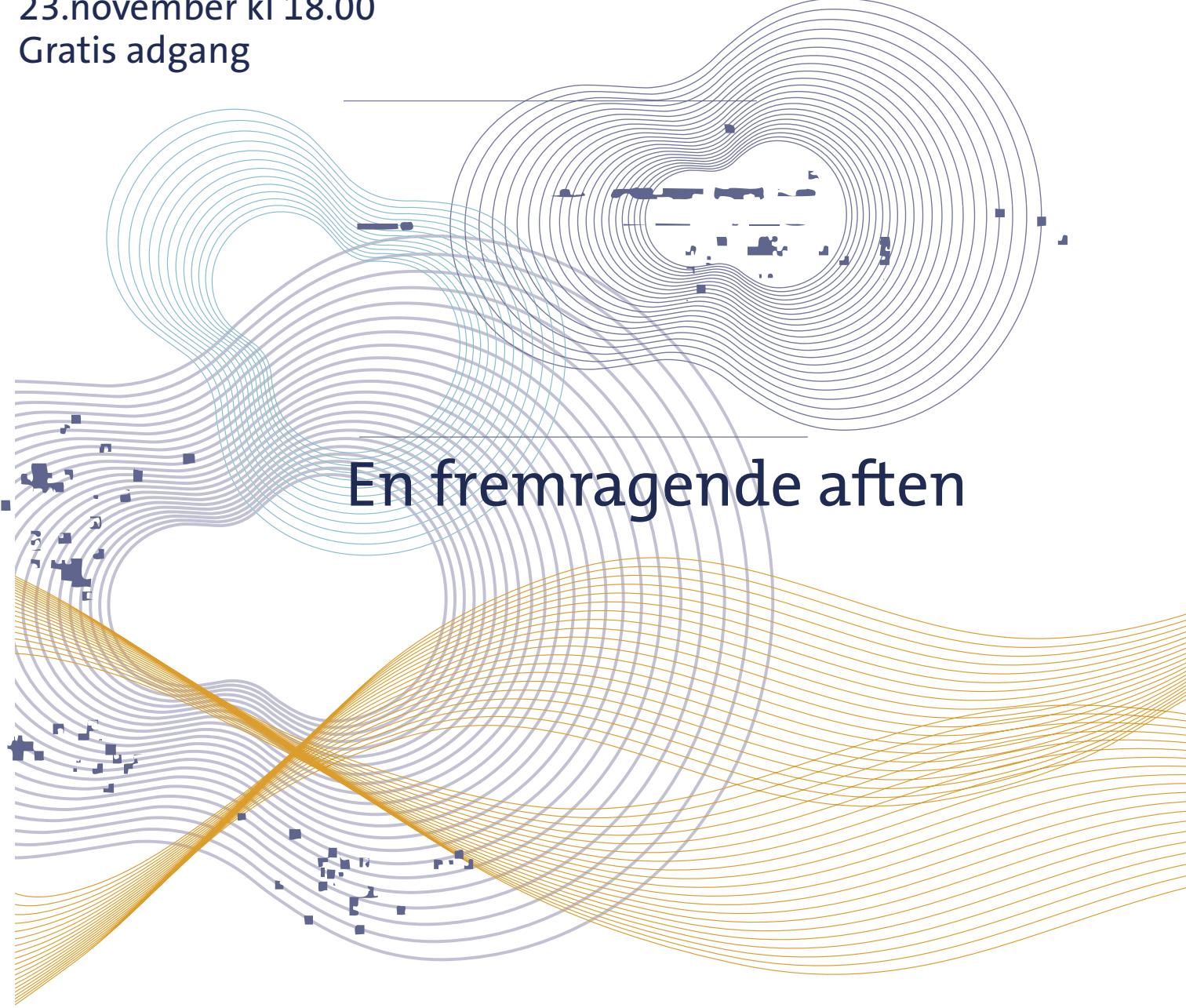
Rundspørringa er gjort
av Johanne Landsverk

Forskningsrådet ønsker velkommen
til festaften for norsk forskning

OSLO KONSERTHUS

23.november kl 18.00

Gratis adgang

En fremragende aften

På programmet:

Klima, språk og ny energi - tre glimt fra norsk forskning og innovasjon

Prisutdeling

Musikk og servering

Påmelding innen 10. november på: www.forskningsradet.no
eller e-post: velkommen@forskningsradet.no

Den velmenende intellektuelle

Det er en velkjent diagnose: Vår tid preges av fordumming, anti-intellektualisme og instrumentalisering. Sosiolog Frank Furedi bør likevel leses – blant annet for å lære om den nye kulturelle infrastrukturen hvor terapi erstatter demokrati.

FJORÅRETS POLEMISKE etterlysning *Where have all the intellectuals gone?* er nå oversatt til svensk av det lille forlaget Daidalos. Frank Furedi er professor i sosiologi ved University of Kent, og han har et sosiologisk blikk på dagens kunnskapssituasjon og intellektuelles rolle: Den totale intellektuelle er forskjøvet til fordel for tenkere som ikke deltar aktivt i samfunnet, og det hele ser dystert ut. I instrumentalitetens tidsalder er det ingen grenser for hvilke vidundre kunst og kultur kan utføre: Furedi siterer blant annet baronesse Tessa Blackstone, kulturminister, som "helt sikkert" tror "kunst og kultur kan bidra til å forbedre folkehelsen."

FUREDI KNYTTER fraværet av den intellektuelle til den politiske debatten, og angriper også Margaret Thatchers sagnomsuste – og av mange forhatte – TINA-doktrine: There Is No Alternative. Den deterministiske hersketeknikken har likevel vist seg å bli ganske så empirisk. Som den nå så aktuelle professoren i politisk teori, Chantal Mouffe, hevder: I dagens "post-politiske" situasjon, der konsensus og "tredje vei" råder den politiske grunnen, stimler partiene sammen i sentrum, og velgerne har ikke reelle alternativer å velge blant. Hennes studier av europeiske land viser at det ikke er demokratisk, tvert om: Det baner veien for høyrepasjonen.

En lignende logikk har Furedi. For til tross for at han tar opp en gammel debatt og følger relativt velkjente konfliktlinjer, er det noe nytt å lære av han. Furedi lever ikke alltid opp til den forlokkende undertittelen "stridsskrift", men han byr på interessant lesning når han peker ut en ny kulturell infrastruktur, som han kaller det. Den nye strukturen viser seg blant annet ved at det britiske kulturdepartementet har oppfordret alle kuratorer, museer og gallerier om å anse det som sin plikt å "gi individene økt selvtillit, betydning og motivasjon" og å "øke selvtilliten". Dette dreier seg ikke om demokrati, men terapi, kritiserer Furedi.

For Furedi hevder at til tross for alle gode intensjoner om å jevne ut klassesskiller i kunnskapsamfunnet, er det ikke et likere samfunn eller mindre sosial reproduksjon i akademia som er resultatet av vår tids ønske om likhet. Resultatet er nivellering av nivåer, skriver han – og det foregår i omsorgens navn. Kvalitetsnivået blir senket ut fra en sosialpolitisk motivasjon. For i dag råder det enighet om at et meritokratisk ideal – et system basert på ferdigheter – ekskluderer det brede lag

av befolkningen. Derfor senkes kravene, og kvalitetsbegrepet relativiseres. Dette, mener Furedi, er en fornærrelse både mot feltet og mot "det bredere lag".

Frank Furedi

Vart har alla intellektuella tagit vägen?
Stridsskrift mot det begynnande 2000-talets förflackare
Daidalos, 2005
150 sider

OGSÅ POSTMODERNISMEN får gjennomgå. Etter et kritisk blikk på hva sannhet er, har intellektuelles rolle blitt omformet. Dagens tenkere omfavner en særidentitet, og er snarere engelske, svarte, feministiske eller homoseksuelle tenkere enn universelle intellektuelle: Det dreier seg om å bekrefte en spesiell gruppens identitet. Her må det krempes at Furedis analyse nok kan være riktig, men å påstå at identitetsspørsmål former tenkningen så sterkt at målet blir å bekrefte en spesiell gruppens identitet, er en gjerrig påstand. Feministiske, postkoloniale eller queer-teorier er langt mer avanserte enn som så, og ser det ofte som sin plikt å vokte seg for å ende opp som en bekrefte på "særinteresser". Skillet mellom poststrukturalismen og postmodernismen forvaltes heller ikke spesielt godt av Furedi, og det er viktig for ikke framstå som en enkel "for-eller-imot-postmodernismen"-kritiker.

Poengen består likevel. Det er Michel Foucaults ideal om den spesifikke intellektuelle som står mot Pierre Bourdieus definisjon av

den intellektuelle som tenkeren som ytrer seg utenfor sitt felt. Det er ikke vanskelig å gi Furedi rett i at Foucaults posisjon har hegemoni i dag, og at det unektelig byr på visse problemer.

Furedi beveger seg til tider i litt for velkjente baner, men han kan eksemplifisere sin bekymring over den tilsynelatende demokratiske, velmenende terapeutiske tendensen han mener brer om seg – og han har til forskjell fra mange meningsfeller en tro på at det går an å insistere på et kvalitetsnivå, samtidig som kunnskap, utdanning og kultur ikke bare er for *the happy few*. I tillegg er Furedi et fint springbrett for å lese videre, siden han ikke bare henviser til, men også analyserer tidligere innlegg i den stadig aktuelle debatten – av blant annet Alvin Gouldner og Russel Jacoby.

Og det er ekstremt interessant å lese hans koblinger og (kanskje litt urettferdige) sitatklipp fra politisk innflytelsesrike tenkere, som ideologparet Ulrich Beck og Anthony Giddens, som Furedi anklager for å stå i ledtog med både relativistene, de anti-intellektuelle og de kunnskapsfiendtlige med sin påstand om at farene i dag "ikke lenger lurer i uvitenheten, men i kunnskapen". Og med Furedis fokus på instrumentalisering av kunnskapsfeltet, kunne vel mange ha nytte av å lese seg opp i anledning den alltid aktuelle Kvalitetsreformen.

Av Karin Haugen

Eit lite stykke fantasi

Med rambukk skal dei opne dørene slåast inn.

NORGJE ET LITE stykke verdenshistorie" er stor humor. Ja, faktisk trur eg ikkje at eg har hatt ei så artig leseoppleveling sidan eg som 17-åring las Joseph Hellers "Catch 22". Både "Norge" og "Catch 22" er særskod fiksjon. Tematikken er elles også den same. Heller ikkje i "Norge" slepp ein stakkar unna. Alt det gode vi trudde vi hadde fått til her oppe på steinrabbane, er det utlendingar eller samar som står bak. Djævelskapen, derimot, må vi sjølv ta fullt ansvar for.

Stian Bromark og Dag Herbjørnsrud har truleg ikkje lese si eiga bok. I innleiinga er dei to forfattarane samla ved grava til P.A. Munch i Roma. Og dei to karane filosoferar. På side 15 kan vi lese: "Hvem var P.A. Munchs

medborgere for 140 år siden? Nordmenn eller italienere? Eller begge deler? Hvorfor valgte familien å gravlegge ham der, og ikke i Norge. Saret har ikke vi." På side 18 derimot: "Både professoren, kona og døtrene hans ble romere gode som noen etter å ha opplevd byen. Dette er også grunnen til at historikeren ble gravlagt her, i stedet for å bli flyttet "hjem" til Norge."

Elles er Munch ein slask. Gjennom si noregshistorie har han gjort nordmenn til nokre introverte nasjonalistiske mytebyggjarar. Men desse mytane skal Bromark og Herbjørnsrud knuse ein gong for alle.

FOR SNART 20 ÅR SIDAN var eg ein sommar dreng på ein einbølt geitefarm utan vegsam-

Prøv Cresco Unique

– konto for medlemmer i Forskerforbundet

Med denne kontoen får du topp sparerente fra første krone og samtidig en reserve på inntil kr 75.000 til meget gunstig kreditrente.

Fri årsavgift første år!

Ønsker du å vite mer?

Se www.unique.cresco.no
eller kontakt
Cresco Kundeservice
på tlf. 815 00 073.

band. Folket på garden var vekke på ferie, den einaste som var att, var kåkkallen på rundt 80. Han var eit av desse bygdegenia som hadde gått litt vel mykje for seg sjølv. Ein dag kom han bort til meg og sa: "Eg har tenkt litt på denne myten om at *viking* kjem frå ordet *viki*" (vekt). "Å," sa eg, "Kor kjem den frå?" "Nja, eg har i grunnen tenkt den ut sjølv," svarte han.

Også Bromark og Herbjørnsrud har tenkt sjølve. Fleire kapittel vert innleidde med eit spørsmål, truleg er desse meint retorisk: "Finnes det noe norskere enn Kardemomme by?" Nja, det gjer vel det. Då eg gjekk på skulen hadde vi desse fordervelege Egner-bökene. Men Kardemomme by var ikkje norsk, kunne vår gamle lærarinne fortelje, før vi byrja lesinga. Truleg låg byen i Nord-Afrika, sa ho. Men det meste var henta både her og der ifrå. Korleis skal så denne myten om at Kardemomme by er norsk verte avliva? Karane siterer sjølve frå opningssetninga der lite tyder på eit heilnorsk samfunn: "Kardemomme by er en ganske liten by, og den ligg så langt borte at det er nesten ingen som vet om den...Der går det esler og kameler i gaten for eksempel, og der kommer også ruslende en elefant eller to - nå og da."

LUDVIG HOLBERG, DÅ, var han dansk eller norsk? Han var kanskje dansk, men mest av alt var han europear eller helst "internasjonalist", som det står. Norsk var han i alle fall ikkje. Det vil seie, heilt til det Asiatiske kompani utsteda nye aksjar i 1732. Her skulle det

hentast slavar, og kven vi finn mellom aksje-kjøparane, jau, "blant aksjonærerne finner vi to gode nordmenn: Ludvig Holberg og Johan Herman Wessel."

Men sett vekk i frå litt stygg slavehandel, som det i grunnen mest var nordmenn som dreiv på med, har danskane vore eit gildt folk.

"Fra begynnelsen av 1500-tallet og de neste tre århundrene opplevde Norge en økonomisk og befolkningsmessig eksplosjon landet aldri tidligere hadde opplevd maken til." Og grunnen til det var "samarbeidet med danskene". I mi eiga heimbygd var folketalet i år 1500 om lag 60-70. Tre hundre år seinare

var det nær 1500. Eg trur sant å seie at danskane hadde lite med dette å gjøre. No har eg aldri sett nokon seriøs historikar eller demograf gje danskane skulda for nedgangen under Svartedauden og dei påfylgjande pestane fram til om lag 1500, men heller aldri har eg sett nokon gje danskane æra for at folketalet byrja å vekse så raskt då Mannedauden tok slutt. Men, men, ein lærer så lenge ein har lever, sa drankaren.

"Det er først og fremst danskene som har bygget Norge." Fantastisk, og eg som trudde det var omvendt. Eg må ta ein samtale med professor Kåre Lunden som i si villfaring har sagt fylgjande: "Etter utviklinga av dei nye næringane på 1600- og 1700-talet – trelast, bergverk – og vidareutviklinga av fisket, så var Noreg, rekna per hovud, kanskje det landet i Europa som var rikast på ressursar. Likevel var folket mellom dei fattigaste i verdsdelen. I periodar var det mellom anna fleire som døydde enn som var fødde. Årsaka til det var det spesielle systemet med overføringer frå det ressursrike Noreg til det ressurssvake Danmark." Det er godt vi har slike autoritetar som Bromark og Herbjørnsrud som kan sette Lunden på plass.

Denne boka er eit einaste stort underhal-dande tøv. Stian Bromark er tilsett i Cappelen som gjev ut boka. Det er dårleg gjort av for-laget å late ein av sine eigne blamere seg på denne måten. Men det er artig for oss andre.

Forfattarane skal knuse dei norske mytane ein gong for alle, skriv meldaren. Biletet er frå Hafrsfjord, staden og symbolet for samlinga av Noreg. (Foto: Scanpix)

Av Jon Hustad

KRONIKK

Send kronikkforslag til

i.myking@forskerforbundet.no

Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-

Noen mener at konkurransen gjør offentlig sektor bedre, andre at offentlige tjenester er såpass spesielle at markedsmekanismer ikke passer særlig godt, skriver **Per Heitmann** i månedens kronikk. Når universitetene nå får betalt for de studiepoengene som produseres, vil man jobbe ekstra hardt for at studentene skal ta flere studiepoeng enn før? Eller?

Universitetet og pengene: Virker gulrøtter?

DE SISTE TJUE åra har man sett ulike former for konkurranser og markedsløsninger i offentlig sektor. Det handler dels om at myndighetene kan velge mellom alternative utførere av offentlige tjenester, dels om brukeres muligheter til å velge mellom alternative tilbydere av offentlige tjenester samtidig som pengene følger brukeren.

Konkurransen har det vært lenge i universitets- og høgskolesektoren – om studenter og forskningsprosjekter. Det nye er en målestokk-konkurranse som sammenlikner institusjone ne slik at deler av bevilgningen varierer med de resultatene man oppnår. Ca. 33 prosent av bevilgningen for 2005 til Universitetet i Oslo (UiO) er resultatbasert. Av denne resultatbaserte bevilgningen gjelder 2/3 resultater fra utdanningsvirksomheten i form av avgjorte studiepoeng, mens den siste tredelen gjelder resultater innenfor forskning. Vi snakker om store penger her – den resultatbaserte delen av bevilgningen til UiO utgjør til sammen over 1 milliard kroner i 2005.

MJØSUTVALGET VAR blant annet opptatt av synkende studiepoengproduksjon da de i 2000 foreslo en ny finansieringsmodell for høyere utdanning med finansielle incentiver knyttet til oppnådde resultater. Modellen begynte å virke fra 2003, basert på resultater fra 2001. Ser man på studiepoengutviklingen ved UiO, er det en klar nedgang fra 1996 til 2001 og deretter en økning. Innebefatter knekkpunktet i resultatkurven at det er sammenheng mellom finansielle incentiver og resultater? Virker konkurransen? (Figur 1)

«De siste års reformer innenfor høyere utdanning med økende grad av institusjonell frihet og vekt på konkurransen understreker at den tradisjonelle formen for økonomisk styring er moden for endring.»

Bildet blir betydelig mer nyansert om man studerer utviklingen på instituttnivå ved UiO. Her foregår den faglige aktiviteten, og det er derfor her det gir mening å studere nærmere hvorvidt de finansielle incentivene faktisk virker. Hvis resultatbasert finansiering er ment å forbedre resultatene, må man kunne anta at jo større innslag et institutt har av resultatbaserte bevilgninger, jo bedre resultatutvikling kan de vise til. Alle institutter ved allmennfakultetene (humaniora, realfag og samfunnsvitenskap/pedagogikk) ved UiO er undersøkt med tanke på denne hypotesen. De to variablene er målt og gir følgende resultater:

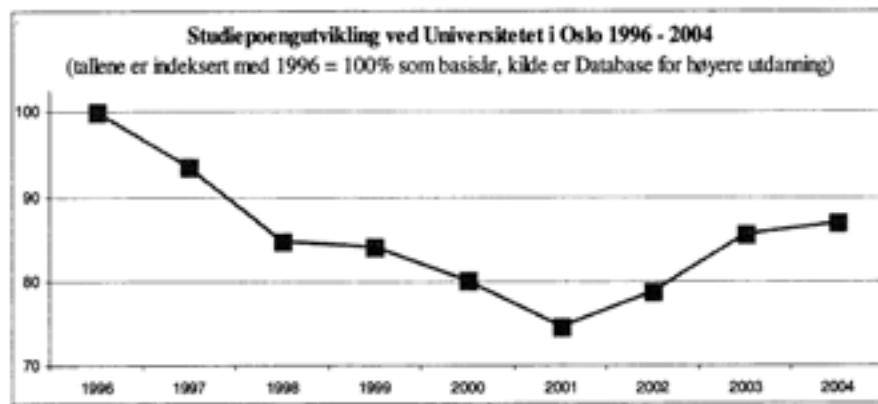
1. Andel av bevilgning basert på resultater er målt i 2004. Andelen varierer fra 5 prosent til nesten 50 prosent. For noen institutter betyr den resultatbaserte delen av bevilgningen nesten ingenting, for andre svært mye – opp mot halvparten av tilgjengelige ressurser.

2. Resultatutvikling i form av avgjorte studiepoeng er målt ved at studieåret 2003/04, dvs. første år etter kvalitetsreformen og finansieringsmodellen, er sammenliknet med studieåret 2001/02. Resultatutviklingen varierer fra en nedgang på -40 prosent til en økning på 100 prosent. De fleste instituttene (22 av 28) kan vise til en økning. (Figur 2)

Det er ikke snakk om å undersøke årsaks-og virkningsforhold her, men hvorvidt det kan påvises sammenhenger. Varierer de to variablene i samme takt? Korrelasjon er en statistisk metode for å måle slik sammenheng, der 0 indikerer ingen sammenheng og ± 1 perfekt sammenheng. Korrelasjonen mellom variablene er i min undersøkelse målt til -0,08. Det er så nær 0 som det er mulig å komme, og konklusjonen må bli at det ikke eksisterer noen sammenheng mellom resultatbasert finansiering og resultatutvikling på instituttnivå.

Mulighetene er likevel store for at den generelle oppmerksomheten omkring incentivordninger har bidratt til resultatforbedring uten at det kan spores direkte sammenhenger slik hypotesen over antyder.

Det er ellers mange grunner til at konklusjonen må tas med forbehold. Dels er kvalitetsreformen og finansieringsmodellen nye reformer, og de har derfor ikke virket i særlig lang tid. De forhold som frambringer studie-resultater, er nok også langt mer sammensatt enn min hypotese over indikerer: Det dreier seg både om myndighetenes tilrettelegging som økonomi og studentvelferd, det dreier seg om universitetenes egen tilrettelegging gjennom undervisning og fysisk læringsmiljø, og det dreier seg ikke minst om forhold ved studentene selv i form av faglig utgangspunkt, motivasjon og arbeidsinnsats. Forhold som realvekst i bevilgningsnivået til oppfølging av kvalitetsreformen, strukturenring ved at én tidligere årseksamenter erstattet av flere mindre emneeksamener, samt bedre studiefinansiering representerer viktige alternative forklaringsmåter.

MAN KUNNE KANSKJE anta at det ville bli en opphopning av karakterer på laveste nivå (karakteren E) for å sikre studiepoenginntekten. En slik opphopning finnes ikke i statistikkene ved UiO. "Snillere" karaktergivning er det så langt ikke mulig å påvise.

For å finne ut om reformer virker, er det naturlig å studere (a) selve innholdet i reformene, og (b) det miljøet reformene introduseres i. Det første er ikke nok alene. Avisdebatter tyder på at reformene innenfor høyere utdanning av mange verken oppleves som relevante, forholder seg til eksisterende verdisyn eller vekker særlig entusiasme. Tonneangivende krefter på universitetet framholder kunnskapsutvikling, dannelse og faglig selvstyre som grunnleggende verdier, og er mindre opptatt av samfunnsmessig nytte. Man velger sine ledere og er mer oppatt av forsiktig pengebruk enn virksomhetsstyring og budsjettprioriteringer.

Finansielle incentiver og økonomistyring henger sammen. Kan en av grunnene til at finansielle incentiver ikke ser ut til å virke på en særlig direkte måte, være at universitetene strever med økonomistyringen? Er det slik at incentiver ikke virker fordi man ikke vet godt nok hvordan man skal få dem til å virke? Jeg bruker den siste delen av artikkelen til å se nærmere på denne typen spørsmål.

BUDSJETTERING I OFFENTLIG sektor og ved UiO handler mye mer om historikk enn om strategi: Årets ramme tar utgangspunkt i fjorårets som justeres for tekniske endringer, blant annet knyttet til lønns- og priskompensasjon. Aktivitetsendringer legges inn. Summen av disse elementene overstiger som regel den tilgjengelige rammen, og det blir nødvendig med kutt (oftest generelle

rammekutt, dvs. "ostehøvelen"). Denne inkrementelle budsjetteringen er enkel og kontrollerbar, og ressursfordeling på denne måten framstår som forutsigbar og preget av stabilitet. Det er viktig i en virksomhet av så langsigkt karakter som forskning og utdanning der den vesentligste utgiftsarten er lønn i faste stillinger. (Figur 3)

Imidlertid kritiseres denne formen for økonomisk styring for å være 1) kortsiktig fordi man fokuserer på ett og ett år, 2) fragmentert fordi man bare fokuserer på endringer fra det ene året til det neste, og 3) konservativ fordi endringene typisk er små.

Ideelt beskrevet er økonomisk styring en prosess der fire aktiviteter skal integreres:

(a) Strategisk planlegging gir grunnlag for utforming av overordnede prioriteter, og (b) budsjettutforming handler om å utarbeide en handlingsplan for det kommende år i økonomiske termer. Deretter utføres (c) aktivitetene basert på budsjettet, med tilhørende (d) rapportering og evaluering, bl.a. gjennom bruk av regnskapet. Beskrivelsen som er gitt ovenfor av den inkrementelle budsjetteringen, tyder imidlertid på at virkelighetens verden ofte er preget av manglende integrering mellom de fire aktivitetene. Strategiene konkretiseres ikke på en slik måte at det har avgjørende påvirkning på budsjett- og handlingsplaner. Budsjetter blir først og fremst en konsekvens av tidligere budsjetter. Regnskapets utforming er i liten grad tilpasset virksomheten og gir få innspill til planleggingsarbeidet. Aktiviteter skjer på grunnlag av tidligere praksis.

DE SISTE ÅRS REFORMER innenfor høyere utdanning med økende grad av institusjonell frihet og vekt på konkurransen understrekker at den tradisjonelle formen for økonomisk styring er moden for endring. Det er en utfordring som handler dels om metoder, dels om ledelse.

Utfordringen er å knytte budsjetteringen tettere til de strategiske valgene som gjøres. Tidligere strategiske planer har uttrykt dels alminnelige visjoner for universitetets arbeid, dels tatt til orde for enkelte nye tiltak. Strategien blir da enten relativt unyttig som veiviser i det årlige budsjettarbeidet fordi den først og fremst er preget av retorikk, eller den lider av samme problem som budsjettarbeidet selv – at den er inkrementell og fokusert mot enkelte, mindre endringer. Å knytte budsjetteringen tettere til de strategiske valgene er et spørsmål

om arbeidsformer og oppfølging, men enda mer om vilje til prioritering på alle nivåer.

Det har vært lansert forslag om balansert målstyring som metode for å bedre mål- og resultatstyringen i offentlig sektor. Balansert målstyring er en metode som kombinerer prestasjons- og resultatindikatorer, historiske og framtdsrettet indikatorer, og finansielle og ikke-finansielle indikatorer. Indikatorene ses i forhold til ulike perspektiver – eiere, kunder, interne forhold og infrastruktur. På denne måten løftes fokuset fra utelukkende et finansielt perspektiv til et mer strategisk orientert perspektiv. Metoden kan bidra til å koble strategi og planer med økonomiplanlegging – og oppfølging, men er i bunn og grunn mer et spørsmål om ledelsesformer enn om (snever) økonomistyring.

INKREMENTELL BUDSJETTERING preges av en serie små påplussinger. Innføring av finansielle incentiver bryter med denne logikken ved at budsjettutvikling knyttes til utviklingen av gjennomførte aktiviteter mer enn ønsker om framtida. Det stiller sterke krav til enhetene med planlegging av hele virksomheten og ikke bare ha fokus på nye ting som skal gjøres. Ønsker om mer penger er ikke en tilstrekkelig metode for økonomisk planlegging. Skal finansielle incentiver virke ved universitetet, er det imidlertid ikke bare et spørsmål om bedre metoder i økonomistyringen. Det grunnleggende valget blir om universitetets styrings- og ledelsesformer bør endres slik at de finansielle incentivene kan virke bedre, eller om incentivstrukturen bør tilpasses universitetets egenart på en bedre måte.

Av Per Heitmann, seniorrådgiver i Økonomi- og planavdelingen ved Universitetet i Oslo.

Artikkelen bygger på hans prosjektoppgave fra 2005 i avsluttende masterkurs ved BI: «Utsalg i kunnskapens høyborg? Markedsmekanismer i universitetssektoren: Bakgrunn, konkurransesformer, resultater og utfordringer.»

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no

Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk.

Sensur og finansiering

UTDANNINGSPOLITIKK: Når dette leses er jeg for lengst gått av som utdannings- og forskningsminister, og det gleder sikkert redaktør Myking. Han har vært negativ til nesten alt jeg har sagt og gjort de siste fire år, og derfor har heller ikke bladet Forskerforum, slik jeg har sett det, appellert noe særlig til dialog. Av hensyn til saken og professor Peder Haug, ønsker jeg likevel å kommentere lederen i Forskerforum 8/2005.

Her skriver Myking – i likhet med journalist Lars Kluge i Aftenposten – at jeg bruker maktspråk overfor Peder Haug for å hindre en åpen debatt om ømtålige spørsmål, i dette tilfellet sensur- og finansieringssystemet i høyere utdanning. Dette medfører ikke riktigheit.

Professor Haug var tvert om invitert av meg for å gi uttrykk for sine (fra før kjente) bekymringer når det gjelder konsekvensene av det nye finansieringssystemet. Han var invitert til å holde et innlegg om dette på et åpent fagseminar, der også Forskerforum var invitert. Om Myking var til stede, vet jeg ikke sikkert – men det er ingen i departementet som har sett ham. Det forklarer i så fall hvorfor han heller ikke har fått med seg det innlegget jeg holdt.

I innlegget mitt la jeg bl.a. vekt på at det nå er viktig å lytte til evalueringer og erfaringer, slik at Kvalitetsreformen kan justeres dersom det er nødvendig. Blant de ting som blir eller bør evaluertes, er bl.a. sensorordningene, finansieringssystemet, studentvelferden, tiden

til forskning, eventuell faglig fragmentering, moduliseringen m.m. Jeg sa også at all kritikk kan ha noe for seg, og at all kritikk derfor også må tas seriøst. Resultatene fra den forskningsbaserte evalueringen kommer i 2006.

Det betyr likevel ikke at all kritikk som fremmes er riktig, eller at det er opplagt hva slags konklusjoner som skal trekkes av kritikken. Når det gjelder sensur- og finansieringsordningene, er det på ingen måte opplagt. Det er rikelig med fagfolk, både i inn- og utland, som vil ha en annen oppfatning enn Peder Haug, og disse er det selvsagt også viktig å lytte til. Men i tillegg må vi ha et best mulig kunnskapsgrunnlag før vi beslutter hva vi eventuelt skal gjøre annerledes i fremtiden.

Aftenposten skrev: "Ingen bør la seg overraske av at strykprosenten går ned..." Nei, det er ingen grunn til å bli overrasket av det. Hele Kvalitetsreformen har jo hatt som mål å gi mindre frafall, mindre stryk og bedre prosesjon for studentene. Men Aftenposten og Forskerforum forutsetter tydeligvis at dette er noe institusjonene har jukset seg til og ikke arbeidet seg til. Så vidt jeg kan se, har verken Aftenposten eller Forskerforum fremlagt noe bevis for at det er sant. Den dokumentasjonen vi foreløpig har, taler for at det ikke er sant. Men som sagt: Evalueringen av Kvalitetsreformen er ikke ferdig.

**Av Kristin Clemet,
tidl. utdannings- og forskningsminister**

kritikken som fremsettes er relevant, høyst nødvendig og etterlengtet. Det er alvorlig når rapportene eksempelvis beskriver sviktende systemer for kvalitetkontroll, mistenklig mange topp karakterer, svak sykepleiefaglig profil, mangel på realistiske visjoner, for dårlige organisering og oppfølging av praksisstudiene osv. Det er bra at offentligheten får innsyn i utdanningen og at den diskuteres. Mitt bestemte inntrykk er at kritikken har utløst intens aktivitet i høgskolene for å imøtekommne krav om forbedringer. Så langt alt vel. Men likevel etterlater prosessene et ubehagelig spørsmål: Er vi nå på rett vei i utvikling av norsk sykepleierutdanning? Jeg tviler. Jeg twiler på at NOKUT har valgt den beste strategien for å stimulere utvikling av utdanningen.

Mitt inntrykk er at vi mer enn aner konturene av et myndig styringsorgan i samspill med departementet og akademiet. Hvordan NOKUTs bebudede uavhengighet skal forvaltes, synes foreløpig uklart. Uklarheten ble forsterket av statsråd Kristin Clemets kraftfulle fronting av innstillingene i media. Hun varslet (eksempelvis i Aftenposten 2. september) "avskilting" av utdanninger som ikke sørger for nødvendige forbedringer innen relativt kort tid. En side av saken er samsippet på toppen. Noe annet er om vi nå har fått en ny styringslogikk i høyere utdanning hvor NOKUT skal pålegge omstillinger som antatt kan heve kvaliteten og utdanningerne har å adlyde? Med andre ord: ser vi her starten på en ovenfra og ned organisering i kvalitetsarbeidet i høyere utdanning? Må utdanningerne for ettertiden belage seg på å stå til rette for skolemester NOKUT? Innebærer i så fall det at råderetten over utdanning er svekket for utdanningens egne aktører og flyttet over til et sentralt offentlig organ? Vi vet som nevnt enda ikke sluttresultatet av revisjonsprosessen og hvordan NOKUT vil spille sin rolle i fortsettelsen, men inntrykket så langt tyder på at spørsmål om makt og innflytelse bør diskuteres med stort alvor. Det henger også klart sammen med kompleksitet i de mangler ved utdanningen som er påpekt og neppe kan løses med en påbud – adlyde relasjon. Hva innebærer svak forskningsforankring i sykepleierutdanning?

I 1995 fikk universitetene og høgskolene felles lovverk som utvinkelte forskjellene mellom de to institusjonstypene. Den institusjonelle plikten til å forske ble lovforankret, det samme ble prinsippet om at all høyere utdanning skal være basert på det fremste innen forskning, kunstnerisk utviklingsarbeid og erfearingskunnskap. NOKUT har naturlig nok lagt denne lovbestemmelsen til grunn. Forskningsbasert utdanning er basert på en antagelse om at det på en eller annen måte er en positiv sammenheng mellom forskning og utdanning. Men hvordan skal en slik sammenheng forstås og praktiseres i kliniske profesjonsfag som

Knock out fra NOKUT?

EVALUERING: Den norske sykepleierutdanningen er gransket av det nasjonale organ for kvalitet i utdanninga (NOKUT). Resultatene er nedslående. 27 av 31 studiesteder holder ikke mål. Noen risikerer å miste retten til å utdanne sykepleiere hvis ikke kvaliteten heves betydelig. En rekke ulike sider ved sykepleierstudiene er gransket og rapportene varierer betydelig med hensyn til anbefalte forbedringsområder. Det er en interessant fellesnevner i kritikken, nemlig påpekningen om at forskningsfundamentet for utdanningen er for svakt. Dessuten viser mange av rapportene at lærerstabens kvalifikasjoner ikke innfrir forventet kompetansestandard. Mitt anliggende er for det første å stimulere diskusjonen om NOKUTs rolle som revisjonsorgan. For det andre ønsker jeg en diskusjon om en styrking av forskningsfundamentet, slik det er foreslått av NOKUTs komiteer, er beste "medisin" for sykepleierutdanningen.

Kort fortalt ble NOKUT opprettet av Stortinget i 2002 i den hensikt å føre kontroll med kvaliteten i høyere utdanning og hjelpe

institusjonene med kvalitetsutvikling. All evaluering, akkreditering og godkjenning fra NOKUT skal være offentlig og gjøres kjent for utdanningsinstitusjonene og offentligheten forøvrig. Det hittil mest omfattende akkrediteringsarbeidet er altså undersøkelsen av den utdanningen som tilbys 13000 studenter i sykepleie. Andre profesjonsutdanninger står for tur.

Komiteer (oppnevnt av NOKUT) har gransket alle landets opplæringsprogrammer, og rapportene fra arbeidet ble gjort offentlig tilgjengelig i starten av september. Hver utdanningsenhet skal kommentere rapporten som angår dem selv og har kommentarfrist til 13. oktober. 10. november skal saken legges frem for NOKUTs styre og institusjonene vil deretter få en nærmere avgrenset frist for å rette opp mangler. Sluttresultatet er altså foreløpig ukjent, men prosessen så langt gir godt grunnlag for å reise en diskusjon.

La det være helt klart: Jeg tviler over hodet ikke på at norsk sykepleierutdanning bør rustes opp på en rekke områder og at mye av den

sykepleie? Dette blir særlig komplisert når en utdanning skal baseres på det fremste av erfaringsskunnskap og formidles på innsiden av akademia så vel som på innsiden av klinikks (hvor halve utdanningen foregår).

Mitt poeng er at premissen om å vurdere utdanningene ut fra kravet om at de skal være fundamentert på det fremste innen forskning og erfaringsskunnskap synes å være forstått for snevert og "tradisjonelt akademisk". Det å forstå erfaringsskunnskapens egenart vet vi både fra forskning og praksis er komplisert. Det er videre svært utfordrende å forstå hvordan erfaringsskunnskap skal kobles med vitenskapelig kunnskap og overføres innenfor og mellom høgskoler og kliniske studiesteder. Det krever tid og grundig arbeid. Knappe tidsfrister kan friste høgskolene til å komme med raskt justeringsløsninger av pensumlistene, slik at de har mer fersk vitenskapelig kunnskap og strategisk manøvrering for å øke kompetansen i lærerstaben. Det er få som tror at vi får bedre sykepleiere av slike omlegginger.

Hva kreves for å utdanne seg til å bli en god sykepleier? Direkte pasientarbeid vet vi forutsetter fagfolk som har gode praktiske ferdigheter, godt håndlag, solide oppdaterte kunnskaper og blikk for det som skjer her-og-nå med pasienten. Det krever oppmerksomhet, konsentrasjon og sensitivitet. Kritisk vurdering av eget arbeid er også vesentlig. Det kreves evne til å forene skjematenkning med empati. Det fordres med andre ord et sammensettet kunnskapsgrunnlag hvor vitenskapelig kunnskap skal forenes med konkret personlig erfaring og kunnskap. Denne krevende utfordringen må utdanningen og NOKUT ta tak i på konstruktive måter. Det krever utforskning, undring, dialog og kreative utprøvinger og evalueringer. Det dreier seg om utfordringene som rører ved sykepleiefagets identitet og som ikke løses gjennom påbud ovenfra.

Det er et stort paradoks at utdanningen har vært, i særlig grad de par siste tiårene, kritisert for å være for akademisk (riktnok i en litt upresis og vid betydning av ordet akademisk). Den situasjonen som nå er skapt av NOKUT, er at det etterspørres mer av det som utdanningen har blitt kritisert sterkest for, nemlig akademisering. Det mange har ment har svekket kvaliteten på utdanning, skal vi nå ha mer av for å styrke kvaliteten. Dette er et alvorlig tankekors, og bør inspirere til en dialogorientert utforskning av premissene for og konsekvensene av utdanningskritikken.

Hvis ikke bredden av kunnskapsformer og ferdighetsorienterte kvalifikasjoner ivaretas når kvaliteten skal heves, frykter jeg at neste runde med NOKUT revisjoner bli en verre knock out enn den vi nå er vitne til.

Av Kristin Heggen, 1.aman., Seksjon for helsefag, Det medisinske fakultet, UiO

Kamp om sjelene

FORSKERFORBUNDET: Det gikk som man måtte vente: Dobbeltsmedlemskapet forsvant. Og dermed begynner en konkurranses om medlemmer mellom Forskerforbundet og medlemsforeninger i Akademikerne. I denne forbindelsen gjelder det at mennesket lever ikke av brød alene; det er ikke bare gode forhandlingsresultater som har betydning.

Ett konkurransemoment er organisasjones tidsskrifter. Forskerforum teller positivt for vårt forbund. Det gleder meg hver gang jeg finner det i postkassen, og det blir ikke gammelt ulest. Morsomt er det også å se at tidsskriftet blir sitert i store aviser som Aftenposten og Dagens Næringsliv. Men det finnes formidable konkurrenter. Det gjelder f. eks. det tradisjonsrike Teknisk Ukeblad, som jeg av hjertet misunner Teknas medlemmer. Profesjons forbundenes tidsskrifter har selv sagt et tiltrekksende faglig stoffutvalg til tillegg til det organisasjonsmessige. Konkurransen tilsier at vårt tidsskrift ikke kan hvile på sine laurbær; det må stadig være best på sitt felt.

Viktigst av alt er det lokale arbeidet i klubber og lag. Det er her følelsen av tilhørighet blir skapt. Slik husker jeg det var den gang jeg som nyutdannet cand. real. i 1958 ble ansatt som lektor i den høyere skolen og ble tatt hånd om av Lektorlaget, og minst like sterkt kjentes det da jeg to år senere ble ansatt som lektor i lærerskolen og kom inn i Lærerskolelaget. Det var i disse lagene jeg lærte at vi deltok i et felles prosjekt. Jeg tror ikke unge i dag er særlig forskjellige fra unge for førti-femti år siden. Profesjons forbundene kan spille på sin ensartede medlemsmasse; Forskerforbundets fortrinn ligger i medlemmenes uensartethet. I lokallagene og klubbene møtes mennesker med forskjellige kunnskaper, og mange finner at nettopp dette gjør miljøet interessant.

For øvrig vil et godt lokalt foreningsarbeid bidra til å holde på en annen gruppe medlemmer, pensjonistene. Jeg vet ikke hvilken verdi vi pensjonistmedlemmer har for organisasjonen, men vi gjør i allfall vårt til å opprettholde dem meget omtalte kjøttvekta. Økonomisk betyr medlemskapet tilnærmet null tap, null gevinst. Man går fra dag én etter siste månedslønn inn i den store gruppen av offentlige pensjonister som i ett og alt deler lagnad.

Av Einar Brurberg

Får vi et lønnsløft?

NY HOVEDORGANISASJON: Forskerforbundet har forlatt Akademikerne og gått sammen med Utbildningsforbundets Hovedorganisasjon og dannet UNIO. Den utløsende faktor til skilsmissen synes å være misnøye med Akademikernes oppførsel under siste lønnsoppkjøp. Slik jeg oppfatter det, klarte de å forhandle seg ut på gangen da avtalene ble inngått. Ulik syn på lønnsforhandlingene er naturlig nok den underliggende grunn til uenighet. Akademikerne ønsker at all lønn skal avtales lokalt, mens altså FF ønsker en tredeling: sentrale forhandlinger, sentrale justeringer og lokale forhandlinger. Og dette passer nok medlemsmassen vår bedre enn en ensidig kamp på den enkelte arbeidsplass.

Kan vi så vente oss betydelige lønnsøkninger i tiden fremover? Hvilke forventninger er det rimelig å ha? Hvilke grep kan UNIO ta for å heve lønnen til vitenskapelig personale opp på et rimelig nivå? Forskerforbundet og medlemmene bør ha klare forventninger til at lønnsforholdene bedres, langt bedre nå enn det vi oppnådde sammen med Akademikerne. La meg ta litt hardt i og legge lista slik at vi bør ta igjen lønnstapet gjennom de siste 30 år. Da må vel lønn til professor opp en 2 - 300 000 kr. Hvordan skal det kunne skje?

For noen år siden fikk skoleverket sin Skolepakke 2. I snitt fikk lærerne nær kr. 50 000 i høyere lønn mot å bidra med en time mer undervisning. Total årlig arbeidstid ble ikke endret. Dette kan være en interessant modell for ansatte ved universiteter og høgskoler. I første omgang kunne det vitenskaplige personalet få 100 000 mer i lønn, mot å undervise en time mer. Denne ordningen ble gjennomført under forrige Ap-regjering!

Hvor skulle så denne timen hentes fra? Ikke fra forskningsdelen. Jeg forutsetter at Departementet taper arbeidsrettsaken og at 50 prosent forskning fortsatt skal være en gjennomgående ordning for alle innen U&H-sektoren. Følgelig må disse timene tas fra annet arbeid, f. eks. administrasjon. For meg framstår dette som en mulig og gunstig ordning.

Dersom det vitenskaplige personalet i U&H-sektoren fikk et slikt lønnsløft, måtte jo dette også få virkning i instituttsektoren. Det er vel i hvert fall ingen tvil om at vi har en særdeles billig akademisk arbeidskraft i dette landet - spesielt innenfor offentlig sektor. Et slikt lønnsløft ville fjerne noe av det "tapte" gjennom mange "magre" år.

Hva mener Forskerforbundet og andre medlemmer om en slik modell?

Av Erik Bye, forsker ved Statens arbeidsmiljøinstitutt

Utilsiktede effekter for høgskolene?

FINANSIERING AV HØYERE UTDANNING:

Undervisningskomponenten ble i år 2002 beregnet ut ifra vekttallproduksjonen i 2000. Basiskomponenten ble fastlagt som restbeløpet av ordinær tidligere fastsatt bevilgning etter at undervisnings- og forskningskomponenten ble fastlagt. Basiskomponenten ble dermed fastlagt for årene fremover, eventuelt korrigert for måltallsendring og annet.

Departementet skrev at "Ved å fastsette basiskomponenten på denne måten vil institusjonane sitt sær preg, midlar til særskilde funksjonar og distriktsomsyn bli ført vidare gjennom basisløyvinga".

Dette forutsetter at den innbyrdes fordelingen av totalbudsjettet mellom institusjonene hadde en helhetlig gjennomtenkt begrunnelse i utgangspunktet.

Dersom en institusjon hadde et spesielt godt resultat i år 2000 (=høg vekttallproduksjon i forhold til måltallet) medfører det en høg undervisningskomponent og derav en lavere basistildeling, og motsatt. Populært kan en si at en institusjon med høg effektivitet i startåret blir straffet med en lav basis, og motsatt. Departementet har sett denne problemstillingen ved at vekttallskravet ble noe korrigert. Jeg mener dette ikke ble gjort på rett måte.

I budsjetttdokumentet skriver departementet at "Departementet vil komme tilbake med ei vurdering av behovet for justering av utrekningsmodellen, samt storleiken på dei einskilde komponentane, når ein har fått erfaring med det nye finansieringssystemet."

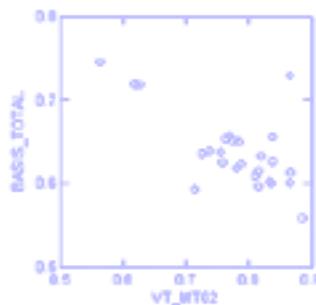
I utgangsmodellen for undervisningskomponenten i 2002 opereres det med et "vekttallskrav", uttrykt som antall 20-vekttallsenheter som inngår i beregningen av undervisningskomponenten, som institusjonen forventes å produsere (detta tallet er basert på faktisk resultat i år 2000, noe korrigert av departementet). I tillegg har en det såkalte måltallet, antall heltidsekvivalente studenter institusjonen forventes å betjene, og som har vært et hovedmoment for budsjettildelingen frem til da.

Jeg vil se på forholdet mellom disse størrelser, altså forventet antall produserte 20-

vekttallsenheter dividert på måltallet. En høg verdi nær 1 innebærer at alle studenter gjennomfører studier på normaltid, en lavere verdi at det er mer slak. Mellom statlige høgskoler varierte dette forholdet i år 2000 fra ca. 0.55 til 0.90. Det er påfallende at en planlegger med såpass store sprik i hva en må kalle effektivitetsprosent.

Det andre forholdet er basiskomponentens andel av totalbudsjettet. Dette forholdet varierte fra 0.55 til 0.75. (Omtalt av UFD som ca. 60 % i snitt).

Vertikal akse: basiskomponentens andel av totalbudsjettet. Horizontal akse: forventet antall produserte 20-vekttallsenheter dividert på måltallet.

Figuren viser en signifikant negativ sammenheng mellom basisandelen av budsjettet og "effektivitetskravet". Jeg mener figuren underbygger påstanden om at institusjoner med høg effektivitet i startåret ble straffet med lav basis, og motsatt. De 4 skolene med høye basisandeler er små høgskoler i nord.

Nå kan en hevde at effektive organisasjoner ikke trenger mer penger. Men dersom en har satset på høg studentgjennomstrømming fremfor forskning i startåret, får en da ikke midler til opprioritering av forskning. Ved en effektivitetsreduksjon har en mindre buffer å basere seg på enn institusjoner som i utgangspunktet var mindre effektive. Ved forbedringer vil dessuten disse ha et langt bedre mulighet for studiekvalitetstiltak og forskning.

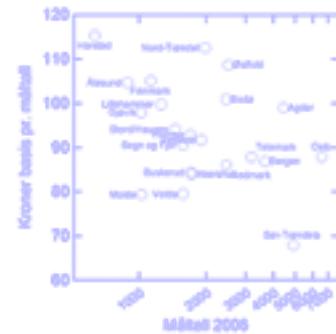
Budsjetttdokumentet 2002 argumenterte

med at ulik husleie var en betydelig årsak til forskjeller i basis. Korrigering for husleie endrer ikke bildet særlig. Dessuten: Høg husleie er tegn på fine nye bygninger som er et konkurransefortrinn.

Hva kunne vært gjort?

En har lagt til grunn gjennomsnittlig vekttallproduksjon over flere år, ikke bare i år 2000.

Vertikal akse: Tusen kroner basis pr. måltall. Horizontal akse: måltall, eller skolestørrelse. Skalaen er logaritmisk for å spre punktene. Høgskolene Samisk, Narvik og Nesna er ikke med i figuren, på grunn av en vesentlig høyere basis pr. student.

Jeg mener det korrekte hadde vært å ha lagt til grunn sektorens gjennomsnittlige effektivitet for fastsettingen av undervisningskomponenten i startåret, og så funnet basis.

Situasjonen for 2006.

Noen institusjoner har fortsatt vesentlig mer å rutte med i forhold til sin størrelse.

Jeg mener budsjetttdokumentets resultatfilosofi er fornuftig og grei, selv om det gjenstår utvikling av forskning, utvikling og formidlingskomponentene. Jeg mener å ha påvist at basiskomponenten ikke i samme grad har fått en rasjonell og åpen begrunnelse. Den varslende evalueringen bør gjennomføres og ta for seg disse momentene.

**Av førsteamanuensis Erik Mønness,
tidl. rektor ved Hedmark distrikthøgskole,
dekan og prorektor ved Høgskolen i Hedmark**

Forskningssamarbeid med Polen

Polen og Norge etablerer i disse dager rammene for et forskningsfond som skal fremme det bilaterale polsk-norske forskningssamarbeidet. Det er satt av midler til fondet gjennom den norske EØS-finansieringsmekanismen, og det er forventet at fondet vil lyse ut midler i løpet av første halvdel av 2006. Denne utlysningen kommer i tillegg til den polske utlysningen som nå er ute med frist 30. november.

Vil ha mer samarbeid

Høgskolene i Nord-Norge og Universitetet i Tromsø ønsker seg et sterkere og tettere samarbeid med politikere og næringsliv. Gjennom å etablere nettverk og møteplasser skal det drøftes behov for utdanning og forskning, melder NRK Troms. - Samarbeid er svært viktig, ikke minst på grunn av satsingen på nordområdene i tida som kommer. Både norske og utenlandske institusjoner vil markere seg, sier rektor Jarle Aarbakk ved Universitetet i Tromsø til NRK.

Misbruker avtale med UiO

Nettleverandøren NextGenTel har misbrukt personopplysninger om ansatte ved Universitetet i Oslo i markedsføringsøyemed. Dette er et klart brudd på avtalen mellom selskapet og universitetet. Nå står NextGenTel i fare for å miste kontrakten med universitetet, melder Radio Nova. Ansatte ved universitetet som har brukt NextGenTels tilbud om hjemme-PC har opplevd å få direkte reklame presset på seg av selskapet, forklarer IT-direktør ved UiO Arne Laukholt.

NYE STILLINGER

Annonse: Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

Professorat i oversættelse og oversættelsesteknologi

Ved Institut for Engelsk, Fakultetet for Sprog, Kommunikation og Kultur, vil et professorat kunne besættes fra 1.januar 2006. Stillingen er et professorat med særlige opgaver, og den særlige opgave består i udvikling og profilering af ovennævnte fagområde på fakultetet.

Professoratet er en tidsbegrænset stilling af 5 års varighed med mulighed for forlængelse i 3 år. Hovedvægten er lagt på forskning, forskningsledelse og udvikling. Da CBS inden for oversættelsesforskning har opbygget et internationalt renommé for procesforskning, vil en person, der kan dokumentere evner inden for dette område, blive foretrukket. Stillingen tilknyttes et nyetableret center ved instituttet, nemlig Center for Research and Innovation in Translation and Translation Technology (CRITT), som er oprettet med henblik på at videreføre oversættelsesforskningen samt at fremme aktiviteter og innovation inden for computerstøttet oversættelse.

For at kunne komme i betragtning til stillingen forudsættes det, at ansøgeren kan dokumentere relevant og original videnskabelig produktion på internationalt niveau inden for opslagets fagområde samt potentielle til videreudvikling af fagområdet.

Yderligere oplysninger kan fås hos institutleder Lise-Lotte Hjulmand, tlf. 3815 3163, e-mail: llh.eng@cbs.dk.

Ansættelse sker i henhold til overenskomst mellem Finansministeriet og AC. Herudover aftales et pensionsgivende tillæg, så den samlede løn svarer til den løn, som professorer ansat i faste stillinger får.

Ansøgningsfristen er den 16. november 2005.

Stillingen skal søges på baggrund af **fuldt** opslag som findes på www.cbs.dk »job på CBS«

**Copenhagen
Business School**
HANDELSHØJSKOLEN

CBS lægger vægt på innovation, partnerskab med erhvervslivet og internationalisering. Som et lærende universitet stiller vi høje kvalitetskrav til vores undervisning, forskning og medarbejdere. CBS har ca. 15.000 studerende fordelt på en bred vifte af samfundsvidenskabelige og humanistiske uddannelser, herunder et dynamisk miljø for executive-uddannelser. CBS har godt 1.000 ansatte, hvoraf ca. 400 er videnskabelige medarbejdere.

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Ved Høgskolen i Nord-Trøndelag er det ved helsefagutdanningerne ledige stillinger:

Professor i tverrfaglig helsearbeid (F-21/05)

Fast stilling, 100% (alt. to 50% stillinger)

For professorstillingen legges det spesielt vekt på undervisnings- og forskningskompetanse innen psykisk helsearbeid og rehabilitering.

Førsteamanuensis/førstelektor i sykepleie-/helsevitenskap (F-23/05)

Fire faste stillinger

For førstestillingene vil hovedarbeidsområdet være ved grunnutdanning i sykepleie.

To stillinger vil være ved avdeling for helsefag i Namsos og to stillinger ved avdeling for sykepleie-, ingeniør-, og lærerutdanning i Levanger.

Stipendiat i helsefag - rehabilitering (F-24/05)

4-årig utdanningsstilling ledig fra 01.08.2006

Stipendiatstillingen i rehabilitering vil være knyttet til helsefagmiljøet ved avdeling for sykepleier-, ingeniør- og lærerutdanning, Levanger, og sørke må ha et prosjekt med fokus på rehabilitering.

Felles for alle seks stillingene:

Kontaktpersoner:

ved avdeling for helsefag, Namsos:

- Dekan Tor Brenne, tlf 74 21 23 22 / tor.brenne@hint.no
- Studieleder Anne-Grete Maasø, tlf 74 21 23 91 / anne.g.maaso@hint.no.

ved avdeling for sykepleier-, ingeniør- og lærerutdanning, Levanger:

- Dekan Steinar Nebb, tlf 74 02 26 16 / steinar.nebb@hint.no
- Studieleder Christianne Nordbøe, tlf 74 02 29 59 / christianne.nordboe@hint.no

Søknaden må sendes elektronisk på søknadsskjema som ligger på vår internettside www.hint.no under «Ledige stillinger». Fullstendig utlysningstekst og egen stillingsbetenkning for hver stilling finnes også der.

I tillegg til elektronisk søknad, sendes søknad med vedlegg i 4 eksemplarer, se fullstendig utlysningstekst.

Søknadsfrist: 1. desember 2005

for F-21/05 og F-23/05

5. januar 2006

for F-24/05 (stipendiat)

Søknadsadresse:

**Høgskolen i Nord-Trøndelag,
Serviceboks 2501, 7729 Steinkjer**

NYE STILLINGER

Norsk forskerforbund er landets største fag- og interesseorganisasjon i forskning og høyere utdanning. Forskerforbundet ivaretar medlemmene sine lønns- og arbeidsvilkår, samt forsknings- og utdanningspolitiske interesser. Forskerforbundet har ca. 14.700 medlemmer. Sekretariatet har 24 ansatte.

Juridisk rådgiver

I Forskerforbundets avdeling for lønns- og arbeidsvilkår er det innenfor den nyopprettede Juridisk seksjon ledig stilling som juridisk rådgiver. Seksjonens arbeidsområder er saksbehandling, rådgivning og bistand til tillitsvalgte og medlemmer i personalsaker, samarbeidskonflikter, omstilinger og andre saker av individuell arbeidsrettslig karakter, samt i spørsmål om fortolkning av lov og avtaleverk. Seksjonen bidrar også betydelig i Forskerforbundets opplæring av tillitsvalgte.

Vi ønsker oss en allsidig, selvstendig og motivert medarbeider med gode samarbeidsevner, gode juridiske kvalifikasjoner samt solide kunnskaper om lov og avtaleverk på arbeidslivets områder.

Det er en fordel om søkeren har relevant praksis fra universitet og/eller høyskole, eventuelt annen forskningsinstitusjon, samt fra organisasjonslivet. Vi legger vekt på god skriftlig og muntlig fremstillingsevne.

For kvalifiserte kandidater kan tilsetting som advokat vurderes.

Stillingen medfører en del reisevirksomhet. Lønn etter avtale, pensjons- og forsikringsordning og gunstig ferieordning.

Tiltredelse så snart som mulig.

Nærmere opplysninger ved henvendelse til generalsekretær Kari Kjenndalen (21 02 34 10/90 13 91 54), forhandlingssjef Frank O. Anthun (21 02 34 06/92 89 17 98) eller advokat Ann Turid Opstad (21 02 34 07/92 42 81 06).

Skriftlig søknad sendes innen 11. nov. 2005 til

Norsk forskerforbund
Postboks 1025 Sentrum,
0104 OSLO

Professorship in Natural Gas Logistics Professorship in Maritime Economics

at Molde University College, Norway

The position descriptions can be found at:

www.himolde.no/stillinger

Application deadline: 1 December 2005

Molde University College
P.O.Box 2110, N-6402 Molde, Norway
Telephone + 47 71 21 40 00, post@himolde.no

Ved senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteters stilling er det ledig følgende stillinger:

3 forskerstillinger knyttet til forskningsprosjektet: «Norske frivillige i Waffen-SS».

I regi av HL-senteret skal det gjennomføres et forskningsprosjekt for å undersøke de norske SS-frivilliges rolle under annen verdenskrig. Prosjektet, som utføres etter oppdrag fra Regjeringen, skal ha et komparativt perspektiv og integreres i den pågående internasjonale forskningen omkring ikke-tyske avdelinger innen Waffen-SS.

Det skal engasjeres tre forskere for en periode på 3 år. En stilling er definert som et post doc.-stipend, en som et rekrutterings- (doktorgrads-) stipend, og en stilling vil kunne plasseres etter søkernes kvalifikasjoner.

For at prosjektet som helhet skal kunne dekke de emnene som hittil ikke er blitt systematisk behandlet innen norsk okkupasjonshistorie, er det utarbeidet nærmere beskrivelser av de tematiske rammene.

Full utlysningstekst og stillingsbeskrivelser finnes på våre nettsider: www.hlsenteret.no

Søknadsfrist: 15. november

Søknader sendes HL-senteret, Postboks 1168 Blindern, 0318 Oslo

Barentsinstituttet

Barentsinstituttet er et nytt forskningsinstitutt under etablering i Kirkenes. Instituttet skal i samarbeid med regionale, nasjonale og internasjonale institusjoner drive forskning i grenseregionale spørsmål i Barentsregionen. Instituttet er et selskap under stiftelse og etableres formelt 1. februar 2006. Barentsinstituttets formål er forskning og formidling med utgangspunkt i grenseregionale problemstillinger. Forskningen skal være målrettet og tverrvitenskaplig, og Barentsinstituttet skal gjennom samarbeid med høyere utdannings- og forskningsinstitusjoner være en leverandør av forskning i og for Barentsregionen.

Kirkenes er kommunesenteret i Sør-Varanger, som grenser både til Nordvest-Russland og Finland. Kommunen har i underkant av 9500 innbyggere. Det råder stor optimisme i regionen på grunn av økende fokus på nordområdene med utsiktene til utvidelse av olje- og gassvirksomhet.

Se mer om Kirkenes og Sør-Varanger kommune på www.barentsinstitute.org

Forskningsleder

(4-årig åremål med mulighet for forlengelse i ytterligere 4 år).
Tilsettingsdato: 1. januar 2006.

Stillingens hovedoppgaver vil være ledelse av Barentsinstitutts virksomhet i samarbeid med nasjonale og internasjonale forskningsinstitusjoner. Planlegging av forskningsvirksomheten, informasjon og veiledning vil inngå i stillingen.

Ytterligere forskerstillinger skal opprettes. Utlysning vil skje i samråd med den tilsatte forskningslederen.

Vi søker en initiativrik person med doktorgradsutdanning, og erfaring fra norsk og internasjonal forskningsvirksomhet. Søkerne bør ha kunnskap om arbeid i grenseområder, helst regionalt samarbeid på tvers av grenser. God kunnskap og erfaring fra Barentsregionen vil bli vektlagt. Erfaring med informasjonsvirksomhet og publisering/formidling av forskning er svært viktig. Praksis fra veiledning av studenter vil bli tillagt stor vekt.

Det forutsettes gode samarbeids- og kommunikasjonsevner. Engelsk vil i hovedsak bli arbeidsspråk, derfor kreves det svært god evne både til skriftlig og muntlig bruk av språket. Kunnskap i russisk språk og om russisk kultur og samfunn er svært viktige kvalifikasjoner.

Vilkår for begge stillingene: Lønn etter avtale. Nærmore opplysninger om stillingene og betingelsene fås ved henvendelse til fungerende daglig leder Svein Helge Orheim, tlf. 78 97 70 51 (mob 415 44 229), e-post:svein.orheim@barents.no

Søknad sendes elektronisk via www.jobbnor.no **innen 21. november 2005**. Attester og vitnemål etterspørres senere.

Administrativ leder

(4-årig åremål med mulighet for forlengelse i ytterligere 4 år).
Tilsettingsdato: 1. januar 2006.

Stillingens hovedoppgaver vil være ledelse av Barentsinstitutts daglige virksomhet, herunder administrasjon av personale, planlegging av virksomhet i samarbeid med forskningsleider. Planarbeid, samarbeid med nasjonale og internasjonale forskningsinstitusjoner, søknader, informasjonsarbeid, konferanser, finansiering og tilrettelegging for stipendiater og forskere vil inngå i stillingen.

Vi søker en initiativrik person med høyere akademisk utdanning og gode kunnskaper om norsk og internasjonal forskningsvirksomhet. Søkerne bør ha erfaring fra økonomisk/administrativt arbeid. God kunnskap om Barentsregionen og internasjonalt samarbeid vil bli vektlagt. Erfaring fra informasjonsvirksomhet og publisering/formidling er svært viktig.

Det forutsettes gode samarbeids- og kommunikasjonsevner. Engelsk vil i hovedsak bli arbeidsspråk, derfor kreves det svært god evne både til skriftlig og muntlig bruk av språket.

POLITIHØGSKOLEN

Politihøgskolen er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten med eget styre som øverste organ. Politihøgskolen er underlagt Politidirektoratet og har til oppgave å:

- Gi grunnutdanning for tjeneste i Politi- og lensmannsetaten
- Gi etter- og videreutdanning innen høgskolens fagområde
- Drive forsknings- og utviklingsarbeid
- Drive opplysningsvirksomhet innen høgskolens fagområder

Politihøgskolen søker professor/førsteamanuensis til ledig forskerstilling

Ved Politihøgskolen i Oslo er det ledig fast stilling som professor/førsteamanuensis. Stillingen er organisatorisk plassert i Forskningsavdelingen. Politihøgskolens forskningsmiljø består av ca. 20 forskere, doktorgradsstipendiater og undervisningspersonell med FOU-prosjekter. Selve forskningsavdelingen består for tiden av 15 forskere og stipendiater og halvannen stilling for administrative oppgaver.

Forskerstillingen vil være knyttet til feltene politisosiologi og/eller problemorientert politiarbeid. Det er utarbeidet en betenkning for stillingen. Stillingen har 25 prosent undervisningsplikt.

Søkere til stillingen må ha kompetansenivå tilsvarende enten professor eller førsteamanuensis innenfor et relevant fagområde. Erfaring fra politirelevant, anvendt forskning/aksjonsforskning og undervisning/veileding blir vektlagt. Søkere må beherske et skandinavisk språk og engelsk. Det kan også kreves at den tilsatte har eller skaffer seg høgskolepedagogisk kompetanse tilsvarende 15 studiepoeng.

Ved tilsetting stilles det krav til at kandidaten har plattfri vandel og kan sikkerhetsklarer.

Forskeren tilsettes i stillingskode 1013 professor, lønnstrinn 62-86, eller stillingskode 1011 førsteamanuensis, lønnstrinn 54-78 etter kvalifikasjoner og ansiennitet.

Nærmore opplysning om stillingen kan fås ved henvendelse til forskningssjef Tore Bjørgo, tlf. 23 19 97 82 eller avdelingsleder Marit Katharina Kvaal, tlf. 23 19 98 07.

Søknad må inneholde CV, referanser og bekrefte kopier av vitnemål. De mest aktuelle søkerne vil så bli bedt om å sende inn intil 10 vitenskaplige arbeider (i tre eksemplarer) for bedømmelse. De best kvalifiserte søkerne vil bli innkalt til prøveforelesning og intervju.

Søknad sendes Politihøgskolen, Postboks 5027 Majorstuen, 0301 Oslo innen 7. november 2005

INFORMASJON FRA FORBUNDET

Informasjonsrådgiver **Unn Rognmo** kommer hver måned med aktuell informasjon fra Forskerforbundet. For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

Skal utrede akademisk frihet

Utdannings- og forskningsdepartementet har oppnevnt et utvalg for å utrede spørsmålet om en eventuell lovfesting av vitenskapelig ansattes akademiske frihet. Forskerforbundets generalsekretær Kari Kjenndalen er oppnevnt som medlem av utvalget, som skal ledes av rektor Arild Underdal ved Universitetet i Oslo. Utvalget skal avgjøre innstilling til departementet innen 1. oktober 2006. Mer om utvalgets mandat og sammensetning finner du på www.forskerforbundet.no.

Godt utgangspunkt for økt satsing

I forslaget til statsbudsjettet for 2006 får forskningsbevilgningene en samlet vekst på 1,4 milliarder kr, og det legges opp til en opptrapningsplan for den offentlige forskningsinnsatsen frem mot 2010 med en årlig vekst på om lag 1,3 milliarder kr. I tillegg foreslås en økning av forskningsfondet med nye 25 milliarder utover de 14 som ble lovet i Forskningsmeldingen, slik at fondet totalt vil være på 75 milliarder kr.

– Dette er et godt forskningsbudsjett, sier leder i Forskerforbundet Kolbjørn Hagen. Forskerforbundet er også fornøyd med forslaget om 350 nye stipendiastillinger og gjennomslaget for øremerkning av frie doktorgradsstipend. Forskerforbundet beklager at kuttet i studieplasser videreføres i budsjettet for 2006, og vi stiller oss kritisk til påstanden om at kvalitetsreformen nå er fullfinansiert.

Stoltenberg-regjeringen vil legge fram en tilleggsproposisjon til statsbudsjettet for 2006 i november. Flere saker om statsbudsjettet finner du på www.forskerforbundet.no.

INNSPILL

Ny regjering og nytt budsjett

For et par uker siden ble to viktige dokumenter offentliggjort. Regjeringen Stoltenberg presenterte sin regjeringserklæring og Bondevik-regjeringen la fram sitt siste statsbudsjett. Selv om den nye regjeringen sikkert kommer til å gjøre endringer i budsjettforslaget, er det likevel begrenset hvor mye som kan endres, slik at også budsjettforslaget er viktig. Jeg vil her bare kommentere det som angår forskning og høyere utdanning.

Regjeringserklæringen inneholder flere positive signaler. Det uttrykkes støtte til fortsatt frie og uavhengige universiteter og høyskoler, og det understrekkes at disse institusjonene skal gi forskningsbasert undervisning. Løftet fra behandlingen av Forskningsmeldingen om forskningsinnsats på minst prosent av BNP innen 2010 gjentas. Det loves styrking av den offentlige finansierte forskningen gjennom økte bevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Forskningsfondet skal økes betydelig. Viktigheten av forskerrekrytering understrekkes, og det loves både flere stipendiastillinger og flere stillinger til de ferdige

Positive signaler fra Soria Moria

I erklæringen fra den nye Stoltenberg-regjeringen gis det positive signaler for sektoren høyere utdanning og forskning, sier Forskerforbundets leder Kolbjørn Hagen. De tre partiene uttrykker støtte til fortsatt frie og uavhengige universiteter og høyskoler som gir forskningsbasert undervisning, lover styrking av studiefinansieringen og opprettet holder løftet om forskningsbevilgningene på 3% av BNP innen 2010. Den offentlig finansierte forskningen skal styrkes gjennom økte bevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter samt styrking av forskningsfondet.

Arbeidsrettssak om særavtalene

Arbeidsrettssaken om tid til forskning er berammet til 28. februar og 1. mars 2006. Forskerforbundet støvnet Utdannings- og forskningsdepartementet inn for arbeidsretten etter at departementet ensidig ville oppheve de sentrale retningslinjene om fordeling av arbeidstid mellom undervisning og forskning. Departementet vil overlate til den enkelte institusjon å avgjøre hvor mye de vitenskapelige ansatte skal forske. I realiteten betyr det at norske forskere ved universiteter og vitenskapelige høyskoler kan miste den individuelle retten og plikten til å forske like mye som de underviser – den såkalte "50 prosent-regelen".

Unio samarbeider med Flyktninghjelpen

Unio og Flyktninghjelpen har inngått en samarbeidsavtale for å fremme menneskerettigheter, med spesiell vekt på trygghet, utdanning og helse.

– Sammenhengen mellom politikkområder som handel, økonomi, sosialpolitikk, arbeidspolitikk, utenrikspolitikk og bistand er vesentlig for å sikre menneskerettighetene. Dette er en utfordring både nasjonalt, regionalt og internasjonalt, sier Raymond Johansen og Anders Folkestad, ledere i henholdsvis Flyktninghjelpen og Unio, hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

Hovedavtalen i staten forlenget

Hovedavtalen i staten er forlenget fram til 31. januar 2006. Dette ble bestemt på et møte mellom Moderniseringdepartementet og hovedsammenslutningene 27. september i år. Partene var enige om å forlenge virketiden for hovedavtalen i staten, og avtalen ble forlenget med én måned for å få bedre tid til revisjonen.

Økende antall doktorgrader

Ny statistikk fra NIFU STEP viser at det i første halvår 2005 ble gjennomført i alt 482 doktordisputaser ved norske universiteter og høyskoler. Dette er 44 flere enn i tilsvarende tidsrom i 2004. Etter alt å dømme vil antallet på årsbasis for første gang overstige 800 i 2005.

Økningen i første halvår 2005 fant sted ved Universitetet i Oslo, NTNU og UMB. Ved universitetene i Bergen og Tromsø var det en nedgang. Økningen gjelder i første rekke teknologi og matematikk/naturvitenskap, men også medisin og landbruksfag/veterinærmedisin. I humaniora og samfunnsvitenskap var det derimot færre disputaser i 1. halvår 2005 enn i 1. halvår 2004. Kvinnneandelen blant doktorene i første halvår 2005 utgjør 39%. Kvinnneandelen har ligget om lag uendret i fire år.

Ny mobilitetsportal

Tiltak for økt forskermobilitet er viktig for å sikre kvalitet i norsk forskning. Et av virkemidlene for økt forskermobilitet er etableringen av en felles europeisk nettportal for relevant informasjon, inkludert utlysning av forskerstillinger. Den norske delen av nettportalen, www.eracareers.no, er nå etablert.

EU-kommisjonen har gitt en anbefaling om et europeisk charter for forskere, og felles prinsipper for ansettelse av forskere. Forskerforbundet støtter anbefalingene fra kommisjonen, og håper den enkelte institusjon vil legge prinsippene til grunn for sin praksis lokalt.

Av Forskerforbundets leder

Kolbjørn Hagen

forventer at den nye regjeringen endrer dette.

Når det gjelder høyere utdanning, er ikke budsjettforslaget så positivt. Bevilgningene til universitet og høyskoler øker med 156 millioner, men dette skyldes at institusjonene har blitt mer effektive og produsert flere studiepoeng og kandidater. Kuttet i studieplasser fra 2005 videreføres også i 2006. Dette er negativt når en vet at antall 19-åringer øker i tiden framover. Vi håper den nye regjeringen vil endre dette. Forskerforbundet er heller ikke enig i påstanden om at Kvalitetsreformen er fullfinansiert, og vi er svært skeptisk til antydningen om at universitetene fra 2007 muligens skal fratas eiendomsretten til sine bygninger.

Helt til slutt vil jeg gjerne uttrykke tilfredshet med at forskning og høyere utdanning fortsatt forblir i samme departement. Dette var viktig. Forskerforbundet vil ønske den nye kunnskapsministeren, Øystein Djupedal, lykke til med arbeidet, og vi inviterer til samarbeid, til beste for hele sektoren.

Forskerforbundet 50 år
Forskerforbundets 50-årsjubileum blir markert 7. og 8. november. Mandag 7. november lanseres historieboken om forbundets første 50 år; "En sterk stilling?". Boken er skrevet av Yngve Nilsen, med Trond Bergh som prosjektleader (begge tilknyttet Handelshøyskolen BI). Boklanseringen finner sted i Gamle Festsal på Universitetet i Oslo (Urbgningen).

Tirsdag 8. november arrangeres Forskerforbundets årlige forskningspolitiske seminar på Hotel Bristol. Tema for årets seminar er "Norge som kunnskapsnasjon", og kunnskapsminister Øystein Djupedal åpner seminaret. På seminaret vil det bli delt ut fire jubileumsstipend til kr 25 000,-, og vinnerne av stipendene trekkes ut blant nyinnmeldte medlemmer og medlemmer ansatt i rekrutteringsstilling. Forskningspolitisk seminar avsluttes i år med en mottakelse for deltakerne i anledning 50-årsjubileet.

OU-midler for 2006

Lokallag og foreninger i staten har fått invitasjon til å søke midler fra OU-fondet til tillitsvalgtopplæring i første halvår 2006. Forskerforbundet ser gjerne at flere lokallag og/eller foreninger går sammen om felles søkerader. Søknadsfristen er 15. november. Hovedstyret vil behandle søkeradene 1. desember, og sekretariatet vil informere søkerne om Hovedstyrets vedtak umiddelbart etter dette.

Nytt tilbud: Ansvarsforsikring

Forskerforbundet har etablert en kollektiv ansvarsforsikring som dekker det lovbestemte forsikringskravet helsepersonell og veterinærer er underlagt. Forsikringen dekker kravet til medlemmer som er omfattet av Lov om helsepersonell § 20, og medlemmer som er omfattet av Lov om veterinærer mv § 25. Forsikringen omfatter blant annet:

- erstatningsansvar i privat virksomhet eller offentlig ansettelsesforhold
- erstatningsansvar som måtte oppstå i fritid

Maksimalt erstatning fra ansvarsforsikringen er kr 10 millioner per skade, og egenandelen er kr 10 000 per skade. Årspremien er kr 600. Dette er en forenklet beskrivelse av dekningene. Ved et forsikringstilfelle er det forsikringsvilkårene og forsikringsbeviset som legges til grunn. Har du spørsmål om ansvarsforsikringen eller andre medlemsforsikringer, ta kontakt med Forsikringskontoret.

Innbo Ekstra dekker mer

Har du innbaforsikring i Forskerforbundet, kan du også utvide dekningen din til å omfatte skade på ting som faller ned eller velter i hjemmet og skade på egne ting utenfor hjemmet. En ordinær innbaforsikring dekker i hovedsak skader og tap som en følge av vann, brann og tyveri. For et ekstra tillegg kan du utvide innbodekningen. Innbo Ekstra utvider også standardforsikringens beløpsgrenser. Her er noen eksempler:

- fritidsbåt og påhengsmotor inntil kr 20 000 (standard kr 10 000)
- tyveri fra privat uteareal inntil kr 20 000 (standard kr 10 000)

- bygningsskade ved innbrudd inntil kr 30 000 (standard kr 15 000)

Innbo Ekstra gir dessuten erstatning ved tyveri fra egen bod med inntil kr 60 000. Egenandelen ved skade er kr 3 000.

Dette er prisene for 2005 for Innbo Ekstra (pris standard innbo i parentes):

Sone 1: Oslo, kr 1 988 (1 529)

Sone 2: Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Drammen, Asker, Bærum, Oppegård, Skedsmo, Lørenskog og Nittedal, kr 1 348 (1 037)

Sone 3: Resten av landet, kr 1 122 (863)

Om du ønsker å tegne denne forsikringen, eller har andre spørsmål om forsikring, ta kontakt med Forsikringskontoret på tlf 21 02 34 30, e-post forsikring@forskerforbundet.no.

Er du «skapmedlem»?

Bare 10 prosent av medlemmene i Forskerforbundet er registrert med private skadeforsikringer i Vesta. Dette er langt under selskapets generelle markedsandel. Vi mistenker derfor at flere medlemmer har forsikringer uten å utnytte medlemsrabattene vi har avtalt. Forskerforbundets avtale gir medlemmene rabatt på forsikring av hus, hytte, bil, båt og andre tingforsikringer. I Vesta får du en samle- og medlemsrabatt på 17 % på alle dine private skadeforsikringer. Men for at du skal få denne rabatten, må selskapet få vite at du er medlem i Forskerforbundet! Er du i tvil om ditt medlemskap er registrert, kan du ringe Vesta på grønt nummer 800 33 669 og sjekke saken, eller du kan sende en e-post til kundeservice@vesta.no.

Forskerforbundet 50 år

Femti år er ingen høy alder, verken for fagforeninger eller folk. Men et jubileum er nå uansett en god grunn til å feire, se seg litt bakover, men også fremover.

Forskerforbundet har utviklet seg fra å være et forbund bestående av ni primærforeninger med 400 medlemmer til i dag å ha 230 lokallag og nærmere 15.000 medlemmer. Dette reflekterer selvagt en sektor i vekst. Høyere utdanning omfatter halvparten av ungdomskullene, og forskning foregår i flere fag og ulike typer virksomheter. Men likevel - vi har grunn til å være stolte av utviklingen.

Det som karakteriserer oss er bredde og representativitet. Våre medlemmer dekker alle fag og forskningsfelt, alle deler av sektoren fra kunstmuseer til høyteknologiske laboratorier. Dette gir oss legitimitet og en unik mulighet til å tale sektoren sak overfor departementer, stortingspolitikere og andre aktører i sektoren. Vi mener også at vi har gjennomslagskraft. Påvirkningen av reformer og nytt lovverk for universiteter og høyskoler er et slikt eksempel. Gjennomslag for saker som gjelder opprykksreglementer, flere rekrutteringsstillinger o.a. er andre generelle saker som berører mange ansatte. Vår jubileumsbok "En sterk stilling?", som lanseres den 7. november,

vil beskrive deler av den innflytelsen vi har hatt på rammebetegnelser i sektoren.

Forskerforbundet har også en styrke ved et godt utbygd lokallagsapparat med aktive og kompetente tillitsvalgte. Det er disse som medlemmene kjenner og har tillit til, fordi de vet de gjør en god jobb i lokale lønnsforhandlinger ved å finne løsninger på personalsaker og å markere de ansattes interesser i omstilingsprosesser. Det er lokalt medlemmene rekrutteres. Så når vi gleder oss over organisasjonens utvikling, er det all grunn til å gi stor honnør til det arbeidet som legges ned ved den enkelte institusjon, ofte i en vanskelig posisjon der sterke interesser - og personer - står i konflikt. Fra sekretariatet sentralt vil vi gjerne takke hver enkelt som påtar seg slike verv og på den måten bidrar til å profilere forbundet på en positiv måte.

Vi vet ikke hva de neste tiårene bringer. Vi er midt oppe i en omorganisering på hovedorganisasjonsnivå der nye samarbeidsarenaer skal etableres og synspunkter slipes. Nye politiske koster kan gi oss andre utfordringer enn de vi nylig har hatt. Vi tror uansett at Forskerforbundet fortsatt vil spille en aktiv og sentral rolle i utviklingen av norsk høyere utdanning og forskning, til beste for medlemmene og sektoren generelt.

Kari Kjenndalen er generalsekretær i Forskerforbundet

NORSK FORSKERFORBUND
Telefon: 21 02 34 00

Leder: professor Kolbjørn Hagen, NTNU

SEKRETARIATET

Generalsekretær: Kari Kjenndalen

Sekretær: Gerd Sandvik

Organisasjonssekretær: Turid Cordtsen

Sekretær: Kristine Brox

Ass. generalsekretær: Sigrid Lem

Rådgiver: Bjørn T. Berg

Informasjonsrådgiver: Unn Rognum

Forhandlingssjef: Frank Anthun

Advokat: Ann Turid Opstad

Juridisk rådgiver: Lars Petter Eriksen

Juridisk rådgiver: Mariann H. Olsen

Juridisk rådgiver: Brita Alsos (perm)

Juridisk rådgiver: Eirik Utstumo (vikar)

Seniorrådgiver: Eirik Rikardsen

Org. sjef: Joar Flynn Jensen

Rådgiver: Elisabeth Tindeland

Kontorsjef: Aina Nilsen

Sekretær: Lisa Wilhelmsen

Sekretær: Lena Holm

Sekretær: Hans Askildsen

Kasserer: Marit Brendengen

Sekretær: Seija Hjelteig

Sekretær: Linda Pettersson

Norges idrettshøgskole (NIH) har som vitenskaplig høgskole et nasjonalt hovedansvar for utdanning, forskning og formidling innen fagfeltet idrettsvitenskap. NIH ble etablert i 1968 og har i dag ca. 210 ansatte og 1400 hel- og deltidsstuderter. Høgskolen har omfattende nasjonale og internasjonale nettverk og framstår som en anerkjent partner i dette samarbeidet. Høgskolens faglige virksomhet er organisert i fem fagseksjoner som er betegnet Seksjon for coaching og psykologi, Seksjon for fysisk prestasjonsevne, Seksjon for idrettsmedisinske fag, Seksjon for kroppsøving og pedagogikk samt Seksjon for kultur og samfunn. For nærmere informasjon om NIH, se www.nih.no

Norges idrettshøgskole har følgende ledige stillinger:

Leder av Seksjon for kultur og samfunn

Vi søker ny leder av Seksjon for kultur og samfunn da vår tidligere seksjonsleder er valgt til rektor. Det er ønskelig med tiltredelse i stillingen 1.august 2006.

Seksjonsleder vil, sammen med lederne for de fire andre seksjonene, ha en nøkkelrolle i høgskolens videre utvikling. Dette innebærer ansvar for utvikling av seksjonens forskningsvirksomhet og prosjektopfølje, kvalitetsutvikling i studietilbudet, kompetanse- og medarbeiterutvikling og forvaltningen av seksjonens ressurser. Lederne for fagseksjonene vil være direkte underlagt rektor, og vil inngå i høgskolens faglige ledergruppe sammen med rektor, prorektor og administrerende direktør.

Det forventes at den som tilsettes i tillegg til nevnte lederfunksjoner også skal bidra i seksjonens undervisnings- og veiledingsarbeid, og drive egen forskning.

Vi søker en leder som har vist evne til å planlegge langsiktig, og til å gjennomføre vedtak. Vedkommende må også kunne motivere og inspirere ansatte og studenter til faglig utvikling. Vi vil legge stor vekt på at den som tilsettes kan dokumentere evne til å få grupper og team til å arbeide sammen mot felles mål, og til å bygge nettverk nasjonalt og internasjonalt.

Det kreves kompetanse på doktorgradsnivå samt forsknings- og undervisningserfaring innen relevante områder/tema i forhold til virksomheten ved den enkelte fagseksjon. Den som tilsettes må ha ledererfaring, og det er ønskelig med økonomisk-/administrativ utdanning eller erfaring. Det kreves også at den som tilsettes behersker et av de nordiske språk skriftlig og muntlig.

Vi kan tilby en interessant lederstilling i et fagmiljø som er i sterk utvikling og som har stadig mer relevans for samfunnet, og vi har et levende arbeidsmiljø plassert i vakre omgivelser ved Sognsvann.

Tilsetting skjer på åremål for fire år med mulig forlengelse i inntil to nye perioder. Lønn og øvrige arbeidsvilkår tilbys etter statens satser, stillingskode 1475, lønnspenn 54-87. Vi har obligatorisk medlemskap i Statens Pensjonskasse.

Eventuelle spørsmål om stillingen rettes til:

- Rektor Sigmund Loland, sigmund.loland@nih.no, tlf. 23 26 20 08 eller
- Administrerende direktør Baard Wist, baard.wist@nih.no, tlf. 23 26 20 06

Avdelingsleder

Vi har ledig fast stilling som leder av **Avdeling for forskningsforvaltning og dokumentasjon**.

Avdelingens virksomhet omfatter forskningsforvaltning (herunder adm. ansvar for doktorgradsutdanningen), IKT, bibliotek, trykkeri og audiovisuelle tjenester. Avdelingsleder inngår i høgskolens administrative lederteam og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingsleder samarbeider også nært med rektorat, fagseksjonslederne og leder av Senter for oppdragsforskning og kunnskapsbaserte tjenester.

Vi ønsker en resultatbevisst, analytisk og strukturert person med høyere utdannelse som kan utvikle og lede arbeidet med forskningsadministrativ støtte til ledelsen og fagmiljøene. Vi ønsker at vedkommende har erfaring med forskningspolitikk og -forvaltning. Dokumentert ledererfaring og erfaring med økonomiforvaltning vil bli vektlagt. Personlige egenskaper, som evne til samarbeid og ledelse av mennesker i omstilling, er viktig i stillingen.

Lønn etter statens regulativer i stillingskode 1407 avdelingsleder.
Tilsettingen skjer på de vilkår som til enhver tid gjelder for offentlige tjenestemenn.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til

- adm. direktør Baard Wist, e-post: baard.wist@nih.no, tlf. 23 26 20 06
- leder personalseksjon Torstein Nygård, e-post: torstein.nygard@nih.no, tlf. 23 26 20 52

På bakgrunn av et personalpolitiske mål om at arbeidsstaben skal gjenspeile befolkningssammensetningen generelt, både når det gjelder kjønn og kulturelt mangfold, oppfordres spesielt kvinner og personer med minoritetsbakgrunn til å søke stillingene.

Søknadsfrist 14. november 2005

Søk stillingene på våre hjemmesider www.nih.no.